

Irena Gołdyn

Anna Lalik

Drogowskaz nauczyciela przedszkola

PROGRAM WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO

ZGODNY Z NOWĄ
PODSTAWĄ PROGRAMOWĄ

Klett

Irena Gołdyn

Anna Lalik

Drogowskaz nauczyciela przedszkola

PROGRAM WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO

Autorki:

Irena Gołdyn, Anna Lalik

Elżbieta Kordos (rozdział 5: *Charakterystyka dziecka w wieku przedszkolnym*)

Opracowanie merytoryczne i redakcyjne: Marta Jaszczyk

Projekt okładki: Renata Mianowska

Zdjęcie na okładce: Jarosław Kozłowski

Projekt graficzny i opracowanie graficzne: Grzegorz Urawski

© Copyright by Klett Polska sp. z o.o.

Poznań 2026

ISBN 978-83-8339-684-2

17191

Klett Polska sp. z o.o.

ul. Polska 114

60-401 Poznań

infolinia: 61 626 90 90

e-mail: doradcy@klett.pl

www.klett.pl

Książka, którą nabyłeś, jest dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, abyś przestrzegał praw, jakie im przysługują. Jej zawartość możesz udostępnić nieodpłatnie osobom bliskim lub osobiście znanym. Ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz jej fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A kopiując jej część, rób to jedynie na użytek osobisty. Szanujmy cudzą własność i prawo.

Więcej na www.legalnakultura.pl

Polska Izba Książki

**Podstawa programowa
wychowania przedszkolnego**

**Wniosek o dopuszczenie do użytku
programu wychowania przedszkolnego**

**Analiza współpracy z rodzicami
(narzędzie ewaluacyjne)**

SPIIS TREŚCI

Wstęp	5
Rozdział 1. Holistyczny rozwój wychowanka	6
Rola nauczyciela w modelu holistycznym	7
Rozdział 2. Struktura i znaczenie profilu absolwenta w edukacji przedszkolnej	8
Wartości jako fundament wychowania	8
Kompetencje jako struktura rozwoju dziecka	8
Wzajemne powiązania kompetencji i sprawczości	9
Wiedza w obszarach kształcenia	10
Znaczenie rozumienia założeń profilu absolwenta dla pracy przedszkola	11
Rozdział 3. Profil absolwenta w kontekście kompetencji kluczowych	12
Rozdział 4. Założenia koncepcyjne programu	14
Sukces w działaniu	14
Podmiotowość dziecka	14
Rozdział 5. Charakterystyka dziecka w wieku przedszkolnym	17
Dzieci 3-letnie	17
Dzieci 4-letnie	17
Dzieci 5-letnie	18
Dzieci 6-letnie	18
Rozdział 6. Treści programowe i zakładane osiągnięcia dziecka	20
Obszar społeczny	20
Obszar osobisty	24
Obszar językowy	27
Obszar matematyczny	31
Obszar przyrodniczy	33
Obszar techniczny	35
Obszar cyfrowy	38
Obszar artystyczny	38
Obszar ruchowy	40
Rozdział 7. Realizacja wymagań dotyczących doświadczeń edukacyjnych	43
Kluczowe aspekty realizacji doświadczeń edukacyjnych	43
Wymagane doświadczenia edukacyjne dziecka w organizacji pracy przedszkola	46
Rozdział 8. Metody realizacji programu	48
Metoda projektu	48
Burza mózgów	49
Drama	49
Metoda doświadczeń i eksperymentów	50
Grywalizacja	51
Metoda stacji zadaniowych	53
Symulacje	54
Metoda Dziecięcej Matematyki według prof. Edyty Gruszczyk-Kolczyńskiej	54
System edukacji przez ruch	55
Metoda Carla Orffa	56
Metoda Rudolfa Labana	56

Metoda Weroniki Sherborne	56
Metoda Batii Strauss	57
Metoda Dobrego Startu	57
Metoda odimiennej nauki czytania	58
Rozdział 9. Organizacja i formy realizacji programu	59
Praca z całą grupą (zajęcia zbiorowe)	59
Praca w małych zespołach	59
Praca indywidualna z dzieckiem	59
Zabawa jako podstawowa forma aktywności dziecka	59
Zajęcia i zabawy kierowane przez nauczyciela	60
Zajęcia i zabawy podejmowane z inicjatywy dzieci	60
Sytuacje edukacyjne organizowane w ciągu całego dnia	60
Czynności samoobsługowe i sytuacje życia codziennego	60
Pobyt na świeżym powietrzu	60
Uroczystości przedszkolne i wydarzenia okolicznościowe	60
Rozdział 10. Warunki realizacji programu – przestrzeń edukacyjna, strefy stałe i czasowe	61
Strefy stałe	61
Strefy czasowe	62
Organizacja codziennych sytuacji	62
Rozdział 11. Praca w grupach zróżnicowanych wiekowo a realizacja programu	63
Indywidualizacja pracy	63
Podział obowiązków	63
Uczenie się od siebie nawzajem	64
Rozdział 12. Indywidualizacja pracy z dzieckiem w wieku przedszkolnym – specjalne potrzeby edukacyjne	65
Pojęcie indywidualizacji w edukacji przedszkolnej	65
Specjalne potrzeby edukacyjne i edukacja włączająca	65
Dziecko zdolne jako dziecko ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi	66
Organizacja pracy z dzieckiem o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych	66
Współpraca i organizacja środowiska edukacyjnego w procesie indywidualizacji	66
Rozdział 13. Współpraca z rodzicami	67
Przykładowy plan współpracy z rodzicami / opiekunami	68
Rozdział 14. Gotowość szkolna dziecka	70
Wspieranie rozwoju dziecka	70
Funkcjonowanie społeczne i komunikacyjne	70
Rozwój emocjonalny i społeczny	70
Aktywność poznawcza i ruchowa	70
Środowisko przedszkolne	70
Efekty działań przedszkola	71
Rozdział 15. Ewaluacja programu	72
Bibliografia	73
Analiza współpracy z rodzicami	74
Wniosek o dopuszczenie do użytku programu wychowania przedszkolnego	75

WSTĘP

Program wychowania przedszkolnego „Drogowskaz nauczyciela przedszkola” został opracowany jako propozycja wspierająca realizację założeń podstawy programowej wychowania przedszkolnego obowiązującej od roku szkolnego 2026/2027. Program jest przeznaczony do realizacji we wszystkich placówkach wychowania przedszkolnego, a więc w przedszkolach ogólnodostępnych, przedszkolach ogólnodostępnych z oddziałami integracyjnymi, przedszkolach integracyjnych, oddziałach przedszkolnych w zespołach szkolno-przedszkolnych, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz w innych formach wychowania przedszkolnego. Uwzględnia współczesne kierunki rozwoju edukacji oraz potrzebę organizowania procesu wychowania i nauczania w sposób odpowiadający możliwościom rozwojowym, potrzebom i zainteresowaniom dzieci.

Podstawowym założeniem programu jest wspieranie wszechstronnego rozwoju wychowanków w sferze poznawczej, społecznej, emocjonalnej, etycznej i fizycznej oraz tworzenie warunków do rozwijania ich indywidualnych możliwości i zainteresowań. Program odwołuje się do ujęcia dzieci jako aktywnych uczestników procesu uczenia się, którzy poznają świat poprzez działanie, zabawę, eksplorację, współpracę i zdobywanie różnorodnych doświadczeń. Szczególne znaczenie przypisuje się rozwijaniu kompetencji fundamentalnych, kompetencji przekrojowych oraz sprawczości, rozumianej jako gotowość do podejmowania inicjatywy, dokonywania wyborów i współtworzenia dobra wspólnego.

Program stanowi praktyczne narzędzie wspierające nauczyciela w planowaniu i realizacji działań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych. Uwzględnia potrzebę indywidualizacji procesu edukacyjnego, dostosowania metod, form pracy

i organizacji środowiska do zróżnicowanych potrzeb oraz możliwości rozwojowych wychowanków, a także tworzenia warunków sprzyjających samodzielności, aktywności, bezpieczeństwu i budowaniu relacji z innymi. Zakłada równocześnie współdziałanie z rodzicami i środowiskiem społecznym jako istotny warunek harmonijnego rozwoju dzieci.

Ważnym wymiarem programu jest również kształtowanie postaw i wartości stanowiących podstawę wychowania przedszkolnego. Działania podejmowane w jego ramach sprzyjają budowaniu u wychowanków odpowiedzialności, szacunku, wspólnotowości, wrażliwości na potrzeby innych, otwartości na różnorodność oraz gotowości do współdziałania. Program wspiera także rozwijanie poczucia przynależności społecznej, przywiązania do tradycji i kultury narodowej oraz postaw patriotycznych, z poszanowaniem innych osób i kultur.

„Drogowskaz nauczyciela przedszkola” nie stanowi zamkniętego zbioru treści, lecz jest otwartą i elastyczną propozycją organizowania procesu wychowania przedszkolnego. Wyznacza kierunki pracy nauczyciela, pozostawiając mu przestrzeń do świadomego podejmowania decyzji pedagogicznych oraz dostosowywania działań do specyfiki grupy, warunków placówki i indywidualnych możliwości dzieci.

Realizacja programu ma prowadzić do osiągnięcia przez wychowanków gotowości do podjęcia nauki w szkole oraz do budowania podstaw dalszego rozwoju osobistego i społecznego. Efektem tych działań powinny być dzieci aktywne, samodzielne, komunikujące się z otoczeniem, współdziałające z innymi, otwarte na poznawanie świata oraz funkcjonujące w oparciu o wartości istotne dla życia we wspólnocie.

HOLISTYCZNY ROZWÓJ WYCHOWANKA

Nieustanny rozwój człowieka stanowi proces, który umożliwia systematyczne doskonalenie umiejętności, poszerzanie wiedzy oraz coraz pełniejsze rozumienie otaczającego świata. Dzięki temu jednostka jest w stanie skuteczniej radzić sobie z wyzwaniami życia codziennego oraz dostosowywać się do zmieniających się warunków społecznych, edukacyjnych i zawodowych. Rozwój sprzyja również kształtowaniu nowych kompetencji, rozwijaniu zainteresowań oraz odkrywaniu własnych możliwości i talentów. W konsekwencji prowadzi do budowania poczucia własnej wartości, wzrostu samodzielności oraz odpowiedzialności za podejmowane działania, a także umożliwia bardziej świadome funkcjonowanie w społeczeństwie.

Choć rozwój człowieka trwa przez całe życie, jego fundamenty kształtują się już w najwcześniejszym okresie dzieciństwa. Edukacja przedszkolna odgrywa w tym procesie szczególnie istotną rolę, ponieważ przypada na etap intensywnego rozwoju zdolności poznawczych, emocjonalnych, społecznych oraz fizycznych dzieci. Odpowiednio zorganizowane środowisko edukacyjne sprzyja budowaniu podstaw dalszego rozwoju i przygotowuje wychowanków do podjęcia nauki szkolnej.

Wspieranie rozwoju dzieci w wieku przedszkolnym powinno opierać się na podejściu całościowym, uwzględniającym wszystkie sfery rozwoju wychowanków. Połączenie idei uczenia się przez całe życie z podejściem holistycznym pozwala na kształtowanie jednostki otwartej na zdobywanie wiedzy, świadomej swoich możliwości oraz zdolnej do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym.

Holistyczne podejście do edukacji traktuje dziecko jako integralną całość, uwzględniając jego potrzeby emocjonalne, intelektualne, społeczne i fizyczne. Jego celem jest wspieranie pełnego rozwoju wychowanków, a nie wyłącznie kształcenie zdolności poznawczych. W tym modelu szczególny nacisk kładzie się na rozwijanie kompetencji społecznych, emocjonalnych, kreatywności oraz sprawności fizycznej, przy jednoczesnym respektowaniu

indywidualności dziecka i jego tempa rozwoju. Metody pracy dostosowywane są do potrzeb, możliwości i stylu uczenia się każdego wychowanka.

Holistyczny rozwój dziecka stanowi fundament współczesnej edukacji przedszkolnej, której celem jest nie tylko przygotowanie dziecka do dalszej nauki, lecz także do świadomego, aktywnego i odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu społecznym.

Podejście to znajduje swoje odzwierciedlenie w opracowanym przez Instytut Badań Edukacyjnych – Państwowy Instytut Badawczy (IBE-PIB) w 2025 roku Profilu absolwenta i absolwentki przedszkola i szkoły¹.

Dokument ten przedstawia spójny model rozwoju, obejmujący wzajemnie powiązane wymiary funkcjonowania dziecka, które powinny być systematycznie wspierane na kolejnych etapach edukacji – od wychowania przedszkolnego, poprzez szkołę podstawową, aż po szkołę ponadpodstawową.

Profil absolwenta i absolwentki stanowi nowoczesny, oparty na badaniach model kompetencji obejmujących wiedzę, umiejętności oraz postawy, jakie powinien posiadać uczeń kończący dany etap edukacyjny. Wprowadza on istotną zmianę w myśleniu o edukacji, przesuując akcent z pamięciowego opanowywania wiedzy na rozwój podmiotowości, sprawczości oraz kompetencji przekrojowych.

Opracowany profil stał się punktem wyjścia do prac nad nowymi podstawami programowymi dla przedszkoli i szkół podstawowych oraz szeroko zakrojonych konsultacji społecznych. Wskazał również najważniejsze kierunki współczesnej edukacji, odpowiadając na kluczowe pytania dotyczące procesu wychowania i kształcenia, w tym:

¹ Szymczak A., Strzemieczna A. (red.), *Profil absolwenta i absolwentki. Droga do zmian w edukacji. Wersja zaktualizowana i uzupełniona. Etap I: przedszkola i szkoły podstawowe*, Warszawa 2025, Instytut Badań Edukacyjnych.

- jakie kompetencje powinna posiadać osoba kończąca przedszkole lub szkołę, aby skutecznie funkcjonować w przyszłości,
- jaka wiedza, umiejętności i postawy sprzyjają osiągnięciu satysfakcji życiowej oraz poczucia sprawczości,
- jakie wartości powinny stanowić fundament wychowania i edukacji.

W kontekście pracy nauczyciela przedszkola profil absolwenta stanowi istotne narzędzie, które pomaga odpowiedzieć na pytanie, jakie cechy i kompetencje powinno posiadać dziecko kończące edukację przedszkolną, aby dobrze funkcjonować na kolejnych etapach edukacyjnych i w środowisku społecznym. Stanowi on swoisty drogowskaz dla nauczyciela, ukierunkowując jego działania dydaktyczne i wychowawcze. W praktyce oznacza to odejście od modelu edukacji skoncentrowanego na przekazywaniu wiedzy na rzecz wspierania wszechstronnego rozwoju dzieci, w tym budowania samodzielności, ciekawości poznawczej, umiejętności społecznych oraz poczucia sprawczości.

W konsekwencji podejście to przyczynia się do tworzenia spójnego i celowego procesu wychowawczo-edukacyjnego, który jest dostosowany do potrzeb oraz możliwości rozwojowych dzieci w wieku przedszkolnym, a także przygotowuje je do dalszego etapu edukacji i aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym.

ROLA NAUCZYCIELA W MODELU HOLISTYCZNYM

W modelu edukacji holistycznej rola nauczyciela przedszkola ulega istotnemu przekształceniu. Przestaje on być wyłącznie przekazicielem wiedzy, a staje się przede wszystkim organizatorem środowiska edukacyjnego, przewodnikiem oraz osobą wspierającą rozwój dziecka w różnych obszarach jego funkcjonowania. Nauczyciel towarzyszy dziecku w procesie poznawania świata, inspirowanie go do działania oraz stwarza warunki sprzyjające samodzielnemu zdobywaniu doświadczeń.

W podejściu holistycznym szczególne znaczenie ma indywidualizacja pracy z dzieckiem. Nauczyciel uwzględnia jego potrzeby, możliwości rozwojowe, tempo uczenia się oraz zainteresowania. Dzięki temu możliwe jest wspieranie potencjału każdego wychowanka oraz budowanie jego poczucia własnej wartości i sprawczości.

Istotnym zadaniem nauczyciela jest również tworzenie bezpiecznej i przyjaznej atmosfery, sprzyjającej rozwojowi emocjonalnemu i społecznemu dzieci. Poprzez codzienne interakcje, modelowanie zachowań oraz organizowanie sytuacji wymagających współpracy nauczyciel kształtuje u dzieci umiejętności społeczne, takie jak komunikacja, empatia, rozwiązywanie konfliktów czy respektowanie norm i zasad.

Nauczyciel pełni także rolę inicjatora działań edukacyjnych, które angażują dziecko w aktywne poznawanie świata. Wykorzystuje różnorodne metody pracy, w tym zabawę, eksperymentowanie, działania praktyczne oraz aktywności twórcze. Działania te sprzyjają rozwijaniu kompetencji poznawczych, kreatywności oraz ciekawości poznawczej².

W kontekście współczesnych założeń edukacyjnych nauczyciel przedszkola powinien również wspierać rozwój kompetencji kluczowych, przygotowując dziecko do dalszej edukacji i funkcjonowania w społeczeństwie³. Szczególną rolę odgrywa tu rozwijanie umiejętności uczenia się, współpracy, komunikacji oraz samodzielności.

W modelu holistycznym nauczyciel jest także refleksyjnym praktykiem, który analizuje własne działania, dostosowuje metody pracy oraz podejmuje świadome decyzje pedagogiczne. Otwiera się na zmiany, doskonali swoje kompetencje zawodowe i poszukuje nowych rozwiązań sprzyjających efektywnemu wspieraniu rozwoju dziecka⁴.

Podsumowując, rola nauczyciela w modelu holistycznym polega na wspieraniu wszechstronnego rozwoju dziecka poprzez tworzenie warunków do jego aktywności, samodzielności i współpracy. Nauczyciel staje się przewodnikiem i partnerem dziecka w procesie edukacyjnym, co sprzyja budowaniu jego kompetencji oraz przygotowaniu dziecka do podejmowania wyzwań związanych z dalszymi etapami kształcenia, jak również do świadomego i odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu społecznym.

² Tamże.

³ Zalecenie Rady UE z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2018/C 189/01).

⁴ Szymczak A., Strzemieczna A. (red.), *Profil absolwenta i absolwentki. Droga do zmian w edukacji. Wersja zaktualizowana i uzupełniona. Etap I: przedszkola i szkoły podstawowe*, Warszawa 2025, Instytut Badań Edukacyjnych.

STRUKTURA I ZNACZENIE PROFILU ABSOLWENTA W EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ

Profil absolwenta i absolwentki stanowi ważny punkt odniesienia w projektowaniu procesu wychowawczo-edukacyjnego w przedszkolu. Jego założenia pozostają spójne z podstawą programową wychowania przedszkolnego i koncentrują się na wspieraniu całościowego rozwoju dziecka w sferze poznawczej, społecznej, emocjonalnej, etycznej i fizycznej. Dokument ten porządkuje obszary związane z wartościami, kompetencjami, wiedzą i sprawczością, wskazując kierunki wspierania rozwoju dziecka oraz budowania gotowości do dalszej edukacji.

WARTOŚCI JAKO FUNDAMENT WYCHOWANIA

W centrum profilu absolwenta znajdują się wartości, które stanowią podstawę procesu wychowania i kształtowania postaw dziecka (zob. infografika zilustrowana obok)⁵. Ich centralne miejsce podkreśla, że wychowanie jest integralnym elementem edukacji przedszkolnej. Zgodnie z podstawą programową działalność wychowawcza przedszkola opiera się na takich wartościach, jak: wolność, wspólnota, solidarność, odpowiedzialność, sprawiedliwość, szacunek, prawda, dobro, piękno⁶.

Wartości te wyznaczają kierunek działań wychowawczo-edukacyjnych oraz sprzyjają kształtowaniu u dziecka systemu norm i zasad społecznych. Ich znaczenie podkreślają również dokumenty europejskie, wskazujące na rolę edukacji w przygotowaniu dziecka do życia we wspólnocie oraz odpowiedzialnego funkcjonowania w społeczeństwie.

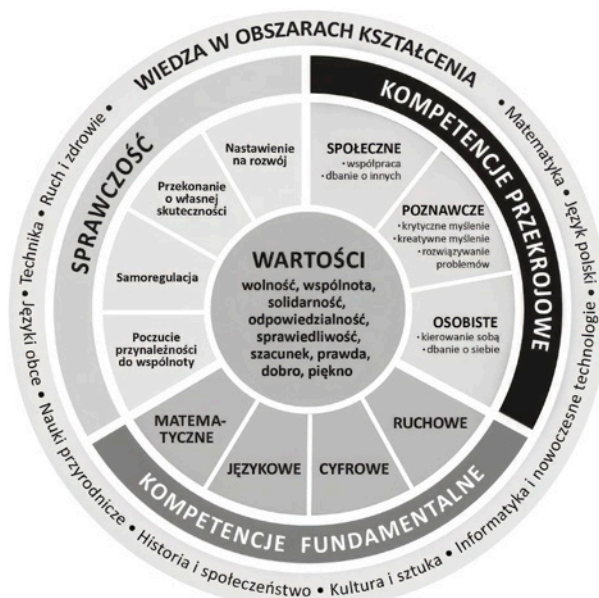
KOMPETENCJE JAKO STRUKTURA ROZWOJU DZIECKA

Obszar wartości otacza system trzech wzajemnie powiązanych komponentów: kompetencji fundamentalnych, kompetencji przekrojowych oraz sprawczości. Układ ten podkreśla, że rozwój dziecka ma charakter zintegrowany i obejmuje równocześnie różne sfery jego funkcjonowania.

Kompetencje fundamentalne

Kompetencje fundamentalne stanowią podstawę procesu edukacji i warunkują dalsze uczenie się dziecka. Obejmują kompetencje językowe, matematyczne, cyfrowe i ruchowe. Ich rozwijanie umożliwia dziecku stopniowe budowanie bardziej złożonych umiejętności oraz coraz pełniejsze rozumienie otaczającego świata.

Rozwijanie tych kompetencji wspiera dziecko w codziennym funkcjonowaniu, porozumiewaniu się, wykorzystywaniu pojęć i narzędzi matematycznych w praktyce, bezpiecznym korzystaniu z technologii cyfrowych oraz świadomym rozwijaniu własnego potencjału ruchowego. Stanowią one

⁵ Szymczak A., Strzemieczna A. (red.), *Profil absolwenta i absolwentki. Droga do zmian w edukacji. Wersja zaktualizowana i uzupełniona. Etap I: przedszkola i szkoły podstawowe*, Warszawa 2025, Instytut Badań Edukacyjnych.

⁶ Tamże.

istotny fundament dalszego uczenia się i nabywania kolejnych doświadczeń edukacyjnych.

Znaczenie kompetencji fundamentalnych widoczne jest również w przygotowaniu dziecka do podejmowania coraz bardziej złożonych działań edukacyjnych i społecznych. Dzięki nim dziecko rozwija podstawy niezbędne do uczenia się, poznawania świata oraz aktywnego uczestnictwa w życiu grupy.

Rozwój kompetencji fundamentalnych ma charakter długofalowy i kumulatywny. Każda nowa umiejętność opiera się na wcześniej zdobytych doświadczeniach i stopniowo wzmacnia gotowość dziecka do dalszego rozwoju, uczenia się oraz funkcjonowania w różnych sytuacjach życia codziennego.

Kompetencje przekrojowe

Kompetencje przekrojowe definiowane są jako zdolność do działania w różnorodnych sytuacjach w przedszkolu i poza nim, z wykorzystaniem wiedzy, umiejętności oraz postaw rozwijanych w procesie edukacyjnym. Ich znaczenie podkreśla również Zalecenie Rady Unii Europejskiej, wskazujące na potrzebę kształtowania kompetencji umożliwiających funkcjonowanie w dynamicznie zmieniającym się świecie.

W ramach kompetencji przekrojowych wyróżnia się trzy zasadnicze obszary, które wzajemnie się uzupełniają i wspierają całłościowy rozwój dziecka. Pierwszy z nich stanowią kompetencje poznawcze, obejmujące w szczególności rozwiązywanie problemów, myślenie krytyczne i myślenie kreatywne. Drugi tworzą kompetencje społeczne, związane ze współpracą oraz dbaniem o innych, a więc rozwijaniem umiejętności budowania relacji, komunikowania się, współdziałania i empatii. Trzeci obszar obejmuje kompetencje osobiste, związane z kierowaniem sobą i dbaniem o siebie, w tym z rozwijaniem samodzielności, wytrwałości, rozpoznawaniem emocji oraz troską o własne samopoczucie.

Rozwój kompetencji przekrojowych ma charakter procesualny i dokonuje się przede wszystkim poprzez aktywność własną dziecka, zabawę, działanie oraz bezpośrednie doświadczenie. Takie ujęcie pozostaje zgodne z założeniami edukacji przedszkolnej, w której aktywność dziecka stanowi istotny warunek uczenia się i wszechstronnego rozwoju.

Sprawczość jako element integrujący

Sprawczość stanowi trzeci istotny komponent opisywanej koncepcji rozwoju dziecka. W podstawie

programowej jest ona rozumiana jako podejmowanie autonomicznych działań mających pozytywny wpływ na osobę podejmującą działanie oraz na inne osoby, a także branie za te działania odpowiedzialności. W warunkach edukacji przedszkolnej przejawia się przede wszystkim w codziennych czynnościach, zabawie oraz procesie uczenia się, kiedy dziecko podejmuje inicjatywę, dokonuje wyborów, współdecyduje o przebiegu własnej aktywności, rozwiązuje problemy oraz angażuje się w działania indywidualne i zespołowe.

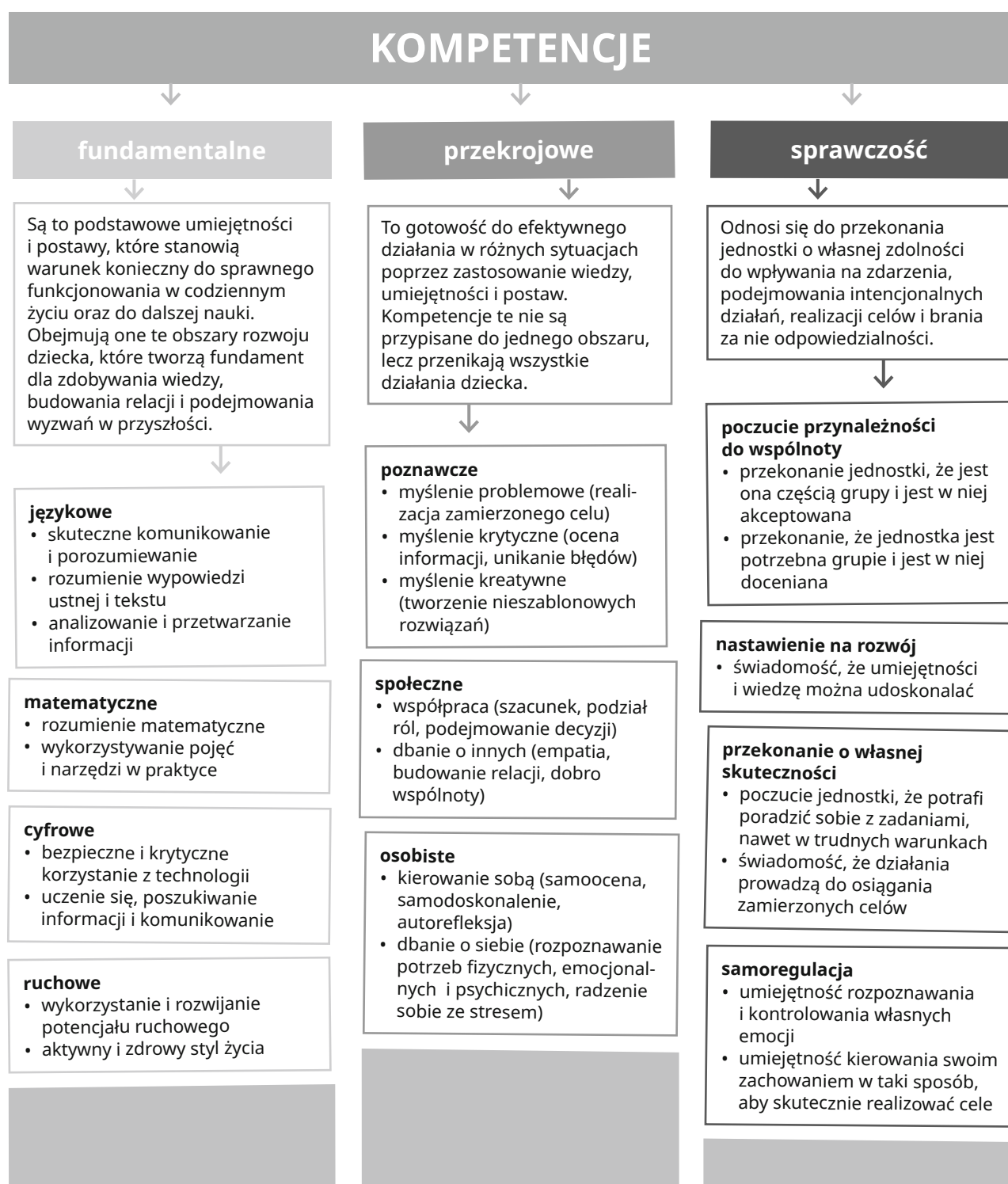
Rozwój sprawczości pozostaje w ścisłym związku z aktywnością własną dziecka oraz jego uczestnictwem w życiu grupy. Dzięki niej dziecko stopniowo uczy się wykorzystywać posiadaną wiedzę, umiejętności i postawy w praktycznym działaniu, dostrzega zależność między własną aktywnością a jej efektami oraz nabywa gotowości do podejmowania odpowiedzialnych działań z korzyścią dla siebie i innych. W tym sensie sprawczość nie stanowi odrębnej umiejętności, lecz ujawnia się w sposobie, w jaki dziecko działa, współpracuje i uczestniczy w różnych sytuacjach edukacyjnych.

Z rozwojem sprawczości ściśle wiążą się także: poczucie przynależności do wspólnoty, nastawienie na rozwój, przekonanie o własnej skuteczności oraz samoregulacja. Elementy te wzmacniają gotowość dziecka do podejmowania wysiłku, wytrwałego działania, uczenia się na własnych doświadczeniach oraz stopniowego przejmowania odpowiedzialności za swoje wybory i zachowania.

WZAJEMNE POWIĄZANIA KOMPETENCJI I SPRAWCZOŚCI

Kompetencje fundamentalne, kompetencje przekrojowe oraz sprawczość tworzą zatem spójny układ wzajemnie powiązanych elementów rozwoju dziecka. Kompetencje fundamentalne stanowią podstawę dalszego uczenia się, kompetencje przekrojowe umożliwiają wykorzystywanie wiedzy, umiejętności i postaw w różnych sytuacjach, natomiast sprawczość nadaje działaniu dziecka wymiar podmiotowy, praktyczny i odpowiedzialny.

Na infografice zamieszczonej na następnej stronie zobrazowano kompetencje fundamentalne, kompetencje przekrojowe oraz sprawczość wraz z ich głównymi obszarami, co porządkuje przedstawiony wyżej sposób ujmowania rozwoju dziecka.

WIEDZA W OBSZARACH KSZTAŁCENIA

Uzupełnieniem systemu wartości i kompetencji jest komponent wiedzy odnoszący się do rozumienia zjawisk oraz zależności występujących w różnych obszarach doświadczeń dziecka. W podstawie programowej znajduje on odzwierciedlenie w obszarach rozwoju związanych między innymi z edukacją językową, matematyczną, społeczną, przyrodniczą, artystyczną i ruchową.

W edukacji przedszkolnej wiedza nie ma charakteru wyłącznie faktograficznego. Dziecko zdobywa ją przede wszystkim poprzez działanie, obserwację, eksperymentowanie, zabawę oraz bezpośrednie doświadczenia. Dzięki temu wiedza staje się funkcjonalna i może być wykorzystywana przez dziecko w codziennych sytuacjach.

Wiedza pozostaje w ścisłym związku z kompetencjami fundamentalnymi, kompetencjami

przekrojowymi oraz sprawczością. Stanowi podstawę rozumienia świata, kompetencje umożliwiając jej wykorzystywanie, natomiast sprawczość pozwala dziecku świadomie stosować ją w działaniu. W rezultacie proces edukacyjny przyjmuje charakter całościowy i wspiera dziecko jako aktywnego uczestnika rzeczywistości społecznej i edukacyjnej.

ZNACZENIE ROZUMIENIA ZAŁOŻEŃ PROFILU ABSOLWENTA DLA PRACY PRZEDSZKOLA

Rozumienie założeń profilu absolwenta ma istotne znaczenie dla nauczyciela przedszkola, ponieważ pomaga właściwie interpretować cele wychowania przedszkolnego oraz świadomie planować proces wychowawczo-edukacyjny. Nauczyciel nie jest jedynie realizatorem wybranych treści, lecz osobą wspierającą wszechstronny rozwój dziecka w sferze poznawczej, społecznej, emocjonalnej, etycznej i fizycznej.

Znajomość struktury profilu absolwenta pomaga nauczycielowi dostrzegać wzajemne powiązania między wartościami, kompetencjami, wiedzą i sprawczością dziecka. Dzięki temu może on planować działania edukacyjne w sposób bardziej spójny, celowy i dostosowany do potrzeb oraz możliwości rozwojowych wychowanków.

Szczególne znaczenie ma również świadomość roli wartości jako fundamentu wychowania przedszkolnego. Pozwala ona nauczycielowi tworzyć środowisko edukacyjne oparte na szacunku, współpracy, odpowiedzialności i poczuciu bezpieczeństwa. W codziennych sytuacjach wychowawczych dziecko uczy się funkcjonowania we wspólnocie, respektowania zasad oraz podejmowania działań z uwzględnieniem dobra własnego i innych osób.

Rozumienie założeń profilu absolwenta wspiera także nauczyciela w doborze metod i form pracy.

Podstawa programowa podkreśla znaczenie zabawy, działania, eksploracji, współpracy i uczenia się przez doświadczenie. Nauczyciel organizuje więc przestrzeń edukacyjną i aktywności dzieci w taki sposób, aby sprzyjały rozwijaniu kompetencji językowych, matematycznych, cyfrowych i ruchowych, a jednocześnie wspierały rozwój społeczny, emocjonalny i poznawczy dziecka.

Znajomość profilu absolwenta pomaga również w obserwowaniu osiągnięć i potrzeb rozwojowych dzieci. Osiągnięcia dziecka nie odnoszą się wyłącznie do poziomu opanowania określonych wiadomości, lecz obejmują także umiejętność współpracy, komunikowania się, rozpoznawania emocji, rozwiązywania problemów, podejmowania decyzji oraz dbania o siebie i innych. Dzięki temu nauczyciel może trafnie planować działania wspierające rozwój każdego wychowanka.

Istotnym elementem pozostaje także współpraca z rodziną i środowiskiem społecznym dziecka. Rozumienie założeń profilu absolwenta pomaga nauczycielowi budować spójność oddziaływań wychowawczych oraz wspierać dziecko w rozwijaniu poczucia przynależności, odpowiedzialności i sprawczości. W ten sposób nauczyciel staje się przewodnikiem towarzyszącym dziecku w budowaniu tożsamości oraz przygotowaniu do dalszej edukacji i aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym.

Można więc stwierdzić, że znajomość założeń profilu absolwenta stanowi ważny element świadomej i odpowiedzialnej pracy pedagogicznej. Pomaga nauczycielowi właściwie interpretować cele wychowania przedszkolnego, planować działania zgodne z podstawą programową oraz skutecznie wspierać dziecko w jego wszechstronnym rozwoju. Dzięki temu profil absolwenta staje się nie tylko opisem pożądaných efektów edukacji, lecz także praktycznym drogowskazem wspierającym nauczyciela w codziennej pracy.

PROFIL ABSOLWENTA W KONTEKŚCIE KOMPETENCJI KLUCZOWYCH

Nowa podstawa programowa wychowania przedszkolnego wprowadza nie tylko zmiany w zakresie treści, lecz także porządkuje sposób opisywania rozwoju dziecka i jego kompetencji. Ma to istotne znaczenie dla praktyki pedagogicznej, ponieważ sposób definiowania i nazywania poszczególnych obszarów rozwoju wpływa na ich rozumienie, planowanie oraz świadome wspieranie w codziennej pracy nauczyciela. Bardziej precyzyjny i spójny język ułatwia trafniejsze określanie celów wychowania przedszkolnego oraz dostrzeganie postępów dzieci nie tylko w zakresie wiedzy, lecz także umiejętności, postaw i sprawczości.

Ponieważ edukacja przedszkolna stanowi fundament dalszego kształcenia, szczególnego znaczenia nabiera jasne określenie kompetencji rozwijanych już na tym etapie. Uporządkowanie terminologii sprzyja również większej przejrzystości komunikacji między nauczycielami, rodzicami oraz innymi specjalistami, umożliwiając lepsze rozumienie potrzeb dziecka i bardziej spójne wspieranie jego rozwoju zarówno w środowisku przedszkolnym, jak i domowym. Tym samym zmiany te wpisują się w szerszy nurt współczesnej edukacji, który akcentuje odejście od modelu transmisyjnego na rzecz podejścia kompetencyjnego⁷.

W tym kontekście wprowadzenie w podstawie programowej kategorii kompetencji fundamentalnych, kompetencji przekrojowych oraz sprawczości nie oznacza rezygnacji z kompetencji kluczowych w ich dotychczasowym, europejskim rozumieniu. Wprowadzone rozwiązania mają przede wszystkim charakter porządkujący i doprecyzowujący. W Zaleceniu Rady UE z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie wskazano,

że kompetencje należy rozumieć jako połączenie wiedzy, umiejętności i postaw⁸. Stanowią one istotny punkt odniesienia dla państw członkowskich Unii Europejskiej przy kształtowaniu polityki edukacyjnej oraz wyznaczaniu kierunków wspierania rozwoju dzieci i młodzieży w perspektywie uczenia się przez całe życie.

Na tym tle kompetencje fundamentalne, kompetencje przekrojowe oraz sprawczość można postrzegać jako sposób uporządkowania i doprecyzowania europejskich założeń na poziomie krajowej podstawy programowej. W tym ujęciu profil absolwenta i absolwentki integruje oba poziomy odniesienia, łącząc założenia europejskiego modelu kompetencji z rozwiązaniami przyjętymi w krajowej podstawie programowej.

Zależności te znajdują swoje odzwierciedlenie w tabeli zamieszczonej na następnej stronie. Ukazuje ona przykłady powiązań pomiędzy europejskim modelem kompetencji a jego odzwierciedleniem w krajowej podstawie programowej, wskazując jednocześnie, w jaki sposób kompetencje te przekładają się na konkretne postawy, umiejętności oraz wartości rozwijane u dziecka.

Analiza przedstawionego zestawienia pokazuje, że zachowana została spójność między europejskim podejściem do edukacji kompetencyjnej a rozwiązaniami przyjętymi w nowej podstawie programowej wychowania przedszkolnego. Wprowadzone zmiany mają przede wszystkim charakter porządkujący i doprecyzowujący. Zestawienie ukazuje również, że kompetencje kluczowe znajdują odzwierciedlenie w profilu absolwenta i absolwentki oraz wartościach wspierających rozwój dziecka.

⁷ Kwiatkowski S. M. (red.), *Kompetencje przyszłości*, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2018.

⁸ Zalecenie Rady UE z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2018/C 189/01).

Korelacja kompetencji kluczowych z elementami profilu absolwenta oraz wartościami w edukacji przedszkolnej⁹.

Kompetencje kluczowe UE	Kompetencje fundamentalne	Kompetencje przekrojowe	Sprawczość	Cecha / element profilu absolwenta / wartość
Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji	językowe	poznawcze, społeczne	samodzielne formułowanie wypowiedzi, zadawanie pytań, przedstawianie i próby uzasadniania własnej opinii, dzielenie się pomysłami	komunikatywność, aktywne słuchanie, otwartość na dialog
Kompetencje w zakresie wielojęzyczności	językowe	poznawcze, społeczne	podejmowanie prób komunikowania się, udział w prostych sytuacjach komunikacyjnych, otwartość na inne języki i sposoby porozumiewania się	komunikatywność, otwartość na innych, otwartość na różnorodność kulturową
Kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii	matematyczne	poznawcze	poszukiwanie rozwiązań, prowadzenie obserwacji, badań i eksperymentów, wykorzystywanie wiedzy w praktyce, wyciąganie wniosków	logiczne myślenie, rozwiązywanie problemów, ciekawość poznawcza, krytyczne myślenie
Kompetencje cyfrowe	cyfrowe	poznawcze, osobiste	stosowanie zasad bezpieczeństwa i higieny cyfrowej, rozpoznawanie zagrożeń związanych z internetem, rozumienie zasad bezpiecznego korzystania z technologii	odpowiedzialność, świadomość zagrożeń cyfrowych
Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się	—	osobiste, społeczne	podejmowanie decyzji związanych z własną aktywnością, planowanie działania, wytrwałość, przyjmowanie informacji zwrotnej, samoregulacja, współpraca z innymi	samodzielność, wytrwałość, odpowiedzialność, empatia, umiejętność współpracy, samoregulacja
Kompetencje obywatelskie	—	społeczne	udział w podejmowaniu decyzji dotyczących grupy, działanie na rzecz dobra wspólnego, pomoc innym, respektowanie zasad współżycia	poczucie przynależności, współdziałanie, szacunek, odpowiedzialność społeczna
Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości	—	osobiste	inicjowanie działań, realizowanie własnych pomysłów, dokonywanie wyborów, poszukiwanie sposobów rozwiązania problemu, przewidywanie skutków działania	inicjatywa, samodzielność, sprawczość, kreatywność
Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej	—	poznawcze, społeczne	twórcze wyrażanie przeżyć i pomysłów, podejmowanie inicjatywy w działaniach artystycznych, prezentowanie efektów własnej pracy, współtworzenie działań kulturalnych	kreatywność, wrażliwość estetyczna, ekspresja twórcza, otwartość na kulturę i sztukę
Uwaga: Należy podkreślić, że w podstawie programowej wychowania przedszkolnego istotne miejsce zajmują również kompetencje ruchowe, które wspierają całościowy rozwój dziecka i pozostają powiązane z rozwojem kompetencji osobistych, społecznych oraz sprawczości. Choć w Zaleceniu Rady UE z dnia 22 maja 2018 r. nie zostały one wyodrębnione jako osobna kompetencja kluczowa, to treści związane z dobrostanem fizycznym, zdrowym stylem życia i aktywnością fizyczną stanowią ważny element europejskiego ujęcia rozwoju kompetencji.				

⁹ Opracowanie własne na podstawie profilu absolwenta i absolwentki, podstawy programowej wychowania przedszkolnego 2026 oraz Zalecenia Rady z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie.

ZAŁOŻENIA KONCEPCYJNE PROGRAMU

Tworząc koncepcję programu, przyjęto określoną wizję dziecka i jego rozwoju. Nauczyciel, we współpracy z rodzicami, wspiera dziecko poprzez tworzenie warunków sprzyjających jego aktywności, samodzielności oraz osiąganiu sukcesów na miarę indywidualnych możliwości. Poczucie sukcesu nie jest rozumiane wyłącznie jako doraźne osiągnięcie dziecka, lecz jako ważny czynnik wzmacniający motywację do działania, wiarę we własne możliwości oraz gotowość do podejmowania kolejnych wyzwań. Brak takich doświadczeń może natomiast osłabiać aktywność dziecka i ograniczać wykorzystywanie jego potencjału rozwojowego.

SUKCES W DZIAŁANIU

Sukces dziecka w działaniu wiąże się z poziomem jego rozwoju w sferze poznawczej, społecznej, emocjonalnej, etycznej i fizycznej. Pozwala on dziecku zaspokajać potrzebę poznawania świata, podejmować wysiłek intelektualny, budować relacje z innymi oraz stopniowo rozwijać samodzielność i sprawczość. Poziom rozwoju dziecka jest uwarunkowany zarówno czynnikami wewnętrznymi, jak i zewnętrznymi. Dzięki odpowiednio organizowanej stymulacji zewnętrznej, obejmującej środowisko społeczne, przestrzeń, przedmioty i różnorodne bodźce, dziecko uruchamia własną aktywność, przejawiającą się w działaniu, eksploracji, przeżywaniu i uczeniu się.

PODMIOTOWOŚĆ DZIECKA

Priorytetem w planowaniu rozwoju, tworzeniu programów działań wychowawczo-dydaktyczno-opiekuńczych, pozyskiwaniu do współpracy rodziców i środowiska, a także wzbogacaniu bazy przedszkola powinno być tworzenie środowiska wychowawczo-edukacyjnego sprzyjającego rozwojowi każdego dziecka. Nauczyciele powinni organizować sytuacje edukacyjne w taki sposób, aby wspierały własną aktywność dziecka oraz umożliwiały mu aktywne odkrywanie siebie i świata

w obszarze jego najbliższego rozwoju. Tak rozumiana organizacja środowiska edukacyjnego sprzyja budowaniu doświadczeń sukcesu, które wzmacniają motywację dziecka do dalszego działania i uczenia się.

Taka koncepcja działań przyświeca idei niniejszego programu i pozostaje w ścisłym związku z podmiotowością dziecka oraz współczesnym rozumieniem procesu nauczania i uczenia się. Zgodnie z humanistyczną koncepcją rozwoju człowieka dziecko rozwija się w indywidualnym dla siebie tempie. „Każde dziecko ma indywidualną drogę swojego rozwoju i nie można hamować rozwoju jednego dla zrównania go z innymi lub odwrotnie, należy jedynie wspomagać dziecko w jego wysiłkach, stwarzać takie warunki, w których potencjał dziecka nie zostałby zmarnowany”¹⁰. Przyjęcie takiej perspektywy oznacza konieczność dostrzegania zróżnicowanych potrzeb i możliwości dzieci oraz organizowania procesu wychowania przedszkolnego w sposób uwzględniający ich indywidualny rytm rozwoju.

Warto podkreślić, że rodzice odgrywają istotną rolę w procesie wspierania całościowego rozwoju dziecka. Należy im uświadamiać, jak ważne są pierwsze doświadczenia sprawstwa, samodzielności i osiągnięć, przeżywane już na etapie edukacji przedszkolnej oraz że ich kształtowanie nie zależy wyłącznie od nauczycieli, lecz dokonuje się we współpracy domu i przedszkola.

W programie wprowadzono trzy poziomy osiągnięć odpowiadające grupom wiekowym dzieci w wieku 3–4, 5 i 6 lat. Przewidywane osiągnięcia dzieci zaproponowane w poszczególnych poziomach mogą być pomocne w dokonywaniu ewaluacji pracy nauczyciela, a także ewaluacji programu. Zastosowano w nich zasadę kumulatywności, co oznacza, że poziom przewidziany dla dziecka starszego obejmuje swoim zakresem osiągnięcia

¹⁰ Więckowski R., *Pedagogika wczesnoszkolna*, WSiP, Warszawa 1995, s. 112.

proponowane dla dziecka młodszego. Granice pomiędzy poziomami mają charakter umowny, a wskazanych osiągnięć nie należy traktować jako wymagań koniecznych.

Doświadczenie pokazuje, że grupa dzieci jednorodna pod względem wieku kalendarzowego bywa bardzo zróżnicowana pod względem poziomu rozwoju, przy czym różnice te nie muszą dotyczyć wszystkich obszarów funkcjonowania dziecka w jednakowym stopniu. Zdarza się, że

rozbieżności rozwojowe sięgają roku, a nawet dwóch lat, szczególnie w początkowym okresie edukacji przedszkolnej. Dlatego istotne jest wspieranie każdego dziecka zgodnie z jego indywidualnymi możliwościami oraz obszarem najbliższego rozwoju. W związku z tym szczególnego znaczenia nabiera systematyczna obserwacja rozwoju dziecka, która umożliwia nauczycielowi dobór adekwatnych działań i świadome planowanie pracy wychowawczo-dydaktycznej.

PROGRAM		
Wizja dziecka: Niepowtarzalna, podmiotowa osoba, posiadająca własne potrzeby, możliwości, zainteresowania i potencjał rozwojowy. Jest aktywne poznawczo, uczy się przez doświadczenie, zabawę i działanie. Współpracuje z innymi, nawiązuje relacje społeczne i respektuje ustalone zasady. Podejmuje próby samodzielnego działania, wykazuje inicjatywę oraz rozwija sprawczość. Wyraża potrzeby, emocje i myśli w sposób adekwatny do wieku. Rozwija samoregulację, poczucie własnej wartości oraz wrażliwość na dobro, szacunek, odpowiedzialność i współpracę.		
Zadania nauczycieli i personelu wspomagającego		Zadania rodziców / prawnych opiekunów:
Ukierunkowane na dziecko: - wspieranie wszechstronnego rozwoju dziecka w sferze poznawczej, społecznej, emocjonalnej, etycznej i fizycznej, - rozwijanie ciekawości poznawczej, zainteresowań i uzdolnień przez organizowanie sytuacji edukacyjnych opartych na działaniu i doświadczeniu, - rozwijanie kompetencji fundamentalnych: językowych, matematycznych, cyfrowych i ruchowych, - wspieranie rozwoju kompetencji przekrojowych: poznawczych, społecznych i osobistych, - wzmacnianie samodzielności, wytrwałości oraz sprawczości dziecka, - kształtowanie postaw opartych na wartościach oraz rozwijanie empatii, - organizowanie środowiska sprzyjającego eksploracji, współpracy i uczeniu się przez działanie. Ukierunkowane na rodzinę: - budowanie relacji opartych na zaufaniu, współpracy i partnerstwie, - wspieranie rodziców w realizacji funkcji wychowawczej i opiekuńczej, - przekazywanie informacji dotyczących rozwoju i potrzeb dziecka, - włączanie rodziców w działania edukacyjne, wychowawcze i integracyjne przedszkola, - uwzględnianie wartości, tradycji i kultury rodziny w działaniach przedszkola, - prowadzenie działań wspierających kompetencje wychowawcze rodziców.	Wspieranie dziecka przez tworzenie warunków sprzyjających jego całościowemu rozwojowi oraz osiągnięciu sukcesów na miarę indywidualnych możliwości.	Ukierunkowane na dziecko: - zapewnienie dziecku warunków sprzyjających wszechstronnemu rozwojowi, - budowanie poczucia bezpieczeństwa, akceptacji i przynależności, - wspieranie aktywności, samodzielności oraz sprawczości dziecka, - wspieranie rozwoju kompetencji dziecka poprzez codzienne doświadczenia i wspólne działania, - podejmowanie działań wychowawczych opartych na wartościach, - tworzenie środowiska sprzyjającego uczeniu się przez działanie, zabawę i doświadczenie, - obserwowanie rozwoju dziecka i reagowanie na jego potrzeby, - wspieranie dziecka w osiągnięciu sukcesów na miarę jego indywidualnych możliwości. Związane ze współpracą z przedszkolem: - zapewnienie spójności oddziaływań wychowawczych domu i przedszkola, - aktywny udział w procesie wspierania rozwoju dziecka, - systematyczny kontakt i współpraca z nauczycielem oraz personelem przedszkola, - realizacja wspólnie ustalonych działań wspierających rozwój dziecka, - udział w zebraniach, warsztatach, konsultacjach i innych formach współpracy organizowanych przez przedszkole.

Zadania nauczycieli i personelu wspomagającego		Zadania rodziców / prawnych opiekunów:
Organizacja procesu edukacyjnego: • prowadzenie systematycznej obserwacji i diagnozy rozwoju dziecka, • indywidualizacja procesu edukacyjnego, • dobór metod aktywizujących, w szczególności zabawy, doświadczenia, projektu i eksperymentu, • tworzenie bezpiecznej i inspirującej przestrzeni edukacyjnej, • wspieranie dobrostanu dziecka i jego poczucia bezpieczeństwa, • współpraca ze specjalistami w zależności od potrzeb rozwojowych dziecka. Diagnoza i ewaluacja: • systematyczna obserwacja rozwoju dziecka, • prowadzenie diagnozy gotowości szkolnej, • dostosowywanie działań do wyników obserwacji.	Wspieranie całościowego rozwoju dziecka zgodnie z jego indywidualnymi możliwościami.	Aktywne uczestnictwo w życiu przedszkola: • współorganizowanie działań edukacyjnych i wychowawczych, np. zajęć, uroczystości i projektów, • dzielenie się wiedzą, zainteresowaniami, pasją i doświadczeniem, • inicjowanie nowych działań i pomysłów na rzecz społeczności przedszkolnej, • wspieranie działań podejmowanych przez przedszkole, • współtworzenie atmosfery współpracy, wzajemnego szacunku i partnerstwa.

Metody i formy pracy	Formy organizacyjne pracy
Ukierunkowane na dzieci: • stosowanie metod aktywizujących, w szczególności zabawy, metody projektu, eksperymentu oraz działania praktycznego, • organizowanie środowiska edukacyjnego sprzyjającego eksploracji, aktywności i uczeniu się przez doświadczenie, • wykorzystywanie naturalnych sytuacji edukacyjnych w codziennym funkcjonowaniu dziecka. Ukierunkowane na rodzinę: • rozmowy indywidualne, • wywiady i konsultacje, • warsztaty i zebrania, • uroczystości oraz wydarzenia przedszkolne, • zajęcia otwarte, • wspieranie oddziaływań wychowawczych poprzez literaturę, • „strefa rodzica” – gazetka i materiały informacyjne dla rodziców, • współudział rodziców w projektach i działaniach edukacyjnych.	Ukierunkowane na dzieci: • praca indywidualna, w parach, grupowa i zespołowa, • zabawa swobodna i kierowana, • zajęcia kierowane (organizowane przez nauczyciela), • sytuacje edukacyjne wynikające z codziennych czynności i aktywności dziecka, • projekty oraz działania zespołowe, • aktywności oparte na działaniu, doświadczeniu i eksploracji. Ukierunkowane na rodzinę: • formy indywidualne, grupowe i zespołowe, • spotkania integracyjne oraz działania wspólnotowe, • komunikacja bezpośrednia i pośrednia, • wykorzystanie dziennika elektronicznego, poczty elektronicznej i komunikatorów, • korzystanie ze strony internetowej oraz mediów społecznościowych przedszkola.

CHARAKTERYSTYKA DZIECKA W WIEKU PRZEDSZKOLNYM

Rozwój psychiczny dziecka w wieku przedszkolnym jest ściśle związany z jego rozwojem fizycznym, rozwojem działalności i rozwojem kontaktów społecznych. Istotną rolę oprócz osobistego doświadczenia, odgrywa również naśladownictwo, które sprzyja wytwarzaniu się związków czasowych przy powtarzaniu słów i naśladowaniu czynności dorosłego. Wyróżnia się trzy fazy wieku przedszkolnego:

- od 3. do 4. roku życia (faza pierwsza)
- od 4. do 5. roku życia (faza druga)
- od 5. do 6. roku życia (faza trzecia).

DZIECI 3-LETNIE

Dziecko 3-letnie jest ruchliwe, charakteryzuje je tzw. „rozrzutność ruchowa” związana z przewagą procesów pobudzania nad procesami hamowania wewnętrznego. Jego ruchom brakuje precyzji i dokładności, są mało ekonomiczne. Dziecko przyswoiło już sobie wszystkie formy ruchu, ale ruchy te są jeszcze w małym stopniu skoordynowane. Nie jest w stanie wykonać czynności łączących w sobie dwie lub więcej podstawowych form ruchu¹¹. Dzieci często są jeszcze mało samodzielne i wymagają pomocy dorosłych (np. przy ubieraniu się, korzystaniu z toalety). Chętnie podejmują zabawową działalność manipulacyjną – lubią bawić się w piaskownicy, masą plastyczną, klockami, lubią malować szczególnie palcami i na dużych powierzchniach. Chętnie rysują, chociaż ich chwyt kredki bywa jeszcze dłoniowy i kończą pracę szybko po wykonaniu kilkunastu kresek pionowych i poziomych. Szybko nabywają sprawności i na ich pracach pojawiają się charakterystyczne dla tego okresu „głowonogi”.

Wśród dzieci 3-letnich występują bardzo duże różnice w rozwoju mowy. Spotkamy w grupie zarówno trzylatka, który mówi zrozumiale dużo i swobodnie, jak i takiego, który dopiero zaczyna mówić. Wszystkie mają prawo rozwojowe do seplenienia, szeplenienia i nieprawidłowej artykulacji głoski

„r”, jednak już w tym wieku warto objąć diagnozą logopedyczną te z wadliwym układem narządów artykulacyjnych lub dużym opóźnieniem rozwoju mowy w stosunku do rówieśników. 3-latki porozumiewają się za pomocą zdań, popełniając jeszcze wiele błędów gramatycznych. Wprawdzie opanowały one już podstawy systemu gramatycznego języka ojczystego, ich słownik czynny obejmuje ok. 1000 wyrazów, nie zawsze jednak łatwo porozumieć się z nimi, zwłaszcza w zespole przedszkolnym albo osobom obcym. Lepiej rozumieją polecenia kierowane do nich indywidualnie niż zbiorowe komunikaty wydawane całej grupie. Mowa dzieci jest jeszcze egocentryczna. Wypowiedzi mają związek z tym, co dzieje się wokół, z określoną sytuacją, stąd nazywa się ją mową sytuacyjną.

Dziecko w wieku 3 lat cechuje duża chwiejność emocjonalna, skłonność do przechodzenia z jednego nastroju w drugi, łatwość fizycznego i psychicznego nużenia się. W związku z tym niektóre dzieci mają trudności z włączeniem się do grupy przedszkolnej, nie potrafią sprostać wymaganiom, które stawia przed nimi nowe środowisko. 3-latek rozwiązuje zadania na płaszczyźnie manipulacyjnej i ruchowo-spostrzeżeniowej, w bezpośrednim kontakcie z przedmiotami, często przy współudziale dorosłych. Jego uwaga i pamięć mają charakter mimowolny. To, co postrzega ujmując globalnie i synkretycznie, z trudem rezygnuje z własnych planów i dążeń. Jest egocentryczny. Sensem kryzysu trzeciego roku życia jest protest dziecka potrzebującego samodzielności, w którym rodzi się poczucie autonomii i niezależności. Trzylatki są jeszcze indywidualistami, dlatego im są młodsze, tym częściej bawią się obok siebie, rzadko zabierają sobie zabawki. Mają już rozwiniętą wyobraźnię, zaczynają planować zabawy i czasem inicjują zabawy z dziećmi.

DZIECI 4-LETNIE

4-latek jest pod względem rozwoju motorycznego sprawniejszy od 3-latka. Jest bardziej zwinny, zręczny, porusza się pewniej i swobodniej. Około 70–75%

¹¹ Owczarek S., *Gimnastyka przedszkolaka*, Warszawa 2001, WSiP, s. 23.

dzieci w tym wieku osiąga koordynację rąk i nóg¹². 4-latki są już bardziej samodzielne, zaradniejsze, łatwiej przystosowują się do życia społecznego w grupie rówieśniczej. Podejmowana przez nich działalność zabawowa jest prosta i krótkotrwała, ponieważ nie potrafią jeszcze koncentrować uwagi przez dłuższy czas, szybko zmieniają przedmiot swoich zainteresowań. Chętniej biorą udział w zabawach zespołowych, ale często popadają w konflikty z rówieśnikami. Jest to etap, w którym istotną rolę odgrywa gra symboliczna, grupowa, wymagająca współdziałania. Chcą, aby inni towarzyszyli im w zabawie. W zabawach przyswajają sobie role znane im z życia rodzinnego, powiązane z własnym doświadczeniem. Charakteryzuje je duża wrażliwość, niestalość nastrojów, zmienność uczuć, a nierzadko egocentryzm.

W toku działania 4-latka pojawiają się początki wyobraźni twórczej. Dominuje myślenie konkretno-wyobrażeniowe. Język jest prawdziwym środkiem komunikacji, a ich wypowiedzi stają się coraz dokładniejsze, bardziej zrozumiałe i rozbudowane. Dzieci w tym wieku potrafią mówić bez ustanku. Opowiadając historie, mieszają rzeczywistość z fikcją. Jest to etap bogaty z punktu widzenia wyobraźni. Podobają im się opowiadania, zwłaszcza te fantastyczne, niedorzeczne. Pytania są dla nich ważnym narzędziem poznawania świata. Ich nieustanne „dlaczego?” wiąże się bardziej z poszukiwaniem celu aniżeli przyczyny. Podobnie jak 3-latki, 4-latki przechodzą przez okres wybuchów gniewu i negacji, ale w odróżnieniu od tamtych, potrafią mówić o swojej złości i w większym stopniu kontrolować swoje emocje.

DZIECI 5-LETNIE

Okres rozwoju ruchowego 5-latka nazywany jest „złotym wiekiem motoryczności”¹³. 5-latek ma jeszcze niezbyt twardy kośćiec i stosunkowo słabe mięśnie, dlatego męczy go długotrwałe siedzenie w jednym miejscu, ma zwiększoną potrzebę ruchu. U dzieci w tym wieku obserwujemy znaczny przyrost masy mięśniowej¹⁴. Uwaga jest mimowolna, skoncentrowana na silnych i atrakcyjnych bodźcach, jej cechą jest niepodzielność. Dominuje

pamięć mimowolna, dziecko zapamiętuje to, co ciekawe a nie to, co obiektywnie ważne. Jeśli treści niosą ładunek emocjonalny zostają zapamiętane dłużej.

5-latek wkracza w „wiek pytań”. Rozkwit wyobraźni i fantazji oraz szybkie postępy w dziedzinie mowy i myślenia pozwalają mu na wysuwanie wciąż nowych problemów, na które nie potrafi jeszcze samo znaleźć odpowiedzi. Próbuje rozwiązywać je przy pomocy dorosłych, zasypując ich mnóstwem pytań o różne sprawy. Pamięć i uwaga przekształcają się z mimowolnej w dowolną. Dziecko dzięki temu zapamiętuje dokładniej zasłyszane treści, chętnie uczy się wierszy i piosenek.

Działalność plastyczna sprawia mu zazwyczaj dużą satysfakcję, podobnie jak udział w zabawach typowych dla okresu przedszkolnego: tematycznych, konstrukcyjnych, dydaktycznych. Jego doświadczenia ruchowe, sensoryczne i umysłowe są coraz szersze, ale poznanie otaczającej rzeczywistości wciąż powierzchowne, bo dziecko nie pojmuje jeszcze istoty faktów i zdarzeń, nie ujmuje wielu związków logicznych, jakie je łączą. Mały zasób doświadczeń, poziom myślenia konkretno-wyobrażeniowego i bogata wyobraźnia przyczyniają się do tego, że dziecko tłumaczy sobie otaczający je świat w swoisty sposób. Określa nieznane przedmioty, obmyślając dla nich dziwne, tajemnicze nazwy. Nadaje przedmiotom cechy ludzkie, podobnie jak zwierzętom, ptakom, zjawiskom przyrody. Dzieci w tej fazie lepiej przystosowują się w grupie, chętnie biorą udział we wszystkich zabawach zespołowych. Radość sprawiają im gry, w których istotną rolę odgrywa element współrywalizacji, zaczynają rozumieć ich zasady, a także akceptować je bez względu na to, przez kogo zostały stworzone. Zwiększa się skala uczuć społecznych: pojawiają się sympatie, antypatie, chęć opiekowania się kimś młodszym lub słabszym oraz zazdrość.

DZIECI 6-LETNIE

Organizm 6-latka podlega ciągłemu rozrostowi. Przeciętny wzrost: 6-latek od około 116–118 cm, 7-latek od około 123–126 cm; przeciętna waga: 6-latek 21–22 kg, 7-latek 23–25 kg¹⁵. W porównaniu z dotychczasowymi okresami rozwojowymi, dziecko przybiera wolniej na wadze, nadal jednak dość intensywnie rośnie. Naturalne krzyżyzny

¹² Tamże, s. 25.

¹³ Chobocka E., *Rozwój sprawności ruchowej w: Obserwacja dziecka w przedszkolu*, D. Al-Khamisy (red.), Warszawa 2005, Raabe, s. 103.

¹⁴ Tamże, s. 105.

¹⁵ Janiszewska B., *Diagnoza dojrzałości szkolnej u progu klasy 1. Karty ćwiczeń*, Warszawa 2009, WSiP, s. 11.

kregosłupa nie są jeszcze w pełni wytworzone, jednak kościec wykazuje szybsze tempo mineralizacji. Rosną stopy, powoli zanika fizjologiczne płaskostopie. Następuje rozwój szczęk i związane z tym wyrzynanie się zębów stałych¹⁶. Ciało 6-latka staje się coraz bardziej smukłe, wymiary stają się bardziej proporcjonalne. Mięśnie stają się coraz silniejsze. Ruchy lokomocyjne ulegają dalszemu doskonaleniu – poprawia się motoryczność. Dziecko sprawniej porusza się, biega, skacze, utrzymuje równowagę. Wzrasta sprawność narządów wewnętrznych (serce, płuca), kształtuje się większa odporność na zmęczenie i choroby. Wydłużają się i twardnieją kości kończyn, rozpoczyna się pierwszy etap kostnienia nadgarstka. 6-latek wykonuje sprawniej od swoich młodszych kolegów czynności samoobsługowe, a jego ruchy narzędziowe robią się bardziej precyzyjne i elastyczne. Wzrasta koordynacja wzrokowo-ruchowa. Sprawniej działa też układ nerwowy.

Następuje wzrost wrażliwości i czułości zmysłowej. W odbieraniu bodźców płynących z otoczenia u dziecka w wieku lat sześciu zaczyna dominować narząd wzroku. Dziecko trafnie rozpoznaje podstawowe barwy, nabywa zdolności rozróżniania odcieni barwnych. Polepsza się także ostrość wzroku, która umożliwia rozróżnianie bogatych w szczegóły przedmiotów. Wzrasta wrażliwość na dźwięki mowy ludzkiej oraz słuch muzyczny, przejawiający się w tym, że dzieci potrafią już rozróżniać tony, szmery. 6-latki przechodzą od uwagi mimowolnej do dowolnej, co pozwala im się dłużej skupić i obejmować uwagę więcej elementów. Spostrzeżenia dzieci 6-letnich cechuje synkretyzm. Trudność sprawia im nadal wyodrębnianie elementów spostrzeganego obrazu, rozczłonkowanie go na części pierwsze oraz wiązanie tych części w spójną całość. Percepcję dzieci w tym wieku cechuje słaba wybiórczość. Dominuje myślenie konkretno-wyobrażeniowe, ale zaczynają pojawiać się też zaczątki myślenia abstrakcyjnego. Dziecko wykonuje czynności na poziomie operacji konkretnych. Około 6–8 roku życia dziecko zaczyna rozumieć zasadę stałości ilości i długości. Przeważa pamięć mimowolna zdominowana przez silne emocje, ale zaczynają się również pojawiać zaczątki pamięci dowolnej. 6-latek posługuje się mową kontekstową. Zasób słownika czynnego 6-latka to ok. 3–4 tys. słów. Dziecko nadal doskonali mowę pod względem artykulacyjnym, gramatycznym, fleksyjnym i składniowym. 6-latek posługuje się swobodnie zdaniami

złożonymi współrzędnie i podrzędnie. Wzrasta również liczba zdań wielokrotnie złożonych, chociaż ich struktura jest jeszcze niezbyt zwarta i uporządkowana zwłaszcza przy dłuższych relacjach lub opisach¹⁷. Rozwój mowy dziecka podnosi na wyższy poziom wszystkie jego psychiczne funkcje i przyczynia się do rozwoju bardziej poprawnych form myślenia. Pojawia się zdolność do myślenia krytycznego. Dzieci próbują uzasadniać swe sądy i decyzje, a także dowodzić swych racji. Pojawia się zdolność wnioskowania na podstawie znanych im faktów¹⁸. Pod koniec 6. roku życia dzieci próbują też stawiać hipotezy, używając niejednokrotnie własnej wyobraźni. Wyobraźnia i fantazja odgrywają u 6-latka istotną rolę – dziecko zachowuje się niekiedy tak, jakby żyło w innym świecie, ożywia martwe przedmioty (animizm), kształtuje rośliny i zwierzęta na podobieństwo człowieka (antropomorfizm dziecięcy). 6-latek ma świadomość własnej odrębności. Trwający nadal proces kształtowania się przedniej części kory przedczołowej dzieci 6-letnich sprawia, że poziom niektórych kompetencji związanych: z planowaniem działań, ustalaniem ważności i przewidywaniem konsekwencji podjętych czynności, czy wymyślaniem alternatywnych rozwiązań nie pozwala na samodzielne ich wykorzystywanie¹⁹.

Dziecko 6-letnie charakteryzuje się znaczną równowagą emocjonalną w porównaniu do lat poprzednich. Na ogół jest pogodne, pozytywnie ustosunkowane do otoczenia. Zaczyna lepiej rozumieć emocje własne i innych ludzi. 6-latek pomimo pewnej stabilizacji uczuciowej wykazuje jednak nadal znaczną wrażliwość na ocenę własnej osoby. Obserwuje się wydatny rozwój uczuć wyższych: patriotycznych, estetycznych, humanistycznych. 6-latek znajduje się w okresie moralności heteronomicznej i kieruje się zasadą realizmu moralnego. Dziecko przyjmuje za słuszne i właściwe zasady podawane przez autorytet, a podczas oceny czynów bardziej zwraca uwagę na okoliczności zewnętrzne (fizyczne) czynu niż towarzyszące mu intencje. Zabawa wciąż jest jednym z najważniejszych przejawów aktywności dziecka 6-letniego, stanowi podstawowy rodzaj jego działalności.

¹⁶ Gniewkowski W., Włażnik K., *Wychowanie fizyczne*, Warszawa 1985, WSiP, s. 98.

¹⁷ Żebrowska M. (red.), *Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży*, Warszawa 1986, PWN, s. 462.

¹⁸ Kielar-Turska M., *Średnie dzieciństwo. Wiek przedszkolny*, w: *Psychologia rozwoju człowieka*. Trempała J. (red.), Warszawa 2011, Wydawnictwo Naukowe PWN, s. 202–229.

¹⁹ Brzezińska A. I., Matejczuk J., Nowotnik A., *Wspomaganie rozwoju dzieci w wieku od 5 do 7 lat a ich gotowość do radzenia sobie z wyzwaniami szkoły*, Edukacja 2012, 1 (117), s. 12.

TREŚCI PROGRAMOWE I ZAKŁADANE OSIĄGNIĘCIA DZIECKA

Podstawa programowa stanowi kluczowy dokument określający cele wychowania przedszkolnego oraz treści ukierunkowane na wspieranie całościowego rozwoju dziecka. Wyznacza ona ramy organizacji procesu wychowawczo-dydaktycznego, uwzględniając wieloaspektowy charakter rozwoju dziecka w wieku przedszkolnym.

Treści podstawy programowej pozostają w ścisłym związku z zakładanymi osiągnięciami dziecka, które stanowią opis efektów oddziaływań edukacyjnych i wychowawczych. Osiągnięcia te odnoszą się do poszczególnych obszarów rozwoju i aktywności dziecka określonych w podstawie programowej wychowania przedszkolnego oraz obejmują wiedzę, umiejętności, postawy i sprawczość rozwijane w toku edukacji przedszkolnej.

Należy podkreślić, że zakładane osiągnięcia dziecka mają charakter orientacyjny i rozwojowy. Oznacza to, że tempo oraz sposób ich osiągania są zróżnicowane i zależą od indywidualnych możliwości, potrzeb i doświadczeń dziecka. Rolą nauczyciela jest zatem organizowanie sytuacji edukacyjnych sprzyjających aktywności dziecka, wspieranie jego potencjału oraz monitorowanie postępów rozwojowych.

Celem niniejszego rozdziału jest ukazanie zależności pomiędzy treściami podstawy programowej a zakładanymi osiągnięciami dziecka w wieku przedszkolnym oraz podkreślenie ich znaczenia w planowaniu pracy pedagogicznej, organizowaniu procesu wychowawczo-dydaktycznego i monitorowaniu rozwoju dziecka.

OBSZAR SPOŁECZNY

1. Obszar społeczny: budowanie relacji, działanie z innymi i dla innych.

Treści podstawy programowej	Etapy oczekiwanych osiągnięć dzieci		
Dziecko:	3- i 4-letnich	5-letnich	6-letnich
1. udziela informacji o sobie i swoich rodzinach, w tym podaje swoje imię i nazwisko, adres zamieszkania, wie, komu może takich informacji udzielać;	• posługuje się swoim imieniem i nazwiskiem • wymienia członków swojej rodziny	• podaje swoje imię i nazwisko • podaje nazwę miejscowości zamieszkania • wie, że danych osobowych nie należy przekazywać obcym osobom	• podaje podstawowe informacje o sobie: imię, nazwisko, adres zamieszkania (miasto, nazwę ulicy, numer domu/mieszkania) adekwatnie do sytuacji • wie, że danych o sobie i rodzinie nie należy udostępniać osobom nieznanym ani w internecie, rozumie konsekwencje udostępnienia tych informacji • rozumie relacje pokrewieństwa w rodzinie
2. bierze udział w aktywnościach zaproponowanych przez innych, zgłasza własne pomysły, jest otwarte na współdziałanie;	• chętnie bierze udział w zabawach zainicjowanych przez nauczyciela • podejmuje próby włączania się do zabaw zainicjowanych przez rówieśników	• uczestniczy aktywnie w zabawie • włącza się do zabaw inicjowanych przez rówieśników • proponuje własne pomysły podczas zabawy	• inicjuje zabawę i uwzględnia pomysły innych • współorganizuje zabawę • realizuje wspólne ustalenia

Treści podstawy programowej	Etapy oczekiwanych osiągnięć dzieci		
Dziecko:	3- i 4-letnich	5-letnich	6-letnich
3. uzgadnia zasady dzielenia się zabawkami lub materiałami w trakcie podejmowanych aktywności;	- uczestniczy we wspólnym ustalaniu zasad dotyczących dzielenia się zabawkami - rozumie znaczenie tych zasad	- rozumie konsekwencje nieprzestrzegania zasad - przestrzega ustalonych reguł	- szanuje ustalone w grupie zasady - odwołuje się do ustalonych zasad w sytuacjach trudnych, przypomina o nich innym
4. bierze udział w podejmowaniu decyzji w grupie, akceptuje wspólnie podjęte decyzje, nawet jeśli nie są zgodne z jego oczekiwaniami;	- podejmuje proste decyzje (np. wybór zabawy) - w trudniejszych sytuacjach zwraca się do dorosłego o pomoc	- podejmuje decyzje, uwzględniając potrzeby innych - przyjmuje konsekwencje wyboru - potrafi dochodzić do porozumienia w sytuacjach spornych (np. poprzez ustępstwo lub kompromis)	podejmuje decyzje w grupie i akceptuje wspólne ustalenia, nawet gdy nie są zgodne z jego oczekiwaniami
5. stosuje zwroty grzecznościowe;	- wita się i żegna w sposób adekwatny do sytuacji - używa słów: proszę, dziękuję, przepraszam	stosuje zwroty grzecznościowe adekwatnie do sytuacji	- samodzielnie używa różnych form powitania i pożegnania w kontaktach z dziećmi i dorosłymi - stosuje zwroty grzecznościowe w różnych sytuacjach (np. prośba, odmowa, przeprosiny, podziękowanie) - dostosowuje formę zwrotu do osoby (równieśnik – dorosły) - używa zwrotów grzecznościowych także poza przedszkolem (np. podczas wyjść)
6. przestrzega zasad zachowania się w grupie i w miejscach publicznych, w tym zasad prawidłowego zachowania się na drodze i w środkach komunikacji;	- uczestniczy we wspólnym ustalaniu zasad dotyczących zachowania się w przedszkolu - rozumie ich znaczenie	rozpoznaje zachowania właściwe oraz te, na które nie ma przyzwolenia	- potrafi wskazać, które zachowania są zgodne z zasadami, wyjaśnić dlaczego - przestrzega zasad bezpieczeństwa podczas poruszania się po drodze i korzystania ze środków transportu
7. mówi o emocjach, które ludzie mogą przeżywać w różnych sytuacjach życia codziennego;	- odróżnia swoje emocje pozytywne i trudne - sygnalizuje swoje emocje – mówi, gdy jest smutne lub złe - mówi, co sprawia mu radość, a co go smuci	- rozpoznaje i nazywa podstawowe emocje swoje i innych (radość, smutek, gniew, złość, strach) - okazuje pozytywne uczucia gestem i słowem - próbuję stosować proste sposoby radzenia sobie z emocjami	- rozpoznaje emocje własne i innych oraz potrafi o nich mówić - podejmuje próby radzenia sobie w trudnych sytuacjach emocjonalnych - właściwie reaguje na przejawy emocji innych osób - stosuje bezpieczne sposoby regulowania emocji - dostrzega wpływ własnego zachowania na samopoczucie innych - okazuje empatię w codziennych sytuacjach
8. szanuje wszystkie dzieci, ich różne upodobania i potrzeby, podaje przykłady wypowiedzi i zachowań, które mogłyby być dla kogoś krzywdzące;	- słucha, gdy ktoś mówi, używa miłych słów (kulturalnie zwraca się do innych) - nie przeszkadza innym w zabawie	- okazuje szacunek wobec innych - respektuje potrzeby innych (np. prawo do odpoczynku)	- okazuje szacunek rówieśnikom i osobom dorosłym - uwzględnia potrzeby i upodobania innych dzieci w zabawie oraz codziennych sytuacjach - rozpoznaje wypowiedzi i zachowania, które mogą sprawić komuś przykrość

Treści podstawy programowej	Etapu oczekiwanych osiągnięć dzieci		
Dziecko:	3- i 4-letnich	5-letnich	6-letnich
9. szuka rozwiązań w sytuacjach spornych, rozwiązuje proste konflikty z pomocą dorosłych lub innych dzieci;	• dostrzega sytuacje konfliktowe • szuka wsparcia osoby dorosłej przy rozwiązywaniu konfliktu	• nazywa emocje towarzyszące konfliktowi • podsuwa propozycje rozwiązań w sytuacjach trudnych • podejmuje próby samodzielnego rozwiązania sytuacji problemowej	• wskazuje przyczynę konfliktu • rozumie pojęcie kompromisu • samodzielnie podejmuje próbę rozwiązania konfliktu • orientuje się, do kogo należy zwrócić się o pomoc w trudnej lub niebezpiecznej sytuacji
10. pomaga innym w wykonaniu zadania, gdy jest to potrzebne, udziela wskazówek;	• podejmuje próby pomocy po zachęcie dorosłego	• rozumie podstawowy sens pomagania • inicjuje pomoc w zabawie, zadaniach lub obowiązkach	• udziela drobnej pomocy rówieśnikom lub dorosłym, np. podaje zabawkę, sprząta, pociesza kolegę • doświadcza i określa przeżywane pozytywne emocje związane z pomaganiem (radość, satysfakcja, wdzięczność)
11. wspiera inne dzieci w pokonywaniu smutku, bezradności i poszukiwaniu rozwiązań problemu;	• dostrzega smutek u siebie • określa przyczynę swojego smutku • szuka wsparcia u osób dorosłych	• wskazuje i określa sytuacje, które wywołują smutek • zna sposoby radzenia sobie ze smutkiem	• dostrzega smutek u rówieśników i osób dorosłych • rozpoznaje smutek u innych i potrafi powiedzieć, jak może czuć się ta osoba • okazuje koleżeństwo, życzliwość wobec osoby odczuwającej smutek, stara się ją pocieszyć
12. dostrzega różnorodność i znaczenie funkcji pełnionych przez ludzi w społeczeństwie, przyjmuje je w zabawie (np. w sklepie);	• poznaje i wyjaśnia role ludzi pełnione w najbliższym otoczeniu • rozumie, że różne osoby pełnią różne funkcje • naśladuje różne role zawodowe w zabawie	• wskazuje różne funkcje wykonywane przez człowieka na wybranych przykładach • w zabawie świadomie odgrywa role społeczne • pełni funkcje w grupie przedszkolnej (długurny)	• wyjaśnia, na czym polega praca wybranych osób i dlaczego jest ona ważna dla innych
13. charakteryzuje pracę osób wykonujących różne zawody i zdaje sobie sprawę, że dzięki pracy osiąga się dochód;	• wymienia zawody wykonywane przez osoby w jego najbliższym otoczeniu • rozpoznaje charakterystyczne przedmioty (attributy) związane z wybranymi zawodami i potrafi je nazwać	• nazywa zawody swoich rodziców i potrafi powiedzieć, czym się zajmują • odgrywa różne role zawodowe w zabawie • potrafi powiedzieć, w jaki sposób praca pomaga innym ludziom	• wyjaśnia, że wykonywanie zawodu wiąże się z określonymi obowiązkami • potrafi powiedzieć, dlaczego praca jest ważna dla innych ludzi • wskazuje związek między zainteresowaniami a wyborem zawodu na prostym przykładzie • opowiada, kim chciałoby zostać w przyszłości i dlaczego
14. wyjaśnia, do czego służą pieniądze, ma świadomość, że ludzie dysponują ograniczoną ilością pieniędzy oraz że po wydaniu pieniędzy na zakup towaru lub usługi nie można ich już wydać na coś innego;	• wie, że pieniądze służą do kupowania • używa pieniędzy w zabawach tematycznych (np. w sklepie)	• rozumie, że pieniądze pochodzą z pracy • wie, że mogą się skończyć • rozpoznaje i nazywa wybrane monety będące w obiegu w Polsce • wskazuje proste sposoby gromadzenia pieniędzy (np. odkładanie do skarbonki)	• rozpoznaje i nazywa wybrane banknoty będące w obiegu w Polsce • potrafi wskazać, że jedne pieniądze mają większą wartość niż inne (np. 10 zł to więcej niż 5 zł) • wie, że przy zakupach trzeba dokonywać wyboru, ponieważ ilość pieniędzy jest ograniczona • dostrzega, że oszczędzanie pomaga osiągnąć określony cel (np. zakup wybranej rzeczy) • wie, że w Polsce obowiązuje złoty, a w wielu krajach Unii Europejskiej – euro

Treści podstawy programowej	Etapy oczekiwanych osiągnięć dzieci		
Dziecko:	3- i 4-letnich	5-letnich	6-letnich
15. wyjaśnia, na czym polega oszczędzanie oraz dlaczego warto oszczędzać;	• potrafi powiedzieć, na czym polega oszczędzanie • stosuje proste zasady oszczędzania i oszczędnego gospodarowania zasobami w codziennych sytuacjach (zakręca wodę, gasi światło i używa papieru w sposób oszczędny)	• rozpoznaje sytuacje sprzyjające oszczędzaniu pieniędzy • potrafi powiedzieć, dlaczego warto oszczędzać pieniądze, wodę, papier i energię • wskazuje proste sposoby oszczędzania tych zasobów w codziennych sytuacjach	• wskazuje, że oszczędzanie pomaga realizować potrzeby i marzenia • opowiada o swoich doświadczeniach związanych z oszczędzaniem • potrafi podać przykłady oszczędnego gospodarowania zasobami i pieniędzmi (np. zakręcanie wody podczas mycia zębów, gaszenie światła, używanie kartek z obu stron, kupowanie potrzebnych rzeczy) • rozumie, że oszczędzanie pieniędzy wymaga cierpliwości i systematyczności
16. odczuwa i wyjaśnia swoją przynależność do grup społecznych, w których na co dzień funkcjonuje: rodziny, grupy przedszkolnej, społeczności lokalnej i narodowej;	• adaptuje się do nowego otoczenia • nawiązuje relacje z dziećmi w grupie	• identyfikuje siebie jako członka rodziny • wie, że należy do konkretnej grupy przedszkolnej	• potrafi powiedzieć, dlaczego rodzina jest ważna dla jej członków • wie, że jest członkiem społeczności lokalnej • identyfikuje się ze swoim narodem (wie, że jest Polakiem)
17. wymienia nazwę swojego kraju i jego stolicy, rozpoznaje symbole narodowe (godło, flagę, hymn), orientuje się, że Polska jest jednym z krajów Unii Europejskiej;	• rozpoznaje symbole narodowe • podaje nazwę swojego kraju	• rozpoznaje wybrane legendy związane z historią Polski • zachowuje właściwą postawę podczas hymnu	• rozpoznaje mapę Polski i wskazuje na niej wybrane, poznane miejsca (np. stolicę) • uczestniczy w obchodach świąt narodowych (np. Narodowego Święta Niepodległości – 11 listopada, Święta Narodowego Trzeciego Maja – 3 maja) • rozpoznaje symbole narodowe (godło, flagę), śpiewa hymn Polski i zachowuje właściwą postawę podczas jego wykonywania • potrafi powiedzieć, że Polska należy do Unii Europejskiej • zachowuje się z szacunkiem wobec symboli narodowych i podczas uroczystości
18. wskazuje funkcje różnych instytucji społecznych (np. rodziny, przedszkola);	• rozpoznaje wybrane instytucje po ich wyglądzie (np. budynku, stroju pracowników) • potrafi powiedzieć, co się w nich dzieje (np. w przedszkolu dzieci się uczą i bawią)	• rozpoznaje coraz więcej instytucji z najbliższego otoczenia (np. pocztę, bibliotekę) • potrafi powiedzieć, jakie zadania pełnią wybrane instytucje • wyjaśnia, jaką rolę w środowisku lokalnym pełni przedszkole	• potrafi powiedzieć, jaką rolę w społeczeństwie pełni rodzina • wyjaśnia, dlaczego dana instytucja istnieje i jakie ma zadania • rozumie, że instytucje społeczne pomagają ludziom i pełnią określone zadania (np. jeśli nie ma szkoły, dzieci nie mają gdzie się uczyć)
19. poznaje i pielęgnuje tradycje lokalne, regionalne i narodowe;	• uczestniczy w prostych rytuałach, zwyczajach i zabawach związanych z tradycją • rozpoznaje je jako element wspólnego świętowania	• potrafi powiedzieć, że tradycje są związane z rodziną, grupą i społecznością lokalną • rozpoznaje proste zwyczaje i aktywnie w nich uczestniczy	• nazywa wybrane tradycje i potrafi powiedzieć, na czym polegają oraz czemu służą • uczestniczy w obchodach lokalnych, regionalnych i narodowych • wyjaśnia znaczenie wybranych symboli i zwyczajów

Treści podstawy programowej	Etapy oczekiwanych osiągnięć dzieci		
Dziecko:	3- i 4-letnich	5-letnich	6-letnich
20. charakteryzuje wybrane elementy dziedzictwa kulturowego swojego regionu.	• rozpoznaje i nazywa wybrane miejsca użyteczności publicznej w swojej miejscowości	• podaje nazwę swojej miejscowości • rozpoznaje wybrane ciekawe miejsca, lokalne tradycje i legendy	• rozpoznaje wybrane zabytki swojej miejscowości • wyjaśnia znaczenie wybranych wytworów kultury narodowej oraz tradycji narodowych i regionalnych (np. legend, zwyczajów, strojów, tańców) • okazuje zainteresowanie kulturą regionalną i uczestniczy w wydarzeniach z nią związanych • wyjaśnia, że regiony Polski różnią się tradycjami, strojami i zwyczajami

OBSZAR OSOBISTY

2. Obszar osobisty: poznanie siebie, kierowanie sobą, wybieranie dobra.

Treści podstawy programowej	Etapy oczekiwanych osiągnięć dzieci		
Dziecko:	3- i 4-letnich	5-letnich	6-letnich
1. podejmuje różne aktywności, aby realizować swoje pomysły, tworzyć i odkrywać, co sprawia mu radość;	• uczestniczy w zabawach i aktywnościach proponowanych przez nauczyciela bez długotrwałego oporu • samodzielnie inicjuje zabawy i proponuje działania • obserwuje działania rówieśników i dorosłych oraz naśladuje ich aktywności w zabawie	• podejmuje różnorodne aktywności twórcze i poznawcze • okazuje zainteresowanie nowymi doświadczeniami poprzez zadawanie pytań i aktywne włączanie się w działania • eksperymentuje z różnymi materiałami i sposobami działania w celu realizowania własnych pomysłów oraz odkrywania nowych możliwości ich wykorzystania • podejmuje próby realizowania własnych pomysłów podczas zabawy i aktywności twórczych	• uczestniczy w zaproponowanych przez nauczyciela aktywnościach poznawczych i twórczych • tworzy i eksperymentuje, wykorzystując różne materiały oraz poznane sposoby działania • podejmuje próby tworzenia nowych wytworów z dostępnych materiałów • wybiera aktywności i działania, które sprawiają mu radość i satysfakcję, oraz potrafi wskazać, co mu się w nich podoba
2. odkrywa swoje zainteresowania i nazywa swoje mocne strony;	• przejawia zainteresowanie wybranymi aktywnościami poprzez częste ich podejmowanie • wybiera ulubione zabawy i działania • przy wsparciu dorosłego (np. poprzez pytania pomocnicze) mówi, jakie zabawy lubi	• podejmuje próby różnych aktywności inspirowanych działaniami rówieśników • samodzielnie wybiera zabawy i działania, które sprawiają mu radość • podejmuje próby różnych aktywności i wskazuje te, które najbardziej go interesują • dostrzega swoje umiejętności i mówi, w czym jest dobre • dokonuje samooceny za pomocą symboli i znaków	• świadomie wybiera aktywności zgodne ze swoimi zainteresowaniami • mówi, co lubi robić i czym chce się zajmować • planuje własne działania zgodnie ze swoimi zainteresowaniami • nazywa swoje mocne strony i podaje ich przykłady

Treści podstawy programowej	Etapy oczekiwanych osiągnięć dzieci		
Dziecko:	3- i 4-letnich	5-letnich	6-letnich
3. układa i uzasadnia swój plan działania prowadzący do zakładanego rezultatu;	• podejmuje proste działania prowadzące do osiągnięcia zamierzonego celu • odpowiada na pytania dorosłego dotyczące tego, co chce zrobić i czego potrzebuje do wykonania zadania • wykonuje zadanie zgodnie z podanymi wskazówkami	• planuje proste działania i podejmuje próby ich realizacji • dobiera materiały potrzebne do wykonania zadania • w prosty sposób wyjaśnia, co robi i dlaczego	• samodzielnie planuje działania prowadzące do osiągnięcia celu • mówi, co chce zrobić i wyjaśnia, dlaczego wykonuje daną czynność • realizuje zadanie zgodnie z przyjętym planem, a w razie trudności modyfikuje sposób działania • uzasadnia swój sposób działania oraz ocenia efekt swojej pracy
4. przewiduje i nazywa konsekwencje swoich decyzji i działań;	• przy wsparciu dorosłego wskazuje proste konsekwencje swojego zachowania • zauważa, że jego działanie wywołuje określony skutek • po wystąpieniu zdarzenia nazywa jego konsekwencję (np. mówi, że coś się przewróciło lub zepsuło)	• przewiduje proste konsekwencje swoich działań • mówi, co może się stać w wyniku określonego zachowania • przy wsparciu dorosłego wyciąga wnioski ze swoich działań	• przewiduje konsekwencje swoich decyzji i zachowań • wskazuje skutki swojego działania, zarówno pozytywne, jak i negatywne • kontroluje swoje zachowanie, uwzględniając przewidywane konsekwencje
5. organizuje i porządkuje miejsce swojej aktywności;	• dostrzega sens porządkowania miejsca pracy • po przypomnieniu samodzielnie odkłada materiały do pojemników	• rozróżnia przybory i wskazuje, do jakich prac mogą być wykorzystane • samodzielnie przygotowuje materiały potrzebne do zabawy lub pracy plastycznej • sprząta swoje miejsce po zakończonej aktywności w ustalonym czasie • stosuje podstawowe zasady organizacji, np. segreguje i grupuje materiały	• samodzielnie planuje kolejność działań • ocenia, które przedmioty są potrzebne do wykonania zadania lub zabawy, a które nie • utrzymuje porządek w swoim miejscu pracy podczas wykonywania zadania • po zakończonej aktywności sprząta i odkłada materiały na wyznaczone miejsce
6. dąży do ukończenia zadania mimo trudności, wykazując wytrwałość, zaangażowanie i otwartość na informację zwrotną i wskazówki innych;	• z pomocą osoby dorosłej podejmuje ponowną próbę wykonania zadania • sygnalizuje chęć samodzielnego dokończenia zadania (np. mówi „ja sam”) • słucha wskazówek dorosłego, lecz nie zawsze stosuje je w działaniu	• dąży do doprowadzenia zadania do końca • po zachęcie osoby dorosłej podejmuje ponowne próby wykonania zadania • słucha podpowiedzi i wykorzystuje je w działaniu • podejmuje próby poprawiania swojej pracy	• koncentruje się na wykonywanym zadaniu przez dłuższy czas i dąży do jego ukończenia • słucha podpowiedzi rówieśników i nauczyciela oraz świadomie je wykorzystuje • samodzielnie planuje swoje działania i realizuje je do końca
7. wyraża satysfakcję z zadania wykonanego samodzielnie lub w grupie, docenia swój wysiłek;	• okazuje radość z wykonania zadania (np. uśmiecha się, klaszcze w dłonie) • przy wsparciu dorosłego wskazuje efekt swojej pracy • prezentuje swoje osiągnięcia i reaguje na pochwałę • pokazuje swoją pracę nauczycielowi, rodzicom lub rówieśnikom	• okazuje radość z efektów swojej pracy • prezentuje swoją pracę i opowiada o sposobie jej wykonania na forum grupy • dostrzega własny wysiłek i okazuje zadowolenie z osiągniętego efektu (mówi np. „zrobiłem to”, „udało mi się”)	• odczuwa i wyraża zadowolenie z samodzielnie wykonanych zadań • wyraża dumę ze swoich osiągnięć i prezentuje efekty swojej pracy • postawą i wypowiedziami docenia własny wysiłek włożony w zadanie wykonane samodzielnie lub zespołowo • podejmuje kolejne zadania z zaangażowaniem

Treści podstawy programowej	Etapy oczekiwanych osiągnięć dzieci		
Dziecko:	3- i 4-letnich	5-letnich	6-letnich
8. wykazuje postawę akceptacji tego, że popełnianie błędów jest czymś naturalnym w procesie uczenia się i stanowi okazję do zdobywania nowych umiejętności;	• reaguje emocjonalnie na niepowodzenia • przy wsparciu dorosłego dostrzega, że wykonanie zadania może wymagać kilku prób • po niepowodzeniu, po zachęcie dorosłego, wraca do przerwanej aktywności	• przy wsparciu dorosłego podejmuje ponowne próby wykonania zadania • po popełnieniu błędu podejmuje próbę poprawy • podejmuje ćwiczenia w celu osiągnięcia zamierzonego efektu • używa określenia „jeszcze nie umiem” w sytuacji trudności	• wyciąga wnioski z niepowodzeń i podejmuje próby poprawy swojego działania • samodzielnie podejmuje kolejne próby wykonania zadania i wykazuje wytrwałość • traktuje błędy jako naturalny element uczenia się i podejmuje próbę poprawy
9. rozpoznaje i nazywa swoje emocje związane z różnymi sytuacjami, aktualnymi i z przeszłości;	• rozpoznaje i nazywa podstawowe emocje: radość, smutek, złość, strach • nazywa swoje emocje w bieżących sytuacjach • łączy przeżywaną emocję z aktualną sytuacją • przy wsparciu dorosłego mówi o swoich emocjach i podaje ich przyczynę (np. „Jestem smutny, bo mama poszła do pracy.”)	• rozpoznaje i nazywa emocje, także bardziej złożone (np. zazdrość, wstyd) • wskazuje przyczynę swoich emocji oraz opisuje, jak wpływają one na jego zachowanie • wskazuje, że ta sama sytuacja może wywołać różne emocje • opowiada o sytuacji z przeszłości i nazywa towarzyszące jej uczucia	• identyfikuje swoje emocje i opisuje je w sposób precyzyjny • wskazuje, w jaki sposób emocje wpływają na jego zachowanie • łączy przeżywane emocje z teraźniejszymi i przeszłymi doświadczeniami oraz formułuje wnioski (np. „Bałem się wtedy, ale teraz wiem, że sobie poradzę.”)
10. odróżnia potrzeby od pragnień (zachcianek), nazywa swoje potrzeby i proponuje sposób ich zaspokojenia, wyraża sprzeciw w sytuacjach niepewności, zagrożenia, braku komfortu;	• przy wsparciu dorosłego (np. poprzez pytania pomocnicze) nazywa swoje podstawowe potrzeby • w sytuacjach dyskomfortu sygnalizuje swoje potrzeby w sposób werbalny lub niewerbalny • przy wsparciu dorosłego wyraża sprzeciw w sytuacji niepewności, zagrożenia lub braku komfortu	• przy wsparciu dorosłego odróżnia potrzeby od zachcianek w codziennych sytuacjach • nazywa swoje potrzeby i wskazuje sposoby ich zaspokojenia • w sytuacjach naruszających poczucie bezpieczeństwa wyraża sprzeciw w sposób werbalny lub niewerbalny	• rozpoznaje i nazywa swoje stany wewnętrzne (np. zmęczenie, głód, potrzebę bliskości, potrzebę samodzielności) • komunikuje swoje potrzeby w sposób werbalny i adekwatny do sytuacji • odracza realizację zachcianki i akceptuje ustalone ograniczenia • stanowczo wyraża sprzeciw w sytuacji przekraczania jego granic (np. mówi „nie”)
11. ma przekonanie, że nauczyciel lub inne dzieci mogą stanowić wsparcie w trudnych sytuacjach, w razie potrzeby prosi o pomoc;	• w sytuacji trudności mówi „nie umiem”, „pomóż mi” • zauważa, że inne dzieci również napotykają trudności • w trudnych sytuacjach zwraca się o pomoc do osoby dorosłej • w trudnych sytuacjach podejmuje próby korzystania ze wsparcia rówieśników	• w sytuacjach trudnych zwraca się o wsparcie do nauczyciela lub rówieśników • samodzielnie zgłasza potrzebę pomocy i precyzuje, czego potrzebuje (np. „Nie umiem zawiązać buta.”) • udziela pomocy innym dzieciom w miarę swoich możliwości	• rozpoznaje sytuacje, w których potrzebuje wsparcia i prosi o pomoc w sposób adekwatny do sytuacji • w sytuacjach trudnych wskazuje osoby, do których może zwrócić się o pomoc (np. nauczyciel, rodzic, policjant) • traktuje prośbę o pomoc jako naturalny sposób radzenia sobie z trudnościami

Treści podstawy programowej	Etapy oczekiwanych osiągnięć dzieci		
Dziecko:	3- i 4-letnich	5-letnich	6-letnich
12. stosuje znane mu sposoby radzenia sobie ze stresem.	- w sytuacjach napięcia sygnalizuje potrzebę uspokojenia - podejmuje próby stosowania znanych sposobów uspokojenia (np. przytula ulubioną zabawkę)	- rozpoznaje i nazywa sytuacje, które są dla niego stresujące - wskazuje poznane sposoby uspokajania się - stosuje poznane strategie radzenia sobie ze stresem (np. zabawę, proste ćwiczenia oddechowe) - w sytuacji stresowej zwraca się o wsparcie do osoby dorosłej	- opisuje, jak reaguje jego ciało w sytuacji stresu (np. „bije mi szybciej serce”, „pocą mi się ręce”) - samodzielnie stosuje poznane techniki uspokajające (np. robi krótką przerwę, podejmuje zabawę konstrukcyjną, rozmawia, rysuje) - w sytuacji stresowej korzysta ze wsparcia rówieśników

OBSZAR JĘZYKOWY

3. Obszar językowy: komunikowanie się ze światem.

Treści podstawy programowej	Etapy oczekiwanych osiągnięć dzieci		
Dziecko:	3- i 4-letnich	5-letnich	6-letnich
1. uczestniczy w rozmowie, aktywnie słuchając innych osób i wypowiadając się w sposób zrozumiały, przedstawia i próbuje uzasadnić swoją opinię;	• odpowiada na proste pytania • wyraża swoje zdanie, stosując komunikaty, np. „lubię”, „nie chcę”	• uczestniczy w rozmowie, słucha innych oraz czeka na swoją kolej wypowiedzi • wypowiada się zdaniami, przekazując swoje potrzeby i opinie • podejmuje próby uzasadniania swojego zdania, podając proste powody, np. „lubię..., bo jest...”	• aktywnie uczestniczy w rozmowie, słucha wypowiedzi innych i odnosi się do nich • wypowiada się w sposób zrozumiały i spójny • przedstawia swoją opinię i uzasadnia ją, podając proste argumenty
2. w wypowiedziach posługuje się zdaniami, zwraca uwagę na poprawność gramatyczną i artykulacyjną lub, w razie potrzeby, używa komunikacji wspomagającej i alternatywnej;	• wypowiada się pojedynczymi słowami lub zdaniami prostymi • w razie trudności wspiera się gestem, mimiką lub wskazywaniem	• wypowiada się dłuższymi zdaniami prostymi • podejmuje próby poprawiania błędów gramatycznych • w razie potrzeby, przy wsparciu dorosłego, korzysta z gestów, obrazków i symboli do wyrażania swoich podstawowych potrzeb i emocji	• wypowiada się zdaniami złożonymi, poprawnymi pod względem gramatycznym • formułuje wypowiedzi zrozumiałe dla otoczenia • samodzielnie i adekwatnie korzysta z prostych form komunikacji alternatywnej • wykorzystuje gesty, mimikę, piktogramy, symbole oraz książkę do komunikacji (do wyrażania swoich potrzeb, emocji i myśli)
3. słucha wypowiedzi innych osób oraz tekstów czytanych, takich jak opowiadania, wiersze, baśnie, legendy, mówi o swoich ulubionych książkach;	• słucha krótkich tekstów czytanych przez dorosłego przez kilka minut • reaguje na treść za pomocą emocji i gestów • rozpoznaje ilustracje do tekstu oraz wskazuje na nich elementy związane z wysłuchaną treścią	• uważnie słucha opowiadań, wierszy i baśni • odpowiada poprawnie na proste pytania dotyczące wysłuchanego tekstu • wskazuje ulubioną książkę lub postać	• słucha uważnie i ze zrozumieniem dłuższych tekstów czytanych przez dorosłego • opowiada ich treść, wskazuje bohaterów i kolejność wydarzeń • wskazuje swoje ulubione książki i uzasadnia swój wybór

Treści podstawy programowej	Etapy oczekiwanych osiągnięć dzieci		
Dziecko:	3- i 4-letnich	5-letnich	6-letnich
4. rozpoznaje możliwe źródła informacji, korzysta z zachęt do samodzielnego poszukiwania odpowiedzi na nurtujące pytania;	wykazuje naturalną ciekawość poprzez zadawanie pytań dotyczących otoczenia	- samodzielnie zadaje pytania oraz interesuje się nowymi informacjami - z pomocą dorosłego korzysta z dostępnych źródeł informacji (np. książek, ilustracji, obserwacji) - wskazuje różne źródła informacji, w których można poszukiwać odpowiedzi na pytania	- wymienia różne źródła informacji - podejmuje próby samodzielnego znajdowania odpowiedzi, korzystając z dostępnych źródeł, takich jak książki, ilustracje, obserwacje lub rozmowy z dorosłymi - zadaje pytania w celu poszerzenia swojej wiedzy
5. obdarza uwagę dzieci i dorosłych, aby rozumieć to, co mówią i czego oczekują, dopytuje, gdy nie jest czegoś pewne;	- kieruje uwagę na dziecko lub dorosłego podczas rozmowy - słucha wypowiedzi dzieci i dorosłych przez krótki czas	- skupia uwagę na krótkiej wypowiedzi, szczególnie gdy jest dla niego interesująca - wykonuje proste polecenia oraz reaguje adekwatnie na krótkie wypowiedzi - przy wsparciu i ukierunkowaniu dorosłego dopytuje o niezrozumiałe treści	- uważnie słucha wypowiedzi dorosłych i rówieśników - reaguje adekwatnie na przekazywane treści - wykonuje proste oraz bardziej złożone polecenia - samodzielnie zadaje pytania w celu wyjaśnienia wątpliwości
6. analizuje zdobyte informacje i dostrzega te, które są dla niego niewiarygodne lub się wykluczają;	- reaguje adekwatnie na informacje przekazywane przez dorosłego lub rówieśnika - przy wsparciu dorosłego dostrzega proste sprzeczności w przekazywanych treściach	- reaguje adekwatnie na proste informacje oraz przy wsparciu dorosłego podejmuje próby ich analizowania - przy wsparciu dorosłego dostrzega niektóre niezgodności w przekazywanych treściach - przy wsparciu dorosłego odnosi nowe informacje do własnych doświadczeń	- samodzielnie analizuje informacje oraz porównuje je z własną wiedzą i doświadczeniami - samodzielnie dostrzega niezgodności i sprzeczności w przekazywanych treściach - zadaje pytania oraz podejmuje próby wyjaśniania rozbieżności
7. ocenia zgodność uzyskiwanych informacji z własnymi obserwacjami i doświadczeniami;	słucha informacji oraz odpowiada na pytania dotyczące ich treści	- przy wsparciu dorosłego porównuje nowe treści z własnym doświadczeniem - zadaje pytania w celu wyjaśnienia wątpliwości	- weryfikuje informacje w różnych sytuacjach codziennych i w zabawie - analizuje informacje i odnosi je do własnej wiedzy - samodzielnie porównuje informacje oraz ocenia ich wiarygodność - samodzielnie wyciąga wnioski przyczynowo-skutkowe
8. odtwarza i przekształca treść bajek i opowieści, tworzy własne historie;	- wskazuje na ilustracji głównych bohaterów bajki i nazywa ich - odtwarza wybrane fragmenty bajki, używając poznanych zwrotów lub dialogów - opowiada krótką, prostą historię inspirowaną ilustracją lub zabawą	- opowiada treść bajki z zachowaniem głównych wydarzeń - zmienia wybrane elementy opowieści (np. zakończenie) - tworzy proste historie podczas zabawy tematycznej	- odtwarza treść bajki z zachowaniem kolejności zdarzeń - przekształca treść bajki, tworząc alternatywne wersje (np. zmienia miejsce akcji, wprowadza nowe zdarzenia lub bohaterów) - podejmuje próby samodzielnego tworzenia opowieści i historyjek

Treści podstawy programowej	Etapy oczekiwanych osiągnięć dzieci		
Dziecko:	3- i 4-letnich	5-letnich	6-letnich
9. dzieli się swoimi wyobrażeniami, skojarzeniami i pomysłami typu „co by było, gdyby”;	- wypowiada się na podstawie bezpośrednich doświadczeń - z pomocą dorosłego odpowiada na pytania typu „co by było, gdyby...”	- odpowiada na proste pytania dotyczące sytuacji wyobrażonych, przy niewielkiej pomocy dorosłego - dzieli się prostymi wyobrażeniami i skojarzeniami	- samodzielnie dzieli się swoimi wyobrażeniami i pomysłami - wypowiada się na temat sytuacji hipotetycznych typu „co by było, gdyby...” (np. „gdybym był ptakiem, to...”) - tworzy oryginalne wypowiedzi świadczące o wyobraźni i kreatywności
10. eksperymentuje z językiem, tworzy rymowanki i nowe słowa;	- powtarza rymujące się słowa - z pomocą dorosłego podejmuje próby tworzenia prostych rymów	- samodzielnie tworzy rymy do podanych wyrazów - tworzy nowe słowa oparte na znanych wyrazach (np. „pomagacz”) - używa własnych określeń podczas zabaw	- podaje rymujące się słowa - tworzy własne krótkie rymowanki - używa zdrobnień i przekształceń językowych (np. tworzy własne neologizmy, np. „gotowacz”)
11. zapamiętuje i recytuje wierszyki oraz inne krótkie teksty;	- słucha wierszyków i rymowanek - powtarza krótkie fragmenty tekstu - recytuje krótki wierszyk z pomocą dorosłego	- zapamiętuje treść krótkich wierszy i rymowanek - recytuje tekst z niewielką pomocą dorosłego - recytuje wiersz z zachowaniem rytmu	- zapamiętuje i recytuje wiersze oraz krótkie teksty - recytuje płynnie i wyraźnie - recytuje tekst z odpowiednią intonacją
12. opowiada treść obrazków i historyjek obrazkowych, mówi o swoich przeżyciach, obserwacjach, ważnych zdarzeniach;	- wypowiada się krótkimi, prostymi zdaniami - wskazuje pojedyncze elementy przedstawione na obrazku - mówi o swoich przeżyciach, odpowiadając na pytania dorosłego	- opisuje obrazek, uwzględniając jego główne elementy - opowiada proste historyjki na podstawie 2–3 obrazków - opowiada o swoich przeżyciach i obserwacjach, używając zdań prostych i złożonych	- opowiada treść historyjek obrazkowych (4–6 obrazków) z zachowaniem kolejności zdarzeń - tworzy dłuższe, spójne i zrozumiałe wypowiedzi - dzieli się swoimi przeżyciami i opowiada o ważnych wydarzeniach
13. odczytuje znaczenie podstawowych symboli i znaków, tworzy własne symbole, aby wyrazić za ich pomocą określoną informację;	- rozpoznaje proste symbole (np. obrazki, znaki graficzne) - przy wsparciu dorosłego łączy symbol z jego znaczeniem - wykorzystuje rysunek jako sposób przekazywania informacji	- rozpoznaje wybrane symbole i oznaczenia (np. piktogramy) oraz wyjaśnia ich znaczenie - posługuje się symbolami podczas zabawy i działań edukacyjnych - tworzy proste symbole i nadaje im określone znaczenie	- odczytuje znaczenie symboli, znaków i prostych oznaczeń (np. symboli pogody) - wykorzystuje symbole w różnych sytuacjach podczas zabawy i działań edukacyjnych - tworzy własne symbole w celu przekazania informacji innym osobom
14. dokonuje analizy i syntezy głoskowej wybranych wyrazów, wypowiada prawidłowo głoski;	- dzieli wyrazy na sylaby - wymawia większość głosek w sposób zrozumiały dla otoczenia	- określa głoskę w nagłosie wyrazu - dopowiada sylabę do podanej sylaby tak, aby powstał nowy wyraz (np. la-to, la-wa, la-ma, tar-ka) - łączy głoski wypowiedziane przez nauczyciela w prosty wyraz (np. s-o-k – sok)	- dokonuje analizy i syntezy głoskowej prostych wyrazów - wyróżnia głoski na początku, końcu i w środku wyrazu - wymawia prawidłowo i wyraźnie wszystkie głoski

Treści podstawy programowej	Etapy oczekiwanych osiągnięć dzieci		
Dziecko:	3- i 4-letnich	5-letnich	6-letnich
15. kreśli linie i kształty zawierające elementy graficzne obecne w literach: łuki, pętelki, fale, owale, zygzaki;	- rysuje linie proste, faliste i koliste - podejmuje próby odwzorowywania prostych kształtów - uczestniczy w zabawach grafomotorycznych, ćwicząc ruchy ręki	- kreśli łuki, fale, zygzaki i owale - odwzorowuje proste wzory graficzne według podanego przykładu - prawidłowo trzyma narzędzie pisarskie	- odwzorowuje elementy literopodobne (łuki, pętelki, owale) - łączy elementy graficzne w bardziej złożone wzory - wykonuje ćwiczenia grafomotoryczne przygotowujące do nauki pisania liter
16. podejmuje próby pisania liter, wyrazów i krótkich komunikatów w wybrany przez siebie sposób;	- rysuje linie, kształty i różne znaki graficzne - naśladuje czynności pisania podczas zabawy (np. kreśli znaki na kartce, „pisze” w powietrzu)	- pisze wybrane litery, zwłaszcza ze swojego imienia - tworzy zapisy literopodobne i nadaje im znaczenie - pisze proste wyrazy z pomocą dorosłego	- samodzielnie pisze litery i proste wyrazy - pisze krótkie komunikaty w wybrany przez siebie sposób - wykorzystuje pisanie podczas zabawy i działań edukacyjnych
17. podejmuje próby samodzielnego czytania wyrazów i krótkich tekstów, w tym uzupełnionych obrazkiem;	- rozpoznaje swoje imię wśród innych napisów - odczytuje globalnie znane wyrazy wspierane ilustracją	- rozpoznaje wybrane litery oraz podejmuje próby odczytywania prostych, poznanych wyrazów - podejmuje próby czytania krótkich podpisów pod obrazkiem - korzysta z ilustracji jako wskazówki przy omawianiu treści	- podejmuje próby czytania prostych wyrazów oraz krótkich tekstów dostosowanych do wieku - wyjaśnia sens czytanego tekstu wspieranego ilustracją - łączy tekst z ilustracją i opowiada, o czym on jest
18. nazywa wybrane obiekty z najbliższego otoczenia w języku obcym nowożytnym;	- rozpoznaje i wskazuje wybrane przedmioty po usłyszeniu ich nazwy - powtarza pojedyncze słowa oznaczające znane przedmioty - z pomocą nauczyciela podejmuje próby nazywania obiektów	- podaje nazwy poznanych przedmiotów z najbliższego otoczenia - wymawia poprawnie poznane nazwy - posługuje się poznanim słownictwem podczas zabawy	- samodzielnie podaje nazwy obiektów z najbliższego otoczenia - używa poznanych słów w różnych sytuacjach - wyjaśnia znaczenie używanych wyrazów
19. reaguje na proste polecenia w języku obcym nowożytnym;	- reaguje na wybrane słowa związane z codziennymi czynnościami - reaguje na proste polecenia wspierane gestem lub pokazem	- wykonuje proste polecenia słowne - reaguje właściwie w znanych sytuacjach (np. ustawia się w „pociąg”)	- samodzielnie reaguje na proste polecenia - wykonuje polecenia związane z codziennymi aktywnościami - wykonuje zadania zgodnie z instrukcją słowną
20. uczestniczy w prostej sytuacji komunikacyjnej w języku obcym nowożytnym;	- reaguje na proste polecenia w języku obcym (np. wskazuje, podaje przedmiot, wykonuje gest) - powtarza pojedyncze słowa i krótkie zwroty w języku obcym - uczestniczy w zabawach językowych z pomocą nauczyciela	- odpowiada na proste pytania dotyczące prezentowanych treści i sytuacji - podejmuje próby udzielania jedno- lub dwuwyrzowych odpowiedzi na kierowane do niego pytania	- odpowiada na proste pytania oraz zadaje krótkie pytania według wzoru - stosuje poznane wyrażenia i zwroty w codziennych sytuacjach przedшкоlnych oraz poza przedszkolem - podejmuje próby komunikowania się podczas zabawy

Treści podstawy programowej	Etapy oczekiwanych osiągnięć dzieci		
Dziecko:	3- i 4-letnich	5-letnich	6-letnich
21. powtarza wierszyki i śpiewa piosenki w języku obcym nowożytnym.	- słucha wierszyków i piosenek w języku obcym - powtarza pojedyncze słowa i proste zwroty w języku obcym - reaguje na proste polecenia w języku obcym	- powtarza treść krótkich wierszyków i rymowanek - śpiewa proste piosenki wspólnie z rówieśnikami - odtwarza poprawnie brzmienie poznanych słów i zwrotów	- samodzielnie powtarza krótkie teksty - wyjaśnia znaczenie wybranych słów i zwrotów używanych w piosenkach i wierszykach - wykonuje polecenia kierowane do grupy

OBSZAR MATEMATYCZNY

4. Obszar matematyczny: odkrywanie matematyki wokół siebie.

Treści podstawy programowej	Etapy oczekiwanych osiągnięć dzieci		
Dziecko:	3- i 4-letnich	5-letnich	6-letnich
1. opisuje sytuacje problemowe bliskie swojemu doświadczeniu, rozpoznaje ich przyczyny;	- zauważa prostą trudność w zabawie lub codziennej sytuacji - przy wsparciu nauczyciela mówi, co jest problemem - wskazuje prostą przyczynę trudności, odnosząc się do własnego działania lub sytuacji	- opisuje prostą sytuację problemową własnymi słowami - wskazuje możliwą przyczynę problemu - podejmuje próbę wyjaśnienia, dlaczego zadanie się nie udało	- samodzielnie opisuje sytuację problemową - rozpoznaje przyczynę trudności - odróżnia skutek od przyczyny w prostych sytuacjach zadaniowych
2. poszukuje najlepszych rozwiązań problemu, w razie potrzeby radzi się innych, porównuje wyniki różnych działań, identyfikuje rozwiązania, które sprawdzają się najlepiej;	próbuję rozwiązać prostą trudność podczas zabawy lub działania, korzystając z pomocy nauczyciela	- proponuje prosty sposób rozwiązania problemu, korzystając z odpowiedzi nauczyciela lub innych dzieci - porównuje efekty swoich działań i wybiera rozwiązanie, które pomaga osiągnąć cel	- poszukuje różnych sposobów rozwiązania problemu, porównuje wyniki swoich działań - wybiera rozwiązanie, które uznaje za najskuteczniejsze, uzasadnia wybór
3. stosuje wybrane rozwiązanie i ocenia jego skuteczność;	- wykonuje działanie według wybranego sposobu - zauważa, czy zadanie zostało wykonane	- stosuje wybrane rozwiązanie w działaniu - ocenia, czy rozwiązanie doprowadziło do celu	- samodzielnie ocenia skuteczność swojego działania - w razie potrzeby zmienia sposób działania
4. charakteryzuje obiekty wokół siebie, porównuje je ze sobą pod względem wielkości i liczby;	- porównuje przedmioty według wielkości - używa określeń: duży, mały, długi, krótki	- porównuje obiekty pod względem wielkości i liczby - używa określeń: większy, mniejszy, tyle samo	- porównuje obiekty pod względem wielkości i liczby w różnych sytuacjach - określa, których elementów jest więcej, mniej lub tyle samo
5. klasyfikuje obiekty według co najmniej dwóch cech jednocześnie;	- grupuje przedmioty według jednej cechy - dostrzega podobieństwa między przedmiotami	- klasyfikuje obiekty według dwóch cech jednocześnie - wyjaśnia sposób uporządkowania obiektów	- klasyfikuje obiekty według różnych cech - dostrzega, że ten sam obiekt może należeć do różnych grup

Treści podstawy programowej	Etapy oczekiwanych osiągnięć dzieci		
Dziecko:	3- i 4-letnich	5-letnich	6-letnich
6. liczy w możliwym dla siebie zakresie;	• przelicza elementy w dostępnym sobie zakresie • wskazuje liczone elementy jeden po drugim	• potrafi policzyć 5 i więcej elementów • podczas liczenia pomaga sobie liczmanami i palcami • porównuje liczebność zbiorów, stosując określenia: więcej, mniej, tyle samo • wymienia liczebniki w prawidłowej kolejności • podejmuje próby oceniania liczebności zbiorów bez liczenia	• liczy sprawnie i potrafi policzyć 10 elementów i więcej • rozumie stałość liczby i wykorzystuje liczenie w praktyce • rozróżnia błędne liczenie od poprawnego • wie, że ostatni policzony element określa liczebność zbioru • wskazuje miejsce przedmiotu za pomocą liczebników porządkowych • porównuje liczebność zbiorów i wskazuje, o ile jest więcej lub mniej elementów • szacuje liczebność zbioru
7. wyznacza wynik dodawania i odejmowania, pomagając sobie liczeniem na palcach lub na innych zbiorach zastępczych;	• dostrzega zmianę liczby elementów po dołożeniu lub zabraniu • wykorzystuje palce lub przedmioty podczas liczenia	• wykonuje proste dodawanie i odejmowanie na konkretach • wskazuje wynik działania po przeliczeniu	• rozwiązuje proste zadania matematyczne na konkretach • dodaje i odejmuje w zakresie 10 za pomocą liczmanów lub palców • rozwiązuje proste zadania tekstowe • układa proste zadania związane z codziennymi sytuacjami
8. waży i mierzy różne przedmioty, ustala wartość pomiaru, stosując własne i powszechnie przyjęte narzędzia i jednostki miar;	• porównuje przedmioty pod względem długości i masy • używa określeń: ciężki, lekki, długi, krótki	• mierzy i porównuje wielkości przy użyciu prostych narzędzi oraz jednostek umownych • podejmuje próby mierzenia długości i wysokości, np. sznurkiem lub krokami	• odczytuje wynik prostego pomiaru • wykorzystuje wynik pomiaru w działaniu praktycznym
9. odczytuje zapis cyfrowy liczb, które obserwuje w najbliższym otoczeniu (np. w kalendarzu, na budynkach, na znakach drogowych, ceny w sklepach);	• dostrzega cyfry w najbliższym otoczeniu	• rozpoznaje i nazywa wybrane cyfry • wskazuje liczby występujące w najbliższym otoczeniu, np. na drzwiach, w kalendarzu, w sklepie	• odczytuje wybrane liczby występujące w najbliższym otoczeniu • rozpoznaje liczby na znakach, budynkach, w kalendarzu lub podczas zabawy
10. przedstawia wartości liczbowe na różne sposoby graficzne;	• odwzorowuje małe liczebności za pomocą kropek, kresek lub innych znaków	• przedstawia liczebność zbioru za pomocą kropek, kresek lub rysunku • rysuje tyle elementów, ile wskazuje nauczyciel	• przedstawia wartości liczbowe na różne sposoby graficzne • odczytuje proste graficzne przedstawienia liczby
11. określa kierunki i relacje przestrzenne między obiektami;	• określa położenie przedmiotów: na, pod, obok, przed • porusza się we wskazanym kierunku	• stosuje określenia: między, wyżej, niżej, dalej • określa położenie przedmiotów względem własnej osoby: przede mną, za mną, z boku • posługuje się określeniami kierunków w przestrzeni: do przodu, do tyłu, przed siebie	• posługuje się pojęciami określającymi relacje przestrzenne • wskazuje prawą i lewą stronę własnego ciała • określa kierunki w przestrzeni względem własnej osoby: w lewo, w prawo • porusza się w otoczeniu według podanej instrukcji

Treści podstawy programowej	Etapy oczekiwanych osiągnięć dzieci		
Dziecko:	3- i 4-letnich	5-letnich	6-letnich
12. posługuje się pojęciami dotyczącymi następstwa czasu (np. wczoraj, dzisiaj, jutro, rano, wieczorem), posługuje się nazwami pór roku, dni tygodnia i miesięcy;	rozpoznaje pory dnia związane z codziennymi czynnościami	- używa określeń: wczoraj, dzisiaj, jutro - nazywa pory roku i dni tygodnia	- porządkuje wydarzenia według kolejności czasowej - nazywa miesiące
13. rozpoznaje figury geometryczne płaskie: koło, trójkąt, kwadrat, prostokąt i niektóre bryły;	- rozpoznaje podstawowe figury w otoczeniu, np. koło - układa proste kompozycje z figur geometrycznych	- nazywa wybrane figury płaskie i przestrzenne oraz wskazuje ich cechy - odwzorowuje poznane figury płaskie - układa kompozycje z klocków w kształcie poznanych figur	- rozpoznaje i nazywa figury płaskie: koło, trójkąt, kwadrat i prostokąt oraz wybrane figury przestrzenne - dostrzega podobieństwa i różnice w kształcie figur płaskich i przestrzennych - odwzorowuje kształt figur za pomocą dostępnych materiałów
14. analizuje i tworzy szeregi oraz powtarzalne wzory, odnajduje symetrię w budowie obiektów przyrodniczych;	układa proste rytmy i dostrzega ich powtarzalność	- kontynuuje rytm według podanego wzoru - tworzy własne wzory	- tworzy i kontynuuje złożone rytmy - dostrzega symetrię w wybranych obiektach przyrodniczych, np. motylach
15. rozpoznaje monety i banknoty, wykonuje proste obliczenia.	- rozpoznaje, że pieniądze służą do płacenia - używa monet w zabawie	- rozpoznaje monety i wybrane banknoty - porównuje wartość nominalną	- wykonuje proste obliczenia pieniężne - dobiera monety i banknoty do podanej kwoty

OBSZAR PRZYRODNICZY

5. Obszar przyrodniczy: odkrywanie przyrody i dbanie o nią.

Treści podstawy programowej	Etapy oczekiwanych osiągnięć dzieci		
Dziecko:	3- i 4-letnich	5-letnich	6-letnich
1. rozpoznaje i nazywa rośliny oraz zwierzęta, a także elementy przyrody nieożywionej z najbliższego otoczenia;	- rozpoznaje wybrane rośliny i zwierzęta z najbliższego otoczenia - wskazuje elementy przyrody nieożywionej, np. wodę i kamienie	- nazywa wybrane rośliny, zwierzęta i elementy przyrody nieożywionej - rozdziela wybrane elementy przyrody ożywionej i nieożywionej	- opisuje wybrane rośliny i zwierzęta oraz ich środowisko życia - wskazuje cechy charakterystyczne wybranych roślin, zwierząt i elementów przyrody nieożywionej
2. analizuje i bada elementy najbliższego otoczenia, wyciąga wnioski z obserwacji, opisuje zmiany zachodzące w otoczeniu i wymienia niektóre zależności występujące w przyrodzie (np. wzrost roślin, cykle dnia i nocy, pory roku) oraz zjawiska pogodowe;	- rozpoznaje wybrane zjawiska atmosferyczne, np. deszcz, śnieg, słońce - zauważa zmiany związane z porą dnia i pogodą - wskazuje wybrane elementy pogody charakterystyczne dla różnych pór roku - dobiera wybrane elementy ubioru odpowiednio do pogody	- dostrzega zmiany w krajobrazie w zależności od pory roku - mówi, dlaczego należy dostosować ubiór do warunków atmosferycznych - rozpoznaje podstawowe narzędzia do obserwacji pogody, np. termometr wskazuje sposoby ochrony przed słońcem, deszczem i burzą	- opisuje wybrane zjawiska pogodowe i wyciąga proste wnioski z obserwacji - mówi, jak należy zachować się podczas różnych warunków pogodowych, m.in. burzy - przedstawia pogodę za pomocą umownych znaków - określa wybrane właściwości śniegu, lodu i wody - opisuje obieg wody w przyrodzie

Treści podstawy programowej	Etapy oczekiwanych osiągnięć dzieci		
Dziecko:	3- i 4-letnich	5-letnich	6-letnich
3. zadaje pytania o interesujące je zagadnienia, pyta o przyczyny i cele zaobserwowanych zjawisk i podejmowanych działań, formułuje przypuszczalne wyjaśnienia, sprawdza ich trafność;	• zadaje pytania dotyczące interesujących je zjawisk i sytuacji • zadaje pytania „dlaczego?”	• wskazuje proste związki przyczynowo-skutkowe	• eksperymentuje i podejmuje próby przewidywania efektów swoich działań • wskazuje proste związki przyczynowo-skutkowe i próbuje je wyjaśniać
4. dokumentuje zaobserwowane obiekty, zjawiska oraz procesy zachodzące w przyrodzie;	• rysuje obserwowane rośliny, zwierzęta lub zjawiska pogodowe	• przedstawia obserwacje w formie rysunku • zaznacza wybrane symbole pogody w kalendarzu pogody	• dokumentuje obserwacje za pomocą rysunków, symboli lub zdjęć • samodzielnie uzupełnia kalendarz pogody
5. wyraża troskę o rośliny i zwierzęta, objaśnia zasady odpowiedzialnej opieki nad zwierzętami domowymi;	• podejmuje proste działania związane z dbaniem o rośliny • wskazuje, że zwierzęta potrzebują wody i pożywienia • unika zachowań krzywdzących zwierzęta i niszczących przyrodę	• wskazuje podstawowe potrzeby zwierząt domowych • podejmuje działania związane z opieką nad roślinami i zwierzętami • wskazuje sposoby dbania o rośliny doniczkowe	• wyjaśnia i stosuje zasady opieki nad roślinami i zwierzętami • dba o wyhodowane rośliny doniczkowe • opisuje etapy wzrostu rośliny na podstawie obserwacji • wskazuje zasady opieki nad zwierzętami domowymi i stosuje je w codziennych sytuacjach
6. wskazuje na planie, mapie lub globusie znane mu miejsca;	• rozpoznaje wybrane miejsca z najbliższego otoczenia • rozpoznaje globus jako model Ziemi • wskazuje na ilustracji lub globusie ląd i wodę	• mówi, do czego służą mapa i plan • wskazuje znane miejsca na planie lub mapie najbliższej okolicy • rozpoznaje wybrane symbole na mapie	• rozpoznaje mapę, plan i globus • wskazuje na globusie wybrane lądy i wody • wskazuje na globusie Polskę i Europę • odczytuje wybrane symbole na mapie • tworzy proste mapy i plany według własnego pomysłu
7. opisuje Ziemię jako kulę, która razem z innymi planetami krąży wokół Słońca;	• rozpoznaje Ziemię na ilustracji • używa pojęć: Ziemia i kosmos	• wskazuje, że Ziemia jest planetą • rozpoznaje wybrane planety Układu Słonecznego	• wymienia wybrane planety Układu Słonecznego • opisuje Ziemię jako planetę krążącą wokół Słońca • wskazuje związek między ruchem Ziemi a dniem i nocą oraz porami roku
8. korzysta z narzędzi ogrodniczych przy pielęgnacji roślin ozdobnych i użytkowych;	• rozpoznaje wybrane narzędzia ogrodnicze, np. konewkę i grabie • wskazuje narzędzia wykorzystywane do pielęgnacji roślin	• nazywa wybrane narzędzia ogrodnicze • wykorzystuje proste narzędzia ogrodnicze podczas pielęgnacji roślin • stosuje podstawowe zasady bezpiecznego korzystania z narzędzi	• samodzielnie korzysta z prostych narzędzi ogrodniczych • dobiera narzędzia odpowiednio do wykonywanej czynności • wyjaśnia, do czego służą wybrane narzędzia ogrodnicze
9. opisuje zależności między wybranymi roślinami i zwierzętami;	• wskazuje, że niektóre zwierzęta jedzą rośliny • rozpoznaje, że rośliny mogą być miejscem życia lub schronienia dla zwierząt	• podaje przykłady zależności między roślinami i zwierzętami, np. ptak mieszka na drzewie, pszczoła siada na kwiatku • wskazuje, że zwierzęta korzystają z roślin jako pokarmu lub schronienia	• wyjaśnia na prostych przykładach zależności między roślinami i zwierzętami, np. pszczoły zapylają kwiaty • wskazuje, że rośliny i zwierzęta potrzebują siebie nawzajem do życia w przyrodzie

Treści podstawy programowej	Etapy oczekiwanych osiągnięć dzieci		
Dziecko:	3- i 4-letnich	5-letnich	6-letnich
10. rozpoznaje zwierzęta i rośliny z różnych ekosystemów oraz stref klimatycznych;	• rozpoznaje wybrane rośliny i zwierzęta z najbliższego otoczenia • wskazuje miejsca, w których żyją wybrane zwierzęta, np. las, łąka	• rozpoznaje wybrane rośliny i zwierzęta charakterystyczne dla różnych środowisk przyrodniczych • wskazuje, że nie wszystkie rośliny i zwierzęta żyją w tych samych warunkach	• rozpoznaje wybrane rośliny i zwierzęta występujące w różnych częściach świata • przyporządkowuje wybrane rośliny i zwierzęta do odpowiednich środowisk życia
11. segreguje odpady, mając świadomość pozytywnych skutków dla przyrody i gospodarki;	• wrzuca odpady do wyznaczonego pojemnika • wskazuje, że nie należy śmiecić	• segreguje wybrane odpady przy wsparciu nauczyciela • rozpoznaje wybrane oznaczenia pojemników do segregacji	• segreguje odpady i wyjaśnia, dlaczego należy to robić • przyporządkowuje wybrane odpady do odpowiednich pojemników • wskazuje znaczenie pojęć: ekologia, recykling
12. stosuje zasady rozsądnego korzystania z zasobów naturalnych.	• rozpoznaje sytuacje związane z dbaniem o przyrodę, np. gaszenie światła po wyjściu z pomieszczenia, oszczędzanie wody podczas mycia rąk, wyrzucanie śmieci do kosza	• wskazuje sposoby oszczędzania wody i energii elektrycznej, np. zakręcanie wody podczas mycia zębów, gaszenie światła po wyjściu z pomieszczenia • rozpoznaje wybrane zasoby naturalne wykorzystywane przez człowieka, np. wodę, drewno, piasek • wskazuje działania związane z ochroną środowiska, np. Sprzątanie Świata, Dzień Ziemi	• wskazuje przykłady wykorzystania zasobów naturalnych przez człowieka, np. drewna, wody, gazu • rozpoznaje wybrane alternatywne źródła energii, np. energię słoneczną i wiatrową • wyjaśnia, dlaczego należy chronić środowisko naturalne • wskazuje działania pomagające chronić przyrodę i oszczędzać zasoby naturalne

OBSZAR TECHNICZNY

6. Obszar techniczny: poznawanie techniki przez działanie.

Treści podstawy programowej	Etapy oczekiwanych osiągnięć dzieci		
Dziecko:	3- i 4-letnich	5-letnich	6-letnich
1. ustala właściwości różnych materiałów;	• bada materiały poprzez manipulowanie nimi (np. dotyka, ugniata, przesuwa, ogląda) • reaguje na różnice w fakturze i temperaturze materiałów (np. wskazuje, że coś jest zimne, miękkie, twarde) • przy wsparciu dorosłego nazywa proste właściwości materiałów (np. mokry, suchy, ciężki, lekki)	• bada i porównuje materiały pod względem wybranych właściwości (np. twardości, ciężaru, faktury) • nazywa podstawowe właściwości materiałów (np. mokre, suche, twarde, miękkie) • przy wsparciu dorosłego porównuje materiały i wskazuje między nimi różnice • podejmuje proste próby sprawdzania zmian właściwości materiałów (np. po zgnieceniu, zamoczeniu)	• bada i porównuje różne materiały pod względem ich właściwości • określa właściwości materiałów, używając pojęć takich jak: elastyczny, kruchy, gładki, szorstki, chłonny • formułuje proste wnioski na podstawie obserwacji i doświadczeń • przewiduje, jak materiał zachowa się w określonych warunkach (np. po zamoczeniu, zgnieceniu, pod wpływem nacisku)

Treści podstawy programowej	Etapy oczekiwanych osiągnięć dzieci		
Dziecko:	3- i 4-letnich	5-letnich	6-letnich
2. wymienia etapy budowania obiektów powstających w najbliższym otoczeniu, rozróżnia materiały, z których powstają budynki;	- wykazuje zainteresowanie budową obiektów w najbliższym otoczeniu (np. domu, drogi) - przy wsparciu dorosłego rozpoznaje i wskazuje wybrane materiały budowlane (np. cegłę, drewno) - opisuje budowę w sposób ogólny (np. mówi: „pan buduje dom”, „robią drogę”)	- wymienia wybrane etapy budowy (np. kopanie fundamentów, stawianie ścian, wykonywanie dachu) - rozróżnia podstawowe materiały budowlane (np. cegła, drewno, szkło) - przy wsparciu dorosłego łączy materiał z jego zastosowaniem (np. „z cegieł buduje się ściany”)	- wymienia etapy budowy we właściwej kolejności - rozpoznaje i nazywa różne materiały budowlane - wskazuje właściwości materiałów oraz ich zastosowanie - wyjaśnia zależność między właściwościami materiału a jego przeznaczeniem (np. „szkło jest przezroczyste, dlatego robi się z niego okna”)
3. tworzy budowle płaskie i przestrzenne z wykorzystaniem różnorodnych materiałów konstrukcyjnych, w tym naturalnych i z odzysku, narzędzi i spoiw; analizuje efekty własnych działań, szuka możliwych ulepszeń;	- buduje proste konstrukcje płaskie i przestrzenne z klocków, kartonów lub materiałów naturalnych - łączy elementy poprzez nakładanie, ustawianie jeden na drugim lub dociskanie	- tworzy bardziej złożone budowle płaskie i przestrzenne z różnych materiałów (np. klocków, kartonów, materiałów naturalnych) - przy wsparciu i pod nadzorem dorosłego korzysta z prostych narzędzi i spoiw podczas łączenia materiałów - wskazuje, co w konstrukcji się udało oraz co można zmienić, aby była trwalsza	- samodzielnie planuje i realizuje własne pomysły konstrukcyjne - tworzy budowle z różnorodnych materiałów konstrukcyjnych, w tym naturalnych i z odzysku - dobiera narzędzia oraz sposoby łączenia elementów odpowiednio do rodzaju konstrukcji - przestrzega zasad bezpiecznego korzystania z narzędzi i materiałów - analizuje efekty swojej pracy, wyciąga wnioski i wprowadza poprawki do konstrukcji
4. buduje maszyny proste – kołowrót, równię pochyłą – i wyjaśnia ich zastosowanie w urządzeniach codziennego użytku;	- uczestniczy w budowaniu prostych konstrukcji poprzez naśladowanie działań dorosłego - przy wsparciu dorosłego wskazuje, do czego służą proste rozwiązania techniczne (np. zjeżdżalnia lub pochyłona deska – aby coś zjechało lub stoczyło się w dół)	- przy wsparciu dorosłego buduje prostą maszynę (np. równię pochyłą) - wskazuje, że zastosowanie równi pochyłej ułatwia wykonanie zadania (np. przedmiot łatwiej toczy się po pochyłonej desce) - przy wsparciu dorosłego podaje przykład zastosowania prostej maszyny w najbliższym otoczeniu (np. podjazd dla wózka)	- samodzielnie konstruuje proste modele maszyn (np. równię pochyłą, kołowrót) - wyjaśnia w prosty i zrozumiały sposób efekt działania prostej maszyny (np. „dzięki temu trzeba użyć mniej siły”) - wskazuje przykłady zastosowania prostych maszyn w urządzeniach codziennego użytku (np. winda, podjazd dla wózków)
5. buduje obwody elektryczne z użyciem żarówki, brzęczyka i silnika;	- skupia uwagę na działaniach dorosłego podczas budowania prostego obwodu elektrycznego - wskazuje efekt działania obwodu (np. świecenie żarówki)	- przy wsparciu dorosłego buduje prosty obwód elektryczny (np. bateria – przewody – żarówka) - wyjaśnia, że element działa tylko wtedy, gdy wszystkie części są połączone - mówi, co się stanie po przerwaniu obwodu (np. żarówka przestanie świecić)	- pod nadzorem nauczyciela buduje prosty obwód elektryczny z zastosowaniem żarówki, brzęczyka lub silnika - wyjaśnia, że prąd płynie tylko wtedy, gdy obwód jest zamknięty - wyjaśnia, dlaczego skonstruowany układ działa lub nie (np. wskazuje brak połączenia między elementami)

Treści podstawy programowej	Etapy oczekiwanych osiągnięć dzieci		
Dziecko:	3- i 4-letnich	5-letnich	6-letnich
6. wskazuje przykłady urządzeń zasilanych energią z różnych źródeł;	• rozpoznaje i nazywa wybrane urządzenia elektryczne • przy wsparciu dorosłego wskazuje, do czego służą znane urządzenia elektryczne	• podaje nazwy wybranych urządzeń zasilanych prądem lub baterią (np. lampka, pilot, zabawka) • wyjaśnia, że niektóre urządzenia działają po podłączeniu do gniazdka, a inne po włożeniu baterii • przy wsparciu dorosłego wskazuje źródło zasilania danego urządzenia	• rozpoznaje i nazywa różne urządzenia zasilane energią • podczas korzystania z urządzeń elektrycznych przestrzega zasad bezpieczeństwa • nazywa różne źródła energii (np. prąd z sieci, bateria, energia słoneczna, wiatrowa) • podaje przykłady urządzeń zasilanych różnymi źródłami energii
7. przestrzega zasad bezpiecznego korzystania z urządzeń elektrycznych i narzędzi;	• przestrzega podstawowych zasad bezpieczeństwa (np. nie dotyka gniazdek elektrycznych, nie używa narzędzi bez zgody dorosłego)	• wymienia podstawowe zasady bezpieczeństwa podczas korzystania z urządzeń i narzędzi • stosuje ustalone zasady podczas zajęć • wyjaśnia, że niektóre urządzenia mogą być niebezpieczne i nie korzysta z nich bez nadzoru dorosłego	• przestrzega zasad bezpieczeństwa podczas korzystania z urządzeń i narzędzi • nazywa możliwe zagrożenia związane z ich używaniem • przypomina innym o zasadach bezpieczeństwa i reaguje adekwatnie w sytuacjach wymagających ostrożności
8. podaje przykłady maszyn i urządzeń, które ułatwiają ludziom życie;	• rozpoznaje i nazywa wybrane urządzenia z najbliższego otoczenia	• podaje przykłady maszyn i urządzeń (np. pralka, odkurzac, mikser) • w prosty sposób mówi, do czego służą • przy wsparciu dorosłego wyjaśnia, że dzięki nim praca jest łatwiejsza lub szybsza	• samodzielnie podaje różnorodne przykłady maszyn i urządzeń z życia codziennego • wyjaśnia ich zastosowanie oraz wskazuje, w jaki sposób ułatwiają wykonywanie pracy lub codziennych czynności • wskazuje związek między wynalazkami a wygodą życia (np. mówi, że dzięki nim praca trwa krócej lub wymaga mniejszego wysiłku)
9. opisuje różne środki transportu i infrastrukturę znajdujące się w najbliższej okolicy oraz bezpieczne sposoby korzystania z nich.	• rozpoznaje i nazywa wybrane środki transportu • nazywa elementy infrastruktury drogowej (np. ulica, chodnik) • po przypomnieniu stosuje podstawowe zasady bezpieczeństwa podczas poruszania się • przy wsparciu dorosłego wymienia podstawowe zasady bezpiecznego poruszania się	• rozpoznaje i nazywa wybrane środki transportu spotykane w najbliższym otoczeniu (np. samochód, autobus, rower) • nazywa elementy infrastruktury drogowej (np. ulica, chodnik, przejście dla pieszych, sygnalizacja świetlna) • wymienia podstawowe zasady bezpieczeństwa jako pieszy (np. przechodzenie przez jezdnię z dorosłym) • wymienia podstawowe zasady bezpieczeństwa jako pasażer (np. jazda w foteliku)	• opisuje różne środki transportu oraz ich przeznaczenie • opisuje elementy infrastruktury drogowej (np. ulice, skrzyżowania, sygnalizację świetlną, przystanki) • wymienia zasady bezpiecznego poruszania się jako pieszy i pasażer oraz wskazuje zagrożenia i sposoby ich unikania • wskazuje właściwe zachowania w sytuacjach związanych z ruchem drogowym i uzasadnia, dlaczego należy ich przestrzegać

OBSZAR CYFROWY

7. Obszar cyfrowy: przygotowanie do bezpiecznego funkcjonowania w społeczeństwie cyfrowym.

Treści podstawy programowej	Etapy oczekiwanych osiągnięć dzieci		
Dziecko:	3- i 4-letnich	5-letnich	6-letnich
1. korzysta z instrukcji do wykonania zadania, tworzy własne instrukcje;	- wykonuje proste polecenia według instrukcji - naśladuje działania nauczyciela - układa czynności we właściwej kolejności	- korzysta z instrukcji podczas wykonywania zadania - podaje kolejne etapy prostego działania	- samodzielnie korzysta z instrukcji podczas wykonywania zadania - tworzy własne instrukcje słowne lub graficzne - przekazuje instrukcje innym dzieciom
2. rozpoznaje urządzenia cyfrowe i określa do czego służą;	- rozpoznaje wybrane urządzenia cyfrowe, np. telefon, komputer, tablet - wskazuje urządzenia używane przez dorosłych	- nazywa wybrane urządzenia cyfrowe - określa podstawowe zastosowanie urządzeń cyfrowych, np. rozmowa, oglądanie zdjęć	- rozdziela wybrane urządzenia cyfrowe ze względu na ich zastosowanie - wskazuje, które urządzenia służą do komunikacji, nauki lub rozrywki
3. wskazuje podstawowe zasady higieny cyfrowej;	wskazuje, że dzieci mogą korzystać z urządzeń cyfrowych tylko z dorosłymi	wskazuje potrzebę ruchu i zabawy zamiast długiego siedzenia przed ekranem	- wyjaśnia, dlaczego dzieci powinny ograniczać czas spędzany przed ekranem - wskazuje skutki zbyt długiego oglądania bajek oraz korzystania z komputera lub telefonu dla zdrowia i samopoczucia
4. wskazuje zagrożenia związane z korzystaniem z Internetu, w tym wynikające z udostępniania informacji o sobie i swoich bliskich;	wskazuje, że nie należy rozmawiać z obcymi bez zgody bliskich dorosłych	- rozumie, że dzieci nie powinny korzystać z Internetu bez zgody i obecności dorosłych - wskazuje, że nie należy udostępniać w Internecie swojego imienia, adresu ani zdjęć bez zgody dorosłych	- wyjaśnia, dlaczego nie należy udostępniać w Internecie informacji o sobie i swoich bliskich bez zgody dorosłych - rozumie, że nie wszystkie informacje w Internecie są prawdziwe
5. określa wpływ mediów na życie codzienne, rozpoznaje reklamy i ma świadomość, czemu one służą.	rozpoznaje proste reklamy	rozumie, że reklama służy zachęcaniu do zainteresowania produktem	- wskazuje pozytywny i negatywny wpływ mediów na codzienne życie - wyjaśnia, czemu służą reklamy

OBSZAR ARTYSTYCZNY

8. Obszar artystyczny: odbieranie i tworzenie sztuki.

Treści podstawy programowej	Etapy oczekiwanych osiągnięć dzieci		
Dziecko:	3- i 4-letnich	5-letnich	6-letnich
1. poszukuje nowych form ekspresji, tworzyw i technik wyrazu artystycznego do przedstawienia świata i swoich przeżyć, wyraża własne pomysły;	• podejmuje spontaniczną działalność plastyczną • eksperymentuje z różnymi materiałami i technikami • przedstawia proste przeżycia i pomysły w swoich pracach	• dobiera różne materiały i techniki do wykonania pracy • przedstawia własne pomysły i obserwacje w działaniach plastycznych i technicznych	• poszukuje nowych sposobów wyrażania swoich pomysłów i przeżyć • planuje i wykonuje prace plastyczne według własnego pomysłu
2. łączy poznane elementy – przedmioty, obrazy, kształty, słowa, dźwięki, wzorce, symbole – w nowe układy, w nieoczywisty sposób;	• łączy różne elementy w prostych kompozycjach • tworzy układy z wykorzystaniem poznanych materiałów	• łączy kolory, kształty, dźwięki i słowa w nowych układach • tworzy własne kompozycje z różnych elementów	• tworzy oryginalne kompozycje z wykorzystaniem różnych środków wyrazu • łączy różne elementy w nieoczywisty sposób
3. wyraża swoje opinie o dziełach sztuki;	• wyraża proste opinie o muzyce, obrazach lub przedstawieniach (określa, co mu się podoba lub nie)	• wypowiada się na temat wybranych dzieł sztuki • wskazuje elementy, które zwróciły jego uwagę	• wyraża opinie o dziełach sztuki i uzasadnia swoje zdanie • dostrzega wybrane szczegóły i nastrój dzieła
4. słucha muzyki, śpiewa, tańczy, tworzy melodie i improwizacje ruchowe, muzykuje – indywidualnie i w grupie;	• słucha muzyki i reaguje ruchem na jej charakter • śpiewa fragmenty piosenek i uczestniczy w zabawach muzyczno-ruchowych	• śpiewa piosenki • porusza się zgodnie z rytmem muzyki	• śpiewa, tworzy proste melodie i improwizacje ruchowe • współdziała z grupą podczas działań muzycznych
5. rozpoznaje wybrane instrumenty muzyczne, tworzy własne instrumenty muzyczne z różnych materiałów i gra na nich;	• rozpoznaje wybrane instrumenty muzyczne • gra na prostych instrumentach perkusyjnych	• rozpoznaje różne instrumenty muzyczne • podejmuje próby tworzenia prostych instrumentów	• tworzy własne instrumenty z różnych materiałów • wykorzystuje instrumenty w działaniach muzycznych
6. wciela się w różne role podczas spontanicznych i organizowanych działań teatralnych;	• odgrywa proste role i naśladuje postacie • korzysta z rekwizytów podczas zabaw teatralnych	• recytuje krótkie wiersze indywidualnie i zespołowo • podejmuje próby celowego wchodzenia w rolę w trakcie zabaw i przedstawień przedszkolnych	• wciela się w różne role i tworzy proste dialogi • wykorzystuje mimikę, gest i ruch podczas działań teatralnych
7. zauważa różnice w dynamice, tempie, barwie i wysokości dźwięków, określa nastrój muzyki;	• reaguje na zmiany tempa i głośności muzyki • określa nastrój utworu jako wesoły lub smutny	• rozróżnia tempo, dynamikę i wysokość dźwięków • określa nastrój muzyki	• rozróżnia wybrane cechy muzyki, np. tempo, dynamikę, barwę i wysokość dźwięku • określa nastrój muzyki i uzasadnia swoją wypowiedź
8. wyjaśnia pojęcia określające różne sposoby wyrazu artystycznego – w muzyce, sztukach wizualnych i teatrze.	• dobiera kolory do nastroju pracy • wciela się w proste role podczas zabaw • odróżnia rytm wolny od szybkiego	• tworzy prace plastyczne według własnego pomysłu • wykorzystuje rekwizyty podczas zabaw teatralnych i przedstawień • improwizuje proste melodie i rytmy	• wykorzystuje mimikę i ruch podczas przedstawień • dba o wyraźną mowę i odpowiedni strój podczas występów • wykonuje układy ruchowe do muzyki • dba o szczegóły w działaniach plastycznych i teatralnych

OBSZAR RUCHOWY

9. Obszar ruchowy: rozwijanie się w ruchu, dbanie o zdrowie i bezpieczeństwo.

Treści podstawy programowej	Etapy oczekiwanych osiągnięć dzieci		
Dziecko:	3- i 4-letnich	5-letnich	6-letnich
1. podejmuje spontaniczne i zorganizowane aktywności ruchowe (indywidualnie i w grupie) w trosce o zdrowy rozwój;	- uczestniczy w prostych zabawach ruchowych indywidualnie i w grupie - naśladuje ruchy dorosłego lub rówieśników - czerpie radość z ruchu	- samodzielnie podejmuje różne formy aktywności ruchowej - aktywnie uczestniczy w zabawach ruchowych w grupie - rozumie, że ruch sprzyja zdrowiu	- chętnie i regularnie podejmuje aktywność ruchową indywidualnie i zespołowo - inicjuje zabawy ruchowe - wyjaśnia znaczenie aktywności fizycznej dla zdrowia i samopoczucia
2. uczestniczy w grach terenowych i zabawach ruchowych, ucząc się zasad współzawodnictwa;	- uczestniczy w prostych zabawach ruchowych z innymi dziećmi - reaguje na sygnały i polecenia podczas zabawy - podejmuje próby przestrzegania zasad zabawy	- uczestniczy w prostych grach terenowych i zabawach z elementem współzawodnictwa - przestrzega podstawowych zasad zabawy - współpracuje z zespołem podczas zabawy	- aktywnie uczestniczy w grach terenowych oraz zabawach zespołowych i indywidualnych - przestrzega zasad współzawodnictwa - radzi sobie z emocjami związanymi z wygraną i przegraną
3. orientuje się w schemacie własnego ciała i wykorzystuje zmysły w zadaniach ruchowych;	- wskazuje podstawowe części ciała - reaguje na polecenia dotyczące ciała - rozpoznaje wybrane zmysły	- nazywa części ciała i podstawowe zmysły - wskazuje funkcje wybranych zmysłów - określa położenie części ciała w przestrzeni	- swobodnie orientuje się w schemacie własnego ciała i nazywa jego części - rozpoznaje podstawowe zmysły i wskazuje ich funkcje - określa położenie ciała i jego części względem innych osób i przedmiotów - wskazuje możliwości własnego ciała podczas aktywności ruchowych
4. podczas ruchu rozwija podstawowe umiejętności ruchowe, wykorzystując koordynację, równowagę, siłę, zręczność, zwinność, szybkość, skoczność, wytrzymałość;	- porusza się w różny sposób: chodzi, biega, podskakuje - podejmuje próby utrzymania równowagi - wykonuje proste ćwiczenia ruchowe całego ciała - reaguje ruchem na polecenia - wykonuje proste ruchy naprzemienne	- koordynuje ruchy całego ciała podczas zabaw ruchowych - utrzymuje równowagę podczas prostych ćwiczeń - wykazuje większą sprawność, zręczność i zwinność - wykonuje sekwencje ruchów według poleceń - wykonuje ćwiczenia wymagające szybkości i współpracy	- sprawnie koordynuje ruchy różnych grup mięśniowych - utrzymuje równowagę w trudniejszych zadaniach ruchowych - wykazuje siłę, wytrzymałość i szybkość podczas ćwiczeń - precyzyjnie wykonuje ruchy wymagające zręczności i zwinności - dostosowuje tempo i sposób ruchu do sytuacji
5. posługuje się przedmiotami o zróżnicowanej wielkości i zróżnicowanym ciężarze, stopniowo wymagającymi większej precyzji ruchów;	- manipuluje dużymi przedmiotami (np. klocki, piłki) - chwyta przedmioty całą dłonią - podejmuje próby używania prostych narzędzi (np. łyżka, gruba kredka) - buduje proste konstrukcje z dużych elementów - wkłada i wyjmuje przedmioty z pojemników	- sprawnie używa przedmiotów o różnej wielkości (np. klocki, kredki, nożyczki) - posługuje się mniejszymi elementami wymagającymi większej precyzji - manipuluje przedmiotami jedną ręką, druga pełni funkcję pomocniczą	- swobodnie i precyzyjnie używa dużych i małych przedmiotów - sprawnie manipuluje drobnymi elementami (np. koraliki, małe klocki) - posługuje się narzędziami wymagającymi dokładności (np. nożyczki, ołówek, klej) - wykonuje skoordynowane i płynne ruchy rąk

Treści podstawy programowej	Etapy oczekiwanych osiągnięć dzieci		
Dziecko:	3- i 4-letnich	5-letnich	6-letnich
		- wykonuje bardziej złożone czynności manualne (np. wycinanie po linii, układanie puzzli) - kontroluje ruchy rąk podczas zabaw konstrukcyjnych i manualnych	dostosowuje sposób chwytu i siłę do wielkości oraz rodzaju przedmiotu
6. prawidłowo trzyma i kontroluje siłę nacisku dłoni na narzędzie pisarskie;	- trzyma narzędzie pisarskie całą dłonią lub chwytem przejściowym - podejmuje próby rysowania i bazgrania - tworzy proste rysunki złożone z linii i kropek - naśladuje sposób trzymania kredki przez dorosłego	- coraz częściej stosuje chwyt trójpalcowy - prawidłowo trzyma narzędzie pisarskie przez krótki czas - kontroluje nacisk dłoni podczas rysowania - rysuje po śladzie i odwzorowuje proste kształty - mieści się w wyznaczonym obszarze	- stosuje prawidłowy chwyt trójpalcowy - swobodnie trzyma narzędzie pisarskie przez dłuższy czas - kontroluje siłę nacisku dłoni podczas rysowania i pisania - wykonuje precyzyjne ruchy ręki (np. szlaczki, znaki literopodobne) - zachowuje płynność i koordynację ręka–oko
7. samodzielnie wykonuje czynności samoobsługowe;	- podejmuje próby samodzielnego ubierania się i rozbierania (np. zakłada buty, czapkę) - zazwyczaj samodzielnie korzysta z toalety - myje ręce przy przypomnieniu kolejności czynności - je samodzielnie - rozpoznaje swoje rzeczy i zazwyczaj odkłada je na miejsce	- samodzielnie ubiera się i rozbiera, radzi sobie z prostymi zapiegami - samodzielnie korzysta z toalety i wykonuje podstawowe czynności higieniczne - myje ręce i twarz bez przypominania - estetycznie je i posługuje się sztućcami - odkłada swoje rzeczy na miejsce i sprząta po sobie	- samodzielnie wykonuje czynności higieniczne - ubiera się odpowiednio do pogody i radzi sobie z trudniejszymi zapiegami - samodzielnie przygotowuje się do posiłku i sprząta po nim - samodzielnie dba o swoje rzeczy i porządek wokół siebie - dba o własną higienę i wygląd
8. wyjaśnia, na czym polega zdrowy styl życia, stara się przestrzegać reguł z nim związanych (np. dba o prawidłową postawę ciała);	- rozpoznaje wybrane zachowania sprzyjające zdrowiu (np. mycie rąk, ruch) - naśladuje zachowania prozdrowotne dorosłych - podejmuje próby utrzymania prawidłowej postawy ciała - reaguje na wskazówki dotyczące zdrowych nawyków	- wyjaśnia, co sprzyja zdrowiu (np. ruch, zdrowe jedzenie, odpoczynek) - przestrzega podstawowych zasad zdrowego stylu życia - zwraca uwagę na prawidłową postawę ciała podczas siedzenia i aktywności - rozumie potrzebę aktywności fizycznej i higieny	- wyjaśnia, na czym polega zdrowy styl życia i podaje jego przykłady - stosuje zasady zdrowego stylu życia w codziennych sytuacjach - dba o prawidłową postawę ciała podczas różnych aktywności - rozumie znaczenie ruchu, odpoczynku, higieny i właściwego odżywiania dla zdrowia
9. rozpoznaje sytuacje, w których zagrożone są jego bezpieczeństwo lub autonomia;	- rozpoznaje podstawowe sytuacje niebezpieczne (np. gorące przedmioty, ruch uliczny) - reaguje na ostrzeżenia dorosłych - sygnalizuje dyskomfort lub niepokój w trudnych sytuacjach - podejmuje próby mówienia „nie” w sytuacjach dla siebie nieprzyjemnych - rozdziela osoby znane i obce	- rozpoznaje sytuacje zagrażające bezpieczeństwu (np. kontakt z nieznanym, niebezpieczne zabawy) - mówi o swoich potrzebach i granicach - rozumie, że ma prawo do własnej przestrzeni - wskazuje osoby, do których może zwrócić się o pomoc - przewiduje skutki niektórych niebezpiecznych zachowań	- rozpoznaje sytuacje zagrażające bezpieczeństwu fizycznemu i emocjonalnemu - stanowczo odmawia w sytuacjach naruszania własnych granic - rozumie, że ma prawo decydować o sobie w sytuacjach odpowiednich do wieku - podejmuje odpowiednie działania w sytuacjach zagrożenia - przewiduje konsekwencje niebezpiecznych zachowań i unika ich

Treści podstawy programowej	Etapy oczekiwanych osiągnięć dzieci		
Dziecko:	3- i 4-letnich	5-letnich	6-letnich
10. zgłasza potrzebę odpoczynku, objawy złego samopoczucia, odczuwane dolegliwości, poszukuje dla siebie bezpiecznych i przyjaznych przestrzeni;	• sygnalizuje zmęczenie lub złe samopoczucie • komunikuje podstawowe potrzeby przy wsparciu dorosłego • szuka bliskości dorosłego w sytuacjach dyskomfortu • korzysta z wyznaczonego miejsca odpoczynku	• zgłasza potrzebę odpoczynku lub złe samopoczucie • nazywa proste dolegliwości (np. ból brzucha, zmęczenie) • rozpoznaje sytuację, w których potrzebuje odpoczynku • wybiera spokojne i bezpieczne miejsce odpoczynku	• świadomie zgłasza potrzebę odpoczynku i złe samopoczucie • opisuje odczuwane dolegliwości • samodzielnie wybiera odpowiednie miejsce do odpoczynku • rozumie znaczenie odpoczynku dla zdrowia i samopoczucia • wybiera bezpieczne i przyjazne przestrzenie dla siebie
11. w czasie aktywności ruchowych przestrzega zasad bezpieczeństwa na terenie przedszkola i poza nim.	• reaguje na polecenia i sygnały dotyczące bezpieczeństwa • rozpoznaje podstawowe zasady bezpieczeństwa podczas zabaw ruchowych • porusza się ostrożnie w znanym otoczeniu • unika niektórych niebezpiecznych zachowań przy przypomnieniu dorosłego	• przestrzega podstawowych zasad bezpieczeństwa podczas zabaw ruchowych • zwraca uwagę na bezpieczeństwo innych uczestników zabawy • unika zachowań ryzykownych przy wsparciu dorosłego • rozumie konsekwencje wybranych niebezpiecznych zachowań	• stosuje zasady bezpieczeństwa podczas aktywności ruchowych w przedszkolu i poza nim • przewiduje skutki niebezpiecznych zachowań i unika ich • potrafi wezwać pomoc lub poinformować dorosłego w sytuacji zagrożenia • dba o bezpieczeństwo własne i innych podczas zabaw i gier ruchowych

REALIZACJA WYMAGAŃ DOTYCZĄCYCH DOŚWIADCZEŃ EDUKACYJNYCH

Podstawowym założeniem współczesnej edukacji przedszkolnej jest uznanie dziecka za aktywnego uczestnika procesu uczenia się. Oznacza to odejście od tradycyjnego modelu nauczania opartego na jednostronnym przekazie wiedzy przez nauczyciela na rzecz podejścia konstruktywistycznego, w którym dziecko buduje wiedzę poprzez własną aktywność, działanie i bezpośrednie poznawanie otaczającej rzeczywistości.

W podstawie programowej wychowania przedszkolnego z 2026 roku szczególne znaczenie nadano doświadczeniom edukacyjnym jako podstawowej formie poznawania świata przez małe dziecko. Nauczanie przez doświadczanie polega na angażowaniu dzieci w różnorodne aktywności, takie jak eksperymenty, obserwacje czy działania projektowe. Dzięki temu dzieci nie są biernymi odbiorcami informacji, lecz uczestnikami działań wymagających zaangażowania, współpracy i samodzielności. Takie podejście wspiera rozwój kompetencji fundamentalnych i przekrojowych, pobudza naturalną ciekawość oraz sprzyja zdobywaniu wiedzy poprzez praktyczne działanie i zabawę.

Autorzy podstawy programowej podkreślają znaczenie organizowania sytuacji edukacyjnych umożliwiających dziecku aktywne odkrywanie świata. Nauczyciel przedszkola nie pełni wyłącznie roli osoby przekazującej wiedzę, lecz staje się organizatorem środowiska edukacyjnego i przewodnikiem wspierającym rozwój dziecka. Jego zadaniem jest tworzenie sytuacji zachęcających dzieci do samodzielnego odkrywania, zadawania pytań oraz poszukiwania odpowiedzi.

Realizacja wymagań dotyczących doświadczeń edukacyjnych opiera się na wspieraniu wielokierunkowej aktywności dziecka, samodzielnej eksploracji oraz integracji sensorycznej. W praktyce oznacza to stosowanie metod aktywizujących,

które angażują dzieci i wspierają ich rozwój we wszystkich sferach funkcjonowania.

KLUCZOWE ASPEKTY REALIZACJI DOŚWIADCZEŃ EDUKACYJNYCH

1. Wielokierunkowa aktywność i rozwój dziecka

Rozwój dziecka w wieku przedszkolnym ma charakter całościowy i dokonuje się równocześnie w sferze poznawczej, społecznej, emocjonalnej, etycznej i fizycznej. Poszczególne sfery wzajemnie się przenikają i wpływają na siebie, dlatego proces wychowania i kształcenia powinien stwarzać warunki do harmonijnego wspierania każdej z nich. Podejmowane działania edukacyjne sprzyjają rozwojowi osobistemu, psychicznemu, społecznemu i fizycznemu dziecka, wzmacniają jego poczucie sprawczości oraz wspierają kształtowanie samodzielności, kompetencji poznawczych, umiejętności rozumienia emocji, budowania relacji i współdziałania z innymi.

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego podkreśla, że wszystkie obszary rozwoju dziecka powinny być wspierane w sposób zintegrowany, poprzez organizowanie różnorodnych aktywności i sytuacji edukacyjnych. W codziennej pracy przedszkola uwzględnia się obszary: społeczny, emocjonalny, poznawczy i fizyczny, realizowane poprzez działania językowe, matematyczne, przyrodnicze, artystyczne, ruchowe, techniczne i społeczne. Oznacza to, że jedna aktywność może jednocześnie rozwijać wiele kompetencji dziecka, wspierając jego wszechstronny rozwój.

2. Samodzielna eksploracja świata

Samodzielna eksploracja jest jednym z najważniejszych procesów rozwojowych dziecka. Dzięki aktywnemu badaniu otoczenia wychowanek buduje poczucie sprawczości, pewność siebie oraz rozwija umiejętność rozwiązywania problemów. Zdobywa

doświadczenia poprzez działanie, obserwację, eksperymentowanie i samodzielne dochodzenie do wniosków. Kluczowe znaczenie ma stworzenie bezpiecznej, inspirującej przestrzeni sprzyjającej podejmowaniu aktywności zgodnych z naturalną ciekawością dziecka.

W pracy z dzieckiem szczególnie ważna jest zasada „krok za dzieckiem”, oznaczająca uważne towarzyszenie wychowankowi w jego działaniach, podążanie za jego tempem rozwoju, zainteresowaniami i potrzebami, bez nadmiernego kierowania jego aktywnością. Rolą nauczyciela jest wspieranie, obserwowanie i tworzenie warunków do samodzielnego działania, a nie wyręczanie wychowanka. Wspieranie eksploracji polega przede wszystkim na dawaniu dziecku czasu na działanie, akceptowaniu prawa do popełniania błędów oraz zachęcaniu do samodzielnego poszukiwania rozwiązań.

Zadaniem nauczyciela jest organizowanie inspirujących sytuacji edukacyjnych oraz dostosowywanie treści, metod i form pracy do możliwości percepcyjnych oraz zainteresowań dzieci. Dzięki temu wychowanek może aktywnie odkrywać świat, rozwijać samodzielność, kreatywność i wiarę we własne możliwości.

3. Wspieranie integracji sensorycznej

Integracja sensoryczna stanowi istotny element organizacji doświadczeń edukacyjnych dziecka w przedszkolu. Oznacza takie wspieranie rozwoju, w którym dziecko w naturalnych sytuacjach zabawy, działania i odpoczynku odbiera, porządkuje i wykorzystuje bodźce płynące z różnych zmysłów, w szczególności wzroku, słuchu, dotyku, węchu, smaku, układu przedsionkowego oraz propriocepcji. Prawidłowe przetwarzanie sensoryczne sprzyja orientacji w schemacie ciała, koordynacji ruchowej, koncentracji uwagi, poczuciu bezpieczeństwa, samodzielności oraz adekwatnemu reagowaniu na sytuacje i wymagania otoczenia.

W realizacji programu zakłada się tworzenie warunków, które wspierają aktywność dziecka podnoszącą poziom integracji sensorycznej oraz umożliwiającą korzystanie z rozwijających się procesów poznawczych. Oznacza to organizowanie codziennych sytuacji edukacyjnych opartych na ruchu, manipulowaniu, badaniu, porównywaniu, konstruowaniu i wielozmysłowym poznawaniu świata. Szczególne znaczenie mają zabawy ruchowe, ruchowo-sensoryczne, muzyczno-ruchowe, działania konstrukcyjne, aktywność na świeżym powietrzu,

kontakt z materiałem przyrodniczym i zróżnicowanymi fakturami, a także czynności samoobsługowe i porządkowe, które rozwijają sprawność, planowanie ruchu i poczucie sprawstwa.

Istotnym warunkiem realizacji tego obszaru jest przemyślana organizacja przestrzeni edukacyjnej. Powinna ona uwzględniać zróżnicowane potrzeby sensoryczne dzieci, ograniczać nadmiar bodźców utrudniających funkcjonowanie, a zarazem stwarzać możliwości bezpiecznej eksploracji, aktywności ruchowej i wyciszenia. W tym celu nauczyciel organizuje miejsca sprzyjające zarówno działaniu, jak i odpoczynkowi, w tym przestrzenie wspierające regulację emocji i komfort sensoryczny dziecka.

Działania w zakresie integracji sensorycznej są realizowane z poszanowaniem indywidualnych potrzeb, możliwości psychofizycznych oraz tempa rozwoju każdego dziecka. Nauczyciel obserwuje funkcjonowanie dzieci w różnych sytuacjach dnia przedszkolnego i tak dobiera aktywności, materiały oraz organizację otoczenia, aby wspierać ich dobrostan, samoregulację, rozwój kompetencji ruchowych i poznawczych oraz pełne uczestnictwo w życiu grupy.

Tak rozumiana integracja sensoryczna pozostaje w bezpośrednim związku z celami wychowania przedszkolnego i wspiera osiąganie przez dziecko gotowości do podejmowania aktywności ruchowej, orientowania się w schemacie własnego ciała, wykorzystywania zmysłów w działaniu, dbania o zdrowie i bezpieczeństwo, a także coraz bardziej samodzielnego i uważnego poznawania świata.

4. Bezpieczeństwo oraz organizacja codziennych sytuacji edukacyjnych

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego podkreśla, że jednym z najważniejszych zadań przedszkola jest zapewnienie dzieciom poczucia bezpieczeństwa oraz stworzenie warunków sprzyjających adaptacji do nowego środowiska. W obszarze fizycznym, emocjonalnym i społecznym dziecko stopniowo uczy się funkcjonowania w grupie, przestrzegania ustalonych zasad oraz dbania o własne zdrowie i bezpieczeństwo.

Realizacja doświadczeń edukacyjnych wymaga odpowiedniej organizacji przestrzeni, czasu i działań nauczyciela. Bezpieczne, uporządkowane i przyjazne środowisko sprzyja aktywności dzieci, zachęca

do podejmowania samodzielnych działań oraz pozwala na swobodne odkrywanie i zdobywanie nowych doświadczeń. Zgodnie z założeniami podstawy programowej nauczyciel organizuje sytuacje edukacyjne w taki sposób, aby dzieci mogły stopniowo poznawać zasady bezpiecznego zachowania zarówno w sali przedszkolnej, jak i poza nią – podczas spacerów, zabaw ruchowych czy wybieżek.

Istotnym elementem wychowania przedszkolnego jest kształtowanie codziennych nawyków związanych ze zdrowiem, higieną i aktywnością ruchową. Dzieci uczą się prawidłowego korzystania z materiałów i przyborów, dbania o porządek wokół siebie oraz przewidywania skutków własnych działań. Ważne miejsce zajmuje również wdrażanie dzieci do bezpiecznego zachowania na drodze i podczas spacerów, poznawanie wybranych znaków drogowych oraz zasad bezpiecznego poruszania się w najbliższym otoczeniu.

Podstawa programowa zwraca także uwagę na rozwijanie samodzielności, odporności emocjonalnej oraz umiejętności współdziałania z innymi. Nauczyciel wspiera dzieci w podejmowaniu prostych decyzji, uczy proszenia o pomoc i odpowiedniego reagowania w sytuacjach trudnych lub niebezpiecznych. Dzięki systematycznym działaniom wychowawczo-edukacyjnym dzieci zdobywają wiedzę, umiejętności i doświadczenia potrzebne do odpowiedzialnego funkcjonowania w grupie rówieśniczej i codziennym życiu.

5. Indywidualizacja wsparcia i organizacji pracy

Istotnym elementem realizacji wymagań podstawy programowej wychowania przedszkolnego jest indywidualizacja pracy z dzieckiem. Każde dziecko rozwija się w innym tempie oraz posiada odmienne potrzeby i możliwości edukacyjne. Dlatego nauczyciel powinien prowadzić systematyczną obserwację dzieci, rozpoznawać ich potencjał rozwojowy oraz dostosowywać metody, formy i stopień trudności zadań do indywidualnych potrzeb wychowanków.

Podstawa programowa wskazuje na konieczność wspierania zarówno dzieci wymagających pomocy, jak i dzieci szczególnie uzdolnionych. Odpowiednio organizowane doświadczenia edukacyjne umożliwiają każdemu dziecku aktywne uczestnictwo w działaniach, rozwijanie samodzielności oraz osiąganie sukcesów na miarę własnych możliwości.

Indywidualizacja procesu edukacyjnego sprzyja zarówno wspieraniu dzieci mających trudności, jak i rozwijaniu potencjału dzieci szczególnie uzdolnionych.

6. Współpraca z rodzicami

Ważnym elementem realizacji doświadczeń edukacyjnych jest współpraca z rodziną dziecka. Rodzina stanowi pierwsze i najważniejsze środowisko wychowawcze, dlatego działania przedszkola powinny być z nią spójne oraz wzajemnie się uzupełniać. Podstawa programowa wychowania przedszkolnego podkreśla konieczność budowania partnerskich relacji pomiędzy nauczycielami a rodzicami, opartych na zaufaniu, dialogu i wspólnym dążeniu do wszechstronnego rozwoju dziecka.

Nauczyciele powinni systematycznie informować rodziców o postępach wychowanka, jego mocnych stronach, trudnościach oraz indywidualnych potrzebach rozwojowych i edukacyjnych. Istotne jest również przekazywanie wskazówek dotyczących sposobów wspierania dziecka w warunkach domowych, tak aby oddziaływania wychowawcze i dydaktyczne były spójne i konsekwentne. Regularna wymiana informacji pozwala lepiej rozumieć potrzeby dziecka i skuteczniej planować działania wspierające jego rozwój.

Współpraca z rodzicami może przyjmować różnorodne formy, takie jak zebrania grupowe, konsultacje indywidualne, zajęcia otwarte, warsztaty, wspólne uroczystości, projekty edukacyjne czy działania integrujące społeczność przedszkolną. Ważne jest także włączanie rodziców w życie przedszkola oraz zachęcanie ich do aktywnego uczestnictwa w organizowanych przedsięwzięciach. Dzięki temu dziecko doświadcza poczucia bezpieczeństwa, akceptacji i ciągłości oddziaływań wychowawczych.

Szczególne znaczenie ma budowanie atmosfery wzajemnego szacunku i otwartości na potrzeby każdej rodziny. Nauczyciel powinien uwzględniać różnorodność środowisk rodzinnych oraz wspierać rodziców w rozwijaniu kompetencji wychowawczych. Wspólne działania przedszkola i rodziny sprzyjają harmonijnemu rozwojowi dziecka, wzmacniają jego poczucie własnej wartości oraz przygotowują do dalszych etapów edukacji i funkcjonowania społecznego.

7. Organizacja przestrzeni edukacyjnej

Istotnym elementem realizacji doświadczeń edukacyjnych dziecka jest odpowiednio zorganizowana przestrzeń edukacyjna. Sala przedszkolna powinna być miejscem przyjaznym, bezpiecznym i inspirującym, sprzyjającym aktywności dzieci oraz zachęcającym je do samodzielnego działania i eksplorowania otoczenia. Zgodnie z podstawą programową wychowania przedszkolnego nauczyciel organizuje warunki umożliwiające dzieciom podejmowanie różnorodnych form aktywności, rozwijanie zainteresowań, a także zdobywanie doświadczeń poprzez działanie, zabawę i kontakt z otoczeniem.

W celu realizacji tych założeń warto tworzyć w sali różnorodne kąciaki zainteresowań, dostosowane do potrzeb i możliwości rozwojowych dzieci, np. kąciak konstrukcyjny, przyrodniczy, plastyczny czy czytelniczy. Swobodny dostęp do materiałów dydaktycznych, zabawek oraz pomocy edukacyjnych umożliwia dzieciom podejmowanie spontanicznych działań, rozwijanie samodzielności oraz indywidualnych zainteresowań. Jak zauważa D. Waloszek, odpowiednio przygotowane środowisko edukacyjne stanowi jeden z najważniejszych czynników wspierających rozwój dziecka w wieku przedszkolnym²⁰.

Organizacja przestrzeni powinna również uwzględniać wymagania podstawy programowej dotyczące zapewnienia dzieciom warunków do odpoczynku, ruchu oraz aktywności społecznej. Istotna jest także właściwa organizacja czasu pobytu dziecka w przedszkolu. Plan dnia powinien zachowywać równowagę pomiędzy aktywnością a odpoczynkiem, uwzględniając naturalne potrzeby rozwojowe dzieci oraz konieczność naprzemiennego podejmowania różnych form aktywności.

8. Zabawa jako podstawowa forma aktywności i uczenia się dziecka

Zabawa jest najważniejszą formą realizacji doświadczeń edukacyjnych w przedszkolu. Podstawa programowa podkreśla, że stanowi ona fundamentalną formę aktywności dziecka i naturalny sposób uczenia się. Zabawa sprzyja rozwijaniu kompetencji społecznych, emocjonalnych i poznawczych. Podczas zabawy dzieci rozwijają wyobraźnię, uczą

się współdziałania z innymi, rozwiązują problemy oraz zdobywają nowe umiejętności.

W przedszkolu powinny być organizowane zarówno zabawy swobodne inicjowane przez dzieci, jak i zabawy kierowane przez nauczyciela. Szczególnie ważne są zabawy tematyczne, konstrukcyjne, ruchowe, muzyczne i dramatyczne, ponieważ rozwijają różne obszary aktywności dziecka.

Podsumowując, realizacja wymagań dotyczących doświadczeń edukacyjnych w podstawie programowej wychowania przedszkolnego polega na tworzeniu środowiska sprzyjającego wszechstronnemu rozwojowi dziecka. Kluczową rolę odgrywają aktywność własna dziecka, zabawa, eksperymentowanie oraz współpraca z rówieśnikami. Nauczyciel organizuje sytuacje edukacyjne umożliwiające dzieciom poznawanie świata w sposób naturalny i dostosowany do ich możliwości rozwojowych. Dzięki temu wychowanie przedszkolne staje się przestrzenią rozwijającą ciekawość, samodzielność, sprawczość oraz pozytywne nastawienie do nauki na kolejnych etapach edukacji.

WYMAGANE DOŚWIADCZENIA EDUKACYJNE DZIECKA W ORGANIZACJI PRACY PRZEDSZKOLA

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego z 2026 roku w sposób wyraźny porządkuje obszar doświadczeń edukacyjnych dziecka, wskazując nie tylko ich znaczenie dla rozwoju, ale również konkretne sytuacje, w których dziecko powinno uczestniczyć w toku edukacji przedszkolnej. O ile wiele z tych działań było wcześniej obecnych w codziennej praktyce nauczycieli przedszkola, o tyle obecnie zostały one jednoznacznie nazwane jako wymagany element realizacji podstawy programowej. Oznacza to potrzebę bardziej świadomego planowania pracy wychowawczo-dydaktycznej oraz takiej organizacji środowiska edukacyjnego, aby każde dziecko miało możliwość rzeczywistego udziału w określonych doświadczeniach.

Podstawa programowa wskazuje, że w ramach wychowania przedszkolnego dzieci zdobywają doświadczenia edukacyjne wspierające ich rozwój osobisty, psychiczny, społeczny i fizyczny oraz budujące poczucie sprawczości. Doświadczenia te mają charakter praktyczny, wzmacniają kompetencje fundamentalne i przekrojowe, a także

²⁰ Waloszek D., *Pedagogika przedszkolna: metamorfoza statutu i przedmiotu badań*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków 2006.

rozwijają umiejętności komunikacyjne i współpracy. W każdym roku szkolnym dziecko powinno między innymi uczestniczyć w odbiorze sztuki, prowadzić i ilustrować obserwacje przyrody, pracować w grupie przy uprawie roślin, współorganizować wyjście, pełnić role podczas wydarzeń dla społeczności, uczestniczyć w przedsięwzięciach promujących zdrowy styl życia oraz prezentować innym efekty wspólnych działań. W całym okresie wychowania przedszkolnego powinno natomiast przynajmniej raz uczestniczyć w działaniach wymagających dłuższego planowania i współpracy, takich jak tworzenie zabawek z różnych materiałów, przygotowanie makiety, podejmowanie działania na rzecz innych czy planowanie i realizacja zakupów.

W ramach wychowania przedszkolnego dzieci zdobywają doświadczenia edukacyjne, które wspierają ich rozwój osobisty, psychiczny, społeczny i fizyczny oraz budują poczucie sprawczości. Doświadczenia edukacyjne mają charakter praktyczny, wzmacniają kompetencje fundamentalne i przekrojowe oraz rozwijają umiejętności komunikacyjne i współpracę. Dziecko co najmniej raz w roku szkolnym:

1. *jest odbiorcą sztuki, słucha koncertu, ogląda przedstawienie teatralne, odwiedza muzeum lub teatr;*
2. *prowadzi i ilustruje obserwacje przyrody;*
3. *pracując w grupie, wysiewa i uprawia warzywa, zioła lub kwiaty;*
4. *pracując w grupie, przygotowuje wspólne wyjście i bierze w nim udział;*
5. *pracując w grupie, odgrywa uzgodnioną z innymi dziećmi rolę w przygotowaniu i realizacji występu lub spotkania społeczności lokalnej (np. z okazji dnia babci i dziadka, na obchodach święta narodowego, na pikniku rodzinnym);*
6. *uczestniczy w wydarzeniu promującym zdrowy styl życia (np. w przedszkolnych zawodach sportowych);*
7. *pracując w grupie, prezentuje innym swoją wiedzę lub efekty wspólnych działań (np. w formie plakatu, wystawy lub kroniki).*

Dziecko przynajmniej raz w trakcie edukacji przedszkolnej:

1. *przez minimum 10 kolejnych dni tworzy z wykorzystaniem różnych materiałów, w tym z odzysku, własne zabawki zamiast zabawek tradycyjnych;*
2. *pracując w grupie, przygotowuje makietę wybranej przestrzeni (np. najbliższej okolicy, miasta przyszłości);*
3. *pracując w grupie, planuje i podejmuje działanie na rzecz innych (np. młodszych dzieci, osób starszych);*
4. *planuje i robi w grupie zakupy w sklepie²¹.*

Wymagania te wyznaczają nauczycielowi kierunek planowania pracy, ale nie oznaczają konieczności organizowania działań sztucznych lub odezwanych od codziennego życia przedszkola. Istotne jest takie organizowanie sytuacji edukacyjnych, aby każde dziecko mogło rzeczywiście uczestniczyć w doświadczeniach wskazanych w podstawie programowej. Jak podkreśla Jadwiga Krzyżewska²², szczególną wartość mają te sposoby pracy, w których aktywność dziecka przewyższa aktywność nauczyciela. Oznacza to, że rolą nauczyciela jest przede wszystkim tworzenie warunków do działania, współpracy, podejmowania decyzji i samodzielnego zdobywania doświadczeń wpisanych w codzienne funkcjonowanie przedszkola. Takie podejście pozostaje również zgodne z myślą Janusza Korczaka, który podkreślał potrzebę traktowania dziecka jako aktywnego uczestnika procesu wychowania i uczenia się²³.

²¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 11 marca 2026 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym (Dz.U. z 2026 r. poz. 378).

²² Krzyżewska J., *Aktywizujące metody i techniki w edukacji wczesnoszkolnej*, Wydawnictwo AU Omega, Suwałki 1998.

²³ Korczak J., *Jak kochać dziecko*, Wydawnictwo Jacek Santorski & Co, Warszawa 2012.

METODY REALIZACJI PROGRAMU

Realizacja programu wychowania przedszkolnego wymaga stosowania zróżnicowanych metod pracy, dostosowanych do potrzeb rozwojowych, możliwości percepcyjnych oraz zainteresowań dzieci. Szczególne znaczenie mają metody aktywizujące, które sprzyjają uczeniu się przez działanie, zabawę, obserwację, eksperymentowanie i twórczą aktywność. Ich wykorzystanie wspiera samodzielność dziecka, rozwija ciekawość poznawczą, umiejętność współpracy oraz poczucie sprawczości.

METODA PROJEKTU

Metoda projektu jest jedną z najskuteczniejszych metod aktywizujących stosowanych w wychowaniu przedszkolnym. Polega na realizacji określonego zadania lub tematu w sposób aktywny, twórczy i zespołowy. Dzieci zdobywają wiedzę poprzez własne doświadczenia, obserwacje i eksperymenty. Realizacja projektu ma charakter badawczy i wiąże się z poszukiwaniem odpowiedzi na pytania postawione w początkowej fazie projektu przez dzieci lub nauczyciela, a także na pytania pojawiające się w toku wspólnej pracy.

W odróżnieniu od tradycyjnego nauczania, w którym nauczyciel przekazuje gotowe informacje, metoda projektu umożliwia dzieciom samodzielne poszukiwanie rozwiązań, współpracę w grupie oraz rozwijanie kreatywności.

Cechy metody:

- **Celowość i planowanie** – projekt realizowany jest w oparciu o jasno określony temat lub problem, dostosowany do możliwości i zainteresowań dzieci.
- **Aktywność dziecka** – dzieci samodzielnie wykonują zadania, podejmują decyzje i eksperymentują, a nauczyciel pełni rolę przewodnika i organizatora.
- **Praca zespołowa** – projekt często realizowany jest w małych grupach, co sprzyja nauce współpracy, komunikacji i dzielenia się obowiązkami.

- **Różnorodność działań** – dzieci mogą wykonywać prace plastyczne, prowadzić obserwacje przyrodnicze, przeprowadzać proste doświadczenia oraz prezentować efekty swojej pracy.
- **Efekt końcowy** – projekt kończy się zazwyczaj prezentacją rezultatów przed grupą lub rodzicami, co wzmacnia poczucie sprawczości i odpowiedzialności dzieci.

Przykłady zastosowania metody projektu w przedszkolu:

- „Pory roku w naszym ogrodzie” – dzieci obserwują zmiany w przyrodzie, wykonują prace plastyczne i prezentują swoje spostrzeżenia dotyczące zmian w świecie roślin i zwierząt.
- „Zdrowe nawyki” – dzieci przygotowują plany, plakaty i proste doświadczenia związane z higieną, zdrowym odżywianiem i aktywnością fizyczną.
- „Ruch drogowy” – dzieci poznają podstawowe zasady bezpiecznego poruszania się po drodze, wykonują znaki drogowe i odgrywają scenki sytuacyjne.

Przebieg projektu:

1. **Przygotowanie** – wybór tematu, rozpoznanie możliwości organizacyjnych oraz ustalenie związku projektu z planowaną pracą dydaktyczno-wychowawczą.
2. **I faza – rozpoczęcie projektu** – rozmowy z dziećmi, zabawy wprowadzające, ustalenie poziomu wiedzy dzieci, formułowanie pytań i tworzenie siatki pojęciowej.
3. **II faza – rozwinięcie projektu** – prowadzenie obserwacji, działań badawczych, pracy w małych grupach, eksperymentowania oraz kontaktów z osobami wspierającymi realizację tematu.
4. **III faza – podsumowanie projektu** – uporządkowanie zdobytej wiedzy, prezentacja efektów pracy i dzielenie się nimi z innymi.
5. **Ewaluacja** – omówienie przebiegu projektu oraz wskazanie tego, czego dzieci się nauczyły.

Metoda projektu stanowi cenne narzędzie wspierające uczenie się przez działanie, współpracę,

własne doświadczenia oraz samodzielne zdobywanie wiedzy.

BURZA MÓZGÓW

Burza mózgów, nazywana również „giełdą pomysłów”, jest odmianą dyskusji polegającą na szybkim zgromadzeniu różnych propozycji rozwiązania postawionego problemu. Metoda ta opiera się na swobodnym zgłaszaniu przez dzieci pomysłów i skojarzeń dotyczących danego tematu, bez ich oceny lub krytyki. Stosuje się ją w sytuacjach wymagających twórczego myślenia i poszukiwania wielu możliwych rozwiązań.

Dzięki tej metodzie każde dziecko ma możliwość wyrażenia swojej opinii, a nauczyciel może lepiej poznać sposób myślenia, zainteresowania i doświadczenia wychowanków.

Cechy burzy mózgów:

- **Swoboda wypowiedzi** – dzieci mogą zgłaszać dowolne pomysły, także nietypowe i niestandardowe.
- **Aktywność wszystkich dzieci** – metoda angażuje zarówno dzieci śmiałe, jak i mniej pewne siebie.
- **Brak oceny pomysłów w trakcie działania** – uczestnicy burzy mózgów nie krytykują zgłaszanych propozycji, a nauczyciel porządkuje je i omawia dopiero po zakończeniu pracy.
- **Krótki czas działania** – metoda ma zwykle dynamiczny charakter, co sprzyja utrzymaniu uwagi i zaangażowania dzieci.

Przykładowe tematy:

- „Wymarzone zwierzątko” – co by jadło, gdzie mieszkało, jakie miałyby cechy.
- „Kolorowe miasto” – jakie budynki, pojazdy i miejsca mogłyby się w nim znaleźć.
- „Magiczny ogród” – jakie rośliny i zwierzęta mogłyby tam zamieszkać.
- „Nasze supermoce” – jakie umiejętności dzieci chciałyby posiadać i jak mogłyby je wykorzystywać, aby pomagać innym.
- „Co można zrobić z pudełka?” – jakie przedmioty i zabawki mogłyby z niego powstać.

Przebieg burzy mózgów:

1. **Wprowadzenie** – nauczyciel wyjaśnia dzieciom, że celem działania jest wymyślanie różnych pomysłów oraz podkreśla, że każdy pomysł jest ważny.

2. **Generowanie pomysłów** – dzieci zgłaszają swoje skojarzenia i propozycje dotyczące danego tematu. Może się to odbywać:
  - w formie ustnej, gdy nauczyciel zapisuje pomysły na tablicy lub dużym arkuszu papieru,
  - w formie rysunków lub karteczek samoprzylepnych, które dzieci umieszczają na wspólnym plakacie.
3. **Zasada odroczenia oceny** – na etapie zgłaszania pomysłów nie ocenia się ich, nie krytykuje i nie odrzuca, nawet jeśli wydają się nietypowe lub zaskakujące.
4. **Podsumowanie** – po zakończeniu działania nauczyciel wspólnie z dziećmi omawia zgromadzone pomysły i wybiera te, które mogą zostać rozwinięte w dalszych zajęciach.

Przygotowanie do zastosowania metody:

- wybór tematu bliskiego doświadczeniom dzieci,
- przygotowanie materiałów, takich jak arkusz papieru, mazaki, kredki lub karteczki,
- stworzenie atmosfery bezpieczeństwa i swobody wypowiedzi.

Burza mózgów wspiera rozwój kreatywności, współpracy oraz umiejętności językowych i społecznych dzieci.

DRAMA

Drama jest metodą edukacyjną opartą na wykorzystaniu elementów teatralnych do wspierania rozwoju dzieci. W warunkach przedszkolnych przyjmuje formę zabawy w odgrywanie ról, improwizację, przedstawianie historii oraz wyrażanie emocji poprzez ruch, gest i słowo. Dzięki tej metodzie dzieci rozwijają wyobraźnię, kompetencje społeczne, emocjonalne i poznawcze.

Drama opiera się na przeżywaniu i działaniu. Pozwala dzieciom utożsamiać się z określoną postacią, uczestniczyć w sytuacji fikcyjnej i spontanicznie reagować na jej przebieg. Nie jest inscenizacją w ścisłym znaczeniu, ponieważ role nie są wcześniej wyuczone, a nacisk kładzie się na autentyczność przeżyć i aktywność uczestników.

Cechy dramy:

- **Angażuje całą grupę dzieci** – nie ma wyraźnego podziału na widzów i aktorów.
- **Opiera się na improwizacji** – dzieci działają bez gotowego scenariusza.

- **Zakłada naturalność zachowań** – dzieci koncentrują się na określonej sytuacji i reagują zgodnie z jej przebiegiem.
- **Sprzyja całościowemu rozwojowi** – drama akcentuje przeżycia, emocje i doświadczenia dziecka.
- **Eliminuje rywalizację** – nauczyciel docenia udział każdego dziecka, nie ocenia i nie porównuje uczestników.

Przykłady zastosowania metody dramy w wychowaniu przedszkolnym:

- **Odgrywanie ról.** W trakcie zabaw dramatycznych przedszkolaki wcielają się w postacie z bajek, opowieści i książek, a także w role osób dorosłych, na przykład nauczyciela, lekarza lub sprzedawcy. Dzięki temu poznają różne zawody, relacje międzyludzkie oraz sytuacje życia codziennego.

Przykład: odgrywanie scenek z codziennego życia, takich jak zabawa w sklep, restaurację lub dom.

- **Improwizacja.** Dzieci wspólnie z nauczycielem mogą wymyślać fabułę i odgrywać różne jej elementy. Taka forma aktywności rozwija wyobraźnię, spontaniczność oraz umiejętność twórczego reagowania na zmieniającą się sytuację.

Przykład: nauczyciel rozpoczyna opowieść, a dzieci kolejno wymyślają jej dalszy ciąg i odgrywają poszczególne sceny, np. „Pewnego dnia na naszej farmie pojawił się...”, a następnie wcielają się w bohaterów opowiadania i improwizują ich zachowania.

- **Teatr cieni.** Wykorzystanie cieni do tworzenia postaci, zwierząt i elementów otoczenia pozwala rozwijać wyobraźnię oraz ekspresję twórczą. Tego typu działania mogą stanowić element opowiadania bajki lub tworzenia własnej historii.

Przykład: przedstawianie za pomocą cieni wybranych wydarzeń z poznanej bajki.

- **Zabawy ruchowe i ekspresja ciała.** Wyrażanie emocji oraz różnych treści poprzez ruch i gest wspiera rozwój motoryczny i emocjonalny dzieci. Przedszkolaki mogą naśladować sposób poruszania się zwierząt, ludzi lub postaci fantastycznych.

Przykład: zabawa „Jak chodzi?”, polegająca na odtwarzaniu ruchów różnych zwierząt.

- **Scenki dramatowe.** Przygotowywanie krótkich scenek inspirowanych bajkami, książkami lub własnymi pomysłami rozwija współpracę, kreatywność i umiejętność wyrażania emocji.

Przykład: odegranie wybranych scen z bajki „Czerwony Kapturek” z podziałem na role.

METODA DOŚWIADCZEŃ I EKSPERYMENTÓW

Metoda doświadczeń i eksperymentów należy do najbardziej angażujących metod edukacyjnych w wychowaniu przedszkolnym. Polega na aktywnym uczestnictwie dzieci w badaniu i odkrywaniu zjawisk przyrodniczych, fizycznych, chemicznych i matematycznych poprzez własne działania, obserwację i proste doświadczenia.

Dzięki tej metodzie dzieci nie tylko poznają określone zjawiska, lecz także uczą się zadawania pytań, przewidywania efektów, porównywania wyników i formułowania prostych wniosków.

Korzyści wynikające ze stosowania metody doświadczeń i eksperymentów

1. Rozwój ciekawości i dociekliwości

- dzieci uczą się zadawać pytania, poszukiwać odpowiedzi i rozwiązywać problemy,
- aktywne uczestnictwo w doświadczeniach pozwala im samodzielnie odkrywać zależności i zjawiska,
- eksperymentowanie rozwija zainteresowanie światem oraz chęć poznawania nowych rzeczy,
- metoda kształtuje postawę badawczą i zachęca do poszukiwania własnych rozwiązań.

2. Rozwój myślenia logicznego i krytycznego

- podczas eksperymentów dzieci przewidują, co może się wydarzyć, a następnie porównują swoje przypuszczenia z wynikami doświadczeń,
- obserwowanie przebiegu doświadczeń pomaga rozumieć związki przyczynowo-skutkowe,
- dzieci uczą się dostrzegać regularności i zależności występujące w przyrodzie,
- metoda wspiera rozwój logicznego myślenia oraz umiejętność wyciągania prostych wniosków.

3. Aktywne uczenie się

- dzieci stają się aktywnymi uczestnikami procesu edukacyjnego, a nie tylko odbiorcami gotowej wiedzy,
- bezpośrednie działanie i możliwość samodzielnego wykonywania doświadczeń zwiększają zaangażowanie dzieci,
- zdobywanie wiedzy poprzez praktykę ułatwia zapamiętywanie i rozumienie nowych treści,
- doświadczenia rozwijają samodzielność i motywację do działania.

4. Wzmacnianie umiejętności społecznych

- wykonywanie doświadczeń w grupach uczy współpracy i wspólnego rozwiązywania problemów,

- dzieci uczą się dzielenia zadaniami oraz odpowiedzialności za wspólne działania,
  - rozmowy dotyczące przebiegu doświadczeń rozwijają umiejętności komunikacyjne,
  - wspólne obserwowanie i omawianie wyników sprzyja wymianie spostrzeżeń i budowaniu relacji.
5. **Kształtowanie postawy odpowiedzialności**
- dzieci uczą się przestrzegania zasad bezpieczeństwa podczas wykonywania doświadczeń,
  - metoda rozwija ostrożność, dokładność oraz dbałość o porządek w miejscu pracy,
  - dzieci poznają znaczenie odpowiedzialnego korzystania z materiałów i pomocy dydaktycznych,
  - doświadczenia uczą odpowiedzialności za własne działania oraz za innych uczestników zajęć.

Przykłady zastosowania metody doświadczeń i eksperymentów:

1. Proste eksperymenty przyrodnicze

- **Zasadenie nasion** – przedszkolaki mogą samodzielnie sadzić nasiona roślin i obserwować ich wzrost. Dzięki temu poznają cykl życia roślin, dowiadują się, jakie warunki są potrzebne do wzrostu (światło, woda, ciepło) oraz uczą się systematycznej obserwacji zmian zachodzących w przyrodzie.
- **Eksperymenty z wodą** – dzieci mogą badać właściwości wody i obserwować zmiany jej stanu skupienia, np. zamrażanie wody lub topnienie lodu. Interesującym doświadczeniem jest także sprawdzanie, które przedmioty pływają, a które toną.
- **Eksperyment z barwieniem wody** – dzieci dodają do wody barwniki spożywcze lub farby i obserwują, jak ciecz zmienia kolor. Takie doświadczenie rozwija spostrzegawczość i wprowadza dzieci w świat prostych zjawisk chemicznych.

2. Eksperymenty fizyczne

- **Magnesy** – przedszkolaki mogą badać, jakie przedmioty przyciąga magnes, a jakie nie reagują na jego działanie. Zabawa może zostać połączona z poszukiwaniem „magnetycznych skarbów”, co dodatkowo zwiększa zaangażowanie dzieci.
- **Balon i powietrze** – zabawy z balonami pozwalają dzieciom obserwować właściwości powietrza. Dzieci mogą sprawdzać, jak zachowuje się nadmuchany balon, jak przemieszcza się powietrze oraz jak działa ciśnienie.

3. Zabawy sensoryczne

- **Doświadczenia dotykowe** – dzieci poznają różne faktury i powierzchnie, np. gładkie, szorstkie, miękkie lub twarde. Opisują swoje

odczucia, rozwijając zmysł dotyku oraz umiejętność obserwacji.

- **Doświadczenia zapachowe** – dzieci rozpoznają i porównują różne zapachy, np. cytryny, mięty, cynamonu czy wanilii. Takie działania rozwijają zmysł węchu oraz wzbogacają słownictwo.

4. Zabawy z kolorami

- **Kolorowe mikstury** – dzieci mieszają kolory wody przy użyciu barwników spożywczych lub farb i obserwują powstawanie nowych barw. Dzięki temu poznają podstawowe zasady mieszania kolorów.
- **Eksperymenty z tęczę** – można zorganizować zabawę, podczas której dzieci tworzą „tęczę” przy użyciu światła, wody lub kolorowych materiałów, obserwując zjawisko załamania światła oraz przenikania się kolorów.

5. Proste eksperymenty chemiczne

- **Reakcje kwasu z zasadą** – można przeprowadzić bezpieczny eksperyment z reakcją sody oczyszczonej z octem, podczas którego dzieci obserwują powstawanie gazu i bąbelków. Tego typu doświadczenie wprowadza dzieci w świat prostych zjawisk chemicznych.
- **Barwienie kwiatów** – dzieci umieszczają białe kwiaty w zabarwionej wodzie i obserwują, jak płatki stopniowo zmieniają kolor. Eksperyment pokazuje proces pobierania wody przez rośliny.

Metoda doświadczeń i eksperymentów sprzyja rozwijaniu naturalnej ciekawości dziecka oraz aktywnemu poznawaniu otaczającego świata. Dzięki samodzielnemu działaniu, obserwacji i eksperymentowaniu dzieci uczą się wyciągania wniosków, rozwijają myślenie przyczynowo-skutkowe oraz zdobywają nowe doświadczenia. Metoda ta wspiera rozwój poznawczy, społeczny i emocjonalny dziecka, a także kształtuje postawę badawczą i motywację do uczenia się.

GRYWALIZACJA

Grywalizacja to coraz częściej wykorzystywana metoda w edukacji przedszkolnej, polegająca na wprowadzaniu elementów gier i zabaw do procesu dydaktyczno-wychowawczego. Jej celem jest zwiększenie zaangażowania dzieci, motywowanie ich do działania oraz wspieranie rozwoju poznawczego, społecznego i emocjonalnego poprzez aktywność i zabawę.

Metoda ta wykorzystuje mechanizmy znane z gier, takie jak punkty, poziomy, odznaki, wyzwania czy

nagrody, dzięki którym proces uczenia się staje się atrakcyjniejszy, bardziej dynamiczny i angażujący dla dzieci.

Cechy grywalizacji:

- **Jasno określony cel** – dzieci wiedzą, jakie zadanie mają wykonać i do czego dążą.
- **System nagród** – stosowanie punktów, odznak, naklejek lub pochwał za wykonane zadania motywuje dzieci do aktywności.
- **Podział na etapy lub poziomy** – dzieci stopniowo przechodzą do kolejnych poziomów trudności, co wzmacnia poczucie sukcesu.
- **Element zabawy** – nauka odbywa się w formie gry, co zwiększa zainteresowanie i aktywność dzieci.
- **Współpraca i zdrowa rywalizacja** – dzieci mogą wykonywać zadania indywidualnie lub w grupach, ucząc się współdziałania i przestrzegania zasad.
- **Szybka informacja zwrotna** – dzieci od razu dowiadują się, czy zadanie zostało wykonane prawidłowo, co wzmacnia motywację do dalszego działania.

Przykłady zastosowania grywalizacji

1. Zadania z punktami i odznakami

- dzieci mogą zdobywać punkty za wykonywanie różnych zadań edukacyjnych, np. liczenie, rozpoznawanie liter lub aktywność podczas zajęć,
- zdobyte punkty mogą być wymieniane na odznaki, naklejki lub możliwość wyboru zabawy,
- wprowadzenie „wirtualnych” tytułów, np. „Mistrz matematyki” lub „Super artysta”, dodatkowo motywuje dzieci do działania.

2. Zajęcia tematyczne w formie gry

- zajęcia mogą przyjmować formę gry przygodowej, podczas której dzieci rozwiązują zagadki i wykonują zadania związane z tematyką zajęć,
- dzieci uczestniczą w „wyprawie”, podczas której zdobywają kolejne elementy potrzebne do ukończenia zadania,
- przykładem może być poszukiwanie „skarbu” ukrytego w sali po wykonaniu wszystkich zadań.

3. Gry zespołowe

- gry i zabawy drużynowe uczą współpracy, komunikacji oraz wspólnego rozwiązywania problemów,
- dzieci mogą wykonywać zadania wymagające zaangażowania całej grupy, np. budowanie konstrukcji z klocków lub pokonywanie toru przeszkód,

- sukces grupy wzmacnia poczucie odpowiedzialności i integruje dzieci.

4. Kreatywne zadania

- grywalizacja może obejmować zadania rozwijające wyobraźnię i twórcze myślenie,
- dzieci mogą tworzyć własnych bohaterów, wymyślać historie lub projektować fantastyczne miejsca,
- kreatywne działania mogą być nagradzane dodatkowymi punktami lub prezentowane na wspólnej wystawie prac.

5. Nagradzanie postępów

- istotne jest docenianie nie tylko końcowego efektu, ale również wysiłku i zaangażowania dzieci,
- nagradzanie prób, aktywności i wytrwałości buduje motywację wewnętrzną oraz uczy, że błędy są naturalnym elementem procesu uczenia się.

Przykłady gier wykorzystywanych w grywalizacji

1. „Tajemnicza mapa skarbów”

- w sali ukryty zostaje „skarb”, np. książka lub puzzle,
- dzieci rozwiązują kolejne zagadki i wykonują zadania, które prowadzą je do odnalezienia ukrytego przedmiotu.

2. „Mistrz zabaw”

- dzieci uczestniczą w różnych zabawach ruchowych, np. skokach przez sznurek lub biegach z piłką,
- za wykonanie poszczególnych zadań zdobywają punkty i porównują swoje osiągnięcia.

3. „Wielka wyprawa”

- gra fabularna związana z postacią bajkową, np. czarownicą, która potrzebuje pomocy dzieci,
- uczestnicy wykonują kolejne zadania związane z porządkowaniem mieszkania, dbaniem o higienę lub przygotowywaniem zdrowych posiłków,
- każde wykonane zadanie pozwala przejść do kolejnego etapu gry.

Przebieg grywalizacji:

1. **Wprowadzenie do gry** – nauczyciel przedstawia dzieciom temat zajęć, zasady gry oraz cel działań. Wyjaśnia sposób zdobywania punktów, odznak lub innych nagród oraz omawia zadania do wykonania.
2. **Podział na drużyny lub praca indywidualna** – dzieci mogą wykonywać zadania indywidualnie, w parach lub w małych grupach. Taka

forma pracy sprzyja współpracy, komunikacji oraz integracji grupy.

3. **Realizacja zadań i wyzwań** – dzieci wykonują różnorodne zadania związane z tematyką zajęć, np. zadania ruchowe, matematyczne, językowe lub plastyczne. Za wykonanie poszczególnych działań zdobywają punkty lub inne symbole sukcesu.
4. **Informacja zwrotna i przyznawanie nagród** – nauczyciel na bieżąco przekazuje dzieciom informację zwrotną oraz przyznaje punkty, naklejki, odznaki lub inne formy nagradzania. Dzięki temu dzieci obserwują swoje postępy i wzrasta ich motywacja do działania.
5. **Podsumowanie gry** – po zakończeniu zajęć nauczyciel wspólnie z dziećmi omawia wykonane zadania, zdobyte punkty oraz osiągnięte cele. Dzieci mają możliwość opowiedzenia o swoich doświadczeniach i wrażeniach.
6. **Refleksja i utrwalenie wiedzy** – dzieci dzielą się tym, co najbardziej im się podobało, co było dla nich trudne oraz czego nauczyły się podczas zabawy. Rozmowa pomaga utrwalić zdobyte wiadomości i doświadczenia.

Grywalizacja stanowi atrakcyjną i angażującą metodę pracy w wychowaniu przedszkolnym. Dzięki wykorzystaniu elementów zabawy dzieci uczą się aktywnie, rozwijają kompetencje społeczne, emocjonalne i poznawcze oraz chętniej uczestniczą w zajęciach. Odpowiednio stosowana grywalizacja wspiera motywację, samodzielność oraz buduje pozytywne nastawienie do nauki.

METODA STACJI ZADANIOWYCH

Metoda stacji zadaniowych, nazywana również metodą stacji uczenia się, polega na organizowaniu różnych punktów w sali przedszkolnej, przy których dzieci wykonują zadania związane z określonym tematem. Każda stacja stanowi odrębne stanowisko pracy, umożliwiające realizację innego rodzaju aktywności.

Jest to metoda aktywizująca, która sprzyja samodzielności dzieci, uczy organizacji działania i pozwala angażować również te dzieci, które rzadziej podejmują aktywność na forum całej grupy.

Cechy metody:

- **Rotacyjność pracy** – dzieci przechodzą kolejno między stacjami i wykonują różne aktywności w określonym czasie.
- **Różnorodność zadań** – każda stacja zawiera inne zadanie, na przykład ruchowe, plastyczne, matematyczne, językowe lub sensoryczne.
- **Praca indywidualna lub zespołowa** – dzieci mogą działać samodzielnie albo w małych grupach.
- **Aktywność i zaangażowanie dzieci** – metoda opiera się na działaniu, a nie na biernym słuchaniu.
- **Elastyczność organizacyjna** – metoda umożliwia dostosowanie zadań do wieku, możliwości i tempa pracy dzieci.
- **Wielokierunkowe wspieranie rozwoju** – metoda rozwija kompetencje poznawcze, społeczne, ruchowe, językowe i twórcze.
- **Uczenie się przez działanie** – dzieci zdobywają wiedzę poprzez praktyczne wykonywanie zadań.
- **Określony czas pracy** – każda stacja realizowana jest w wyznaczonym przedziale czasowym.

Przykłady stacji w przedszkolu:

- **Stacja plastyczna** – wykonywanie pracy plastycznej związanej z tematem zajęć.
- **Stacja matematyczna** – liczenie, klasyfikowanie, porównywanie liczebności zbiorów.
- **Stacja ruchowa** – wykonywanie ćwiczeń ruchowych lub pokonywanie prostego toru przeszkód.
- **Stacja językowa** – opowiadanie historyjek, rozpoznawanie obrazków, rozwijanie słownictwa.
- **Stacja sensoryczna** – rozpoznawanie przedmiotów dotykiem lub zabawy z materiałami sensorycznymi.

Przykład organizacji stacji na temat „Jesień”:

- **Stacja plastyczna** – wykonanie jesiennego drzewa z papieru lub liści.
- **Stacja matematyczna** – klasyfikowanie i liczenie kasztanów, żołądź i innych darów jesieni.
- **Stacja ruchowa** – zabawa ruchowa z elementem równowagi, na przykład „omijanie grzybów”.
- **Stacja językowa** – podział nazw darów jesieni na sylaby.
- **Stacja sensoryczna** – rozpoznawanie darów jesieni dotykiem.

Przebieg metody stacyjnej:

1. **Przygotowanie stacji** – nauczyciel organizuje stanowiska pracy i potrzebne materiały.
2. **Wprowadzenie do zajęć** – przedstawienie tematu, zasad pracy i zadań.
3. **Podział dzieci na grupy** – ustalenie kolejności rozpoczynania pracy przy poszczególnych stacjach.

4. **Realizacja zadań** – dzieci wykonują zadania przez określony czas.
5. **Zmiana stacji** – dzieci przechodzą do kolejnego stanowiska.
6. **Podsumowanie zajęć** – nauczyciel omawia z dziećmi przebieg pracy i utrwała najważniejsze treści.

Metoda stacji zadaniowych pozwala organizować różnorodne aktywności, utrzymuje uwagę dzieci i wspiera ich wszechstronny rozwój.

SYMULACJE

Symulacje są metodą aktywnego uczenia się, w której dzieci odtwarzają rzeczywiste sytuacje, wydarzenia lub role społeczne, aby lepiej rozumieć świat, uczyć się właściwych zachowań i rozwijać umiejętności praktyczne. W przeciwieństwie do dramy symulacja koncentruje się bardziej na odwzorowywaniu sytuacji bliskich codziennemu doświadczeniu dziecka niż na tworzeniu fikcyjnych historii.

Dzięki tej metodzie dzieci rozwijają umiejętności społeczne, emocjonalne, językowe i poznawcze, a także uczą się poprzez doświadczenie i zabawę.

Cechy metody:

- **Wcielanie się w role** – dzieci odgrywają role związane z realnymi sytuacjami społecznymi.
- **Naśladowanie rzeczywistości** – symulowane sytuacje odpowiadają codziennym doświadczeniom dzieci.
- **Uczenie się przez doświadczenie** – dzieci sprawdzają skutki swoich działań w bezpiecznych warunkach.
- **Współpraca w grupie** – metoda sprzyja komunikacji, podziałowi ról i współdziałaniu.
- **Rozwój kompetencji społecznych i emocjonalnych** – dzieci uczą się rozpoznawania emocji, podejmowania decyzji i przestrzegania zasad.
- **Bezpieczne eksperymentowanie** – dzieci mogą próbować różnych zachowań i obserwować ich efekty bez rzeczywistych konsekwencji.

Przykłady zastosowania:

- zabawa w sklep,
- zabawa w przychodnię,
- scenki dotyczące drogi do przedszkola i zasad bezpieczeństwa,
- symulacje sytuacji społecznych, na przykład pomagania koledze lub dzielenia się zabawkami.

Przebieg symulacji:

1. **Wprowadzenie i omówienie sytuacji** – nauczyciel przedstawia temat, role, zasady i cel działania.
2. **Przydział ról** – dzieci otrzymują zadania do odegrania.
3. **Realizacja symulacji** – dzieci odgrywają określoną sytuację.
4. **Zmiana ról lub wariantów sytuacji** – dzieci mogą podejmować nowe role i spojrzeć na problem z innej perspektywy.
5. **Omówienie i refleksja** – nauczyciel wraz z dziećmi omawia przebieg działania i jego znaczenie.

Symulacje wspierają rozumienie ról społecznych, rozwijają empatię i uczą dzieci właściwego funkcjonowania w różnych sytuacjach życia codziennego.

W realizacji wymagań dotyczących doświadczeń edukacyjnych szczególne znaczenie ma stosowanie metod aktywizujących, ponieważ to one sprzyjają rozwijaniu ciekawości poznawczej, samodzielności, współpracy i pozytywnego nastawienia do uczenia się.

METODA DZIECIĘCEJ MATEMATYKI WEDŁUG PROF. EDYTY GRUSZCZYK-KOLCZYŃSKIEJ

Metoda Dziecięcej Matematyki opracowana przez prof. Edytę Gruszczyk-Kolczyńską należy do metod szczególnie wartościowych w edukacji przedszkolnej, ponieważ uwzględnia prawidłowości rozwojowe dziecka oraz sposób, w jaki kształtują się pierwsze pojęcia matematyczne. Polega na organizowaniu sytuacji edukacyjnych opartych na działaniu, zabawie, manipulowaniu przedmiotami oraz samodzielnym dochodzeniu do rozumienia zależności matematycznych.

Dzięki tej metodzie dziecko uczy się matematyki poprzez własną aktywność i doświadczenie, a nie przez pamięciowe opanowywanie gotowych wiadomości. Szczególne znaczenie ma wspieranie dzieci w orientacji przestrzennej, klasyfikowaniu, układaniu rytmów, liczeniu, porównywaniu wielkości oraz rozwiązywaniu prostych sytuacji problemowych.

Cechy metody:

- **Aktywność dziecka** – dziecko samodzielnie działa, manipuluje przedmiotami, porównuje, przelicza i poszukuje sposobów rozwiązania zadania.

- **Uczenie się na konkretach** – punktem wyjścia są realne przedmioty, sytuacje dnia codziennego oraz doświadczenia bliskie dziecku.
- **Stopniowe budowanie pojęć matematycznych** – dzieci przechodzą od czynności praktycznych do coraz lepszego rozumienia relacji, zależności i prawidłowości matematycznych.
- **Powiązanie z codziennym doświadczeniem** – treści matematyczne pojawiają się w naturalnych sytuacjach dnia codziennego, zabawie i czynnościach organizowanych przez nauczyciela.
- **Dostosowanie do możliwości rozwojowych dziecka** – zadania matematyczne są organizowane w taki sposób, aby odpowiadały poziomowi rozwoju dziecka i umożliwiały mu osiągnięcie sukcesu.
- **Wspieranie odporności emocjonalnej** – dziecko otrzymuje czas na samodzielne myślenie, prawo do popełniania błędów oraz możliwość doświadczania sukcesu.

Przykłady zastosowania metody:

- **Orientacja w schemacie ciała i przestrzeni.** Dzieci uczą się określania położenia przedmiotów, rozróżniania kierunków oraz rozumienia relacji przestrzennych.
Przykład: wykonywanie poleceń typu – połóż klocek nad krzesłem, stań obok kolegi, ustaw się za krzesłem.
- **Klasyfikowanie i układanie rytmów.** Przedszkolaki grupują przedmioty według cech, tworzą zbiory, kontynuują sekwencje i dostrzegają regularności.
Przykład: układanie rytmów z klocków, guzików, kasztanów lub obrazków.
- **Liczenie i ustalanie równoliczności.** Dzieci przeliczają elementy, porównują liczebność zbiorów i sprawdzają, czy w dwóch zbiorach jest tyle samo elementów.
Przykład: rozdzielanie klocków między misie albo porównywanie liczby owoców na dwóch tackach.
- **Mierzenie i porównywanie.** Dzieci porównują długość, wysokość, ciężar, pojemność oraz czas trwania różnych czynności.
Przykład: sprawdzanie, który pasek jest dłuższy, która butelka mieści więcej wody albo co trwa krócej.
- **Rozwiązywanie zadań w działaniu.** Nauczyciel organizuje sytuacje problemowe wymagające poszukiwania rozwiązania, przewidywania wyniku oraz sprawdzania poprawności własnego działania.

Przykład: ustalanie, jak rozdzielić przedmioty po równo lub w jaki sposób ułożyć elementy, aby powstał określony wzór.

SYSTEM EDUKACJI PRZEZ RUCH

System edukacji przez ruch jest jedną z ważnych metod aktywizujących stosowanych w wychowaniu przedszkolnym. Opiera się na założeniu, że dziecko poznaje świat przede wszystkim poprzez własną aktywność ruchową, ściśle powiązaną z rozwojem procesów poznawczych, emocjonalnych i społecznych. W wieku przedszkolnym ruch stanowi naturalną potrzebę dziecka, dlatego jego świadome wykorzystanie w procesie edukacyjnym sprzyja efektywniejszemu uczeniu się.

W metodzie tej ruch nie służy jedynie aktywności fizycznej, lecz pełni także funkcję edukacyjną. Dziecko poprzez ruch doświadcza, eksperymentuje i utrwala zdobywaną wiedzę. Łączenie ruchu z muzyką, działaniami plastycznymi oraz elementami edukacji językowej i matematycznej pozwala angażować wiele zmysłów jednocześnie, co sprzyja integracji sensorycznej oraz lepszemu zapamiętywaniu treści.

Jak podkreśla Dorota Dziamska, „ruch jest podstawowym narzędziem poznawania świata przez dziecko i powinien być wykorzystywany w procesie edukacyjnym w sposób świadomy i celowy”²⁴.

Cechy metody:

- **Integracja ruchu z treściami edukacyjnymi** – ruch wspiera realizację zadań dydaktycznych.
- **Wielozmysłowość** – metoda angażuje jednocześnie różne zmysły dziecka.
- **Rozwijanie koordynacji wzrokowo-ruchowej** – działania wspierają sprawność manualną i orientację przestrzenną.
- **Uczenie się poprzez działanie i doświadczenie** – dziecko poznaje treści przez aktywność własną.
- **Wspieranie integracji sensorycznej** – ruch pomaga porządkować odbiór bodźców i wzmacnia proces uczenia się.

Przykłady zastosowania:

- rysowanie liter, znaków i figur w powietrzu lub na dużych powierzchniach,
- zabawy rytmiczno-ruchowe z muzyką,

²⁴ Dziamska D., *Edukacja przez ruch*, WSiP, Warszawa 2010.

- odtwarzanie schematów ruchowych według poleceń nauczyciela,
- ćwiczenia grafomotoryczne połączone z ruchem całego ciała.

Metoda ta sprzyja koncentracji, rozwija pamięć oraz pobudza kreatywność dziecka, a także wspiera jego wszechstronny rozwój.

METODA CARLA ORFFA

Metoda Carla Orffa jest jedną z ważniejszych koncepcji wychowania muzycznego dzieci. Jej podstawą jest przekonanie, że każde dziecko posiada naturalną potrzebę ekspresji muzycznej, która powinna być rozwijana poprzez aktywne działanie, a nie bierne odtwarzanie treści.

W metodzie tej muzyka traktowana jest jako zintegrowana forma aktywności, łącząca ruch, słowo i rytm. Dziecko nie tylko słucha muzyki, lecz także uczestniczy w jej tworzeniu poprzez śpiew, grę na instrumentach, ruch oraz improwizację. Szczególne znaczenie ma tzw. muzyka elementarna – prosta, naturalna i bliska doświadczeniom dziecka.

Carl Orff podkreślał znaczenie twórczej aktywności muzycznej dzieci oraz ich spontanicznej ekspresji. Istotnym elementem tej metody jest wykorzystanie prostych instrumentów perkusyjnych oraz naturalnych form aktywności, takich jak klaskanie, tupanie czy rytmizowanie tekstów. Dzięki temu dziecko rozwija nie tylko zdolności muzyczne, ale także koordynację ruchową, pamięć, wyobraźnię oraz umiejętności społeczne. Metoda Orffa sprzyja również rozwijaniu kreatywności i aktywnemu uczestnictwu dziecka w działaniach muzycznych.

Cechy metody:

- **Integracja muzyki, ruchu i słowa** – różne formy ekspresji tworzą spójną całość.
- **Spontaniczność i swoboda działania** – dzieci uczestniczą w aktywności twórczej w sposób naturalny.
- **Aktywne uczestnictwo dzieci** – dziecko współtworzy przebieg zajęć muzycznych.
- **Rozwijanie poczucia rytmu i słuchu muzycznego** – metoda wspiera wrażliwość muzyczną.
- **Wykorzystanie improwizacji** – dzieci tworzą własne układy rytmiczne i muzyczne.

Przykłady zastosowania:

- gra na prostych instrumentach perkusyjnych,

- rytmizowanie wierszy i rymowanek,
- zabawy muzyczno-ruchowe,
- tworzenie własnych układów rytmicznych i prostych akompaniamentów.

Metoda ta sprzyja rozwijaniu kreatywności, wrażliwości muzycznej oraz umiejętności współpracy.

METODA RUDOLFA LABANA

Metoda Rudolfa Labana opiera się na przekonaniu, że ruch jest podstawową formą wyrażania siebie oraz naturalnym sposobem komunikacji dziecka z otoczeniem. W koncepcji tej ruch traktowany jest jako środek wyrazu emocji, myśli i przeżyć.

Zajęcia prowadzone tą metodą mają charakter swobodnej ekspresji ruchowej. Dziecko nie odtwarza narzuconych schematów, lecz tworzy własne formy ruchu, co sprzyja rozwijaniu kreatywności i samodzielności. Nauczyciel pełni rolę inspiratora i obserwatora, a nie osoby oceniającej.

Cechy metody:

- **Swobodna ekspresja ruchowa** – dziecko tworzy własne sposoby wyrażania treści ruchem.
- **Brak oceniania i rywalizacji** – uczestnictwo opiera się na akceptacji i bezpieczeństwie.
- **Rozwijanie świadomości ciała** – dzieci lepiej poznają możliwości własnego ciała.
- **Wykorzystanie przestrzeni i wyobraźni** – ruch łączy się z twórczym myśleniem.
- **Integracja emocji i ruchu** – dzieci uczą się wyrażać przeżycia poprzez aktywność ruchową.

Przykłady zastosowania:

- improwizacje ruchowe przy muzyce,
- zabawy „wyraż emocję ruchem”,
- naśladowanie zjawisk przyrody,
- tworzenie własnych układów ruchowych.

Metoda ta wspiera rozwój emocjonalny, społeczny i fizyczny dziecka.

METODA WERONIKI SHERBORNE

Metoda Ruchu Rozwijającego Weroniki Sherborne należy do metod ruchowych, które w szczególności sposób wspierają rozwój psychofizyczny oraz społeczny dziecka. Jej podstawą jest przekonanie, że ruch stanowi fundament rozwoju oraz budowania relacji z innymi ludźmi.

Metoda ta koncentruje się na rozwijaniu świadomości własnego ciała, orientacji w przestrzeni oraz umiejętności współdziałania z innymi. Zajęcia mają charakter zabaw ruchowych, często wykonywanych w parach lub grupach, co sprzyja budowaniu więzi i poczucia bezpieczeństwa.

Cechy metody:

- **Rozwijanie świadomości ciała** – dziecko poznaje własne ciało i jego możliwości.
- **Budowanie relacji i zaufania** – aktywność ruchowa sprzyja kontaktowi z innymi.
- **Wzmacnianie poczucia bezpieczeństwa** – dzieci doświadczają wsparcia i akceptacji.
- **Nauka współpracy** – działania wymagają współdziałania z partnerem lub grupą.
- **Brak rywalizacji** – celem jest wspólne działanie, a nie współzawodnictwo.

Przykłady zastosowania:

- ćwiczenia w parach,
- zabawy kontaktowe,
- ćwiczenia równoważne,
- zabawy rozwijające zaufanie.

Metoda ta szczególnie sprzyja integracji grupy.

METODA BATII STRAUSS

Metoda aktywnego słuchania muzyki została opracowana przez Batię Strauss i opiera się na aktywnym przeżywaniu muzyki poprzez ruch, gest oraz działania twórcze. Jej głównym celem jest umożliwienie dziecku bezpośredniego kontaktu z muzyką oraz rozwijanie wrażliwości muzycznej w sposób naturalny i dostosowany do możliwości rozwojowych dziecka.

W metodzie tej dziecko nie jest biernym odbiorcą utworu, lecz jego aktywnym uczestnikiem. Poprzez ruch, gest, taniec oraz wykorzystanie prostych rekwizytów dzieci interpretują muzykę i reagują na jej tempo, dynamikę oraz charakter. Jak podkreśla Batia Strauss: „Dziecko najlepiej rozumie muzykę wtedy, gdy może ją przeżyć poprzez działanie”²⁵.

Metoda aktywnego słuchania muzyki wspiera rozwój emocjonalny, ruchowy, społeczny i poznawczy dziecka. Rozwija poczucie rytmu, koordynację ruchową, koncentrację uwagi oraz umiejętność współdziałania w grupie.

Metoda ta dobrze wpisuje się w założenia podstawy programowej wychowania przedszkolnego, ponieważ integruje aktywność muzyczną, ruchową i emocjonalną, wspierając wszechstronny rozwój dziecka.

Cechy metody:

- **Aktywne słuchanie muzyki** – dziecko przeżywa muzykę poprzez działanie.
- **Łączenie muzyki z ruchem i gestem** – różne formy ekspresji wzajemnie się uzupełniają.
- **Rozwijanie wrażliwości muzycznej** – dzieci uczą się odbioru i interpretacji utworów.
- **Angażowanie emocji dziecka** – muzyka staje się przestrzenią przeżywania i wyrażania uczuć.
- **Wykorzystywanie rekwizytów** – chusty, wstążki i instrumenty wzbogacają aktywność dzieci.

Przykłady zastosowania:

- ilustrowanie muzyki ruchem ciała,
- reagowanie na zmiany tempa i dynamiki utworu,
- zabawy z chustami, wstążkami i instrumentami,
- tworzenie prostych układów ruchowych do muzyki.

Metoda ta rozwija koncentrację, wyobraźnię oraz zdolności percepcyjne dzieci, a także wprowadza je w świat muzyki w sposób aktywny i atrakcyjny.

METODA DOBREGO STARTU

Metoda Dobrego Startu, opracowana przez profesor Martę Bogdanowicz, jest jedną z ważnych metod wspierających rozwój psychomotoryczny dziecka oraz przygotowujących je do nauki czytania i pisanie.

Jej podstawą jest jednoczesne angażowanie funkcji wzrokowych, słuchowych i ruchowych, co sprzyja integracji bodźców oraz harmonijnemu rozwojowi dziecka. Jak podkreśla autorka, „uczenie się jest najbardziej efektywne wtedy, gdy angażuje wiele zmysłów jednocześnie”²⁶.

Zajęcia mają uporządkowaną strukturę i obejmują ćwiczenia ruchowe, rytmiczne oraz grafomotoryczne, z uwzględnieniem stopniowania trudności.

²⁵ Strauss B., *Aktywne słuchanie muzyki*, WSiP, Warszawa 1999.

²⁶ Bogdanowicz M., *Metoda Dobrego Startu*, WSiP, Warszawa 1985.

Dzięki temu metoda wspiera rozwój koordynacji wzrokowo-ruchowej, koncentracji uwagi, orientacji przestrzennej oraz przygotowuje dziecko do opanowania umiejętności czytania i pisania.

Cechy metody:

- **Integracja funkcji percepcyjno-motorycznych** – metoda łączy działanie wzroku, słuchu i ruchu.
- **Systematyczność i powtarzalność** – ćwiczenia mają uporządkowany i regularny charakter.
- **Przygotowanie do nauki czytania i pisania** – działania wspierają gotowość szkolną.
- **Rozwijanie koncentracji i pamięci** – dzieci ćwiczą uwagę i zapamiętywanie.
- **Łączenie ruchu, słuchu i wzroku** – wielozmysłowość wspiera efektywność uczenia się.

Przykłady zastosowania:

- śpiewanie piosenek połączone z ruchem,
- odwzorowywanie wzorów graficznych,
- ćwiczenia rytmiczne,
- zabawy orientacji przestrzennej.

Metoda ta wspiera rozwój dziecka i pomaga zapobiegać trudnościom szkolnym, szczególnie w zakresie nauki czytania i pisania. Sprzyja także rozwijaniu koncentracji uwagi, koordynacji wzrokowo-ruchowej, orientacji przestrzennej oraz wiary we własne możliwości poprzez stopniowe osiąganie sukcesów w działaniu. Regularne wykonywanie ćwiczeń pomaga dzieciom rozwijać sprawność manualną, pamięć słuchową i wzrokową, a także kształtuje gotowość do podejmowania aktywności wymagających skupienia, dokładności i systematyczności.

METODA ODIMIENNEJ NAUKI CZYTANIA

Odimienna nauka czytania to metoda opracowana przez dr Irenę Majchrzak, opierająca się na wykorzystaniu imienia dziecka jako punktu wyjścia do nauki czytania. Metoda ta uwzględnia naturalną potrzebę dziecka do poznawania tego, co jest mu bliskie i znaczące.

Proces nauki przebiega stopniowo – od rozpoznawania własnego imienia, poprzez imiona innych dzieci, aż do poznawania nowych wyrazów i zdań.

Cechy metody:

- **Rozpoczynanie nauki od imienia dziecka** – punkt wyjścia stanowi treść bliska i ważna emocjonalnie.
- **Indywidualizacja procesu uczenia się** – metoda uwzględnia tempo i możliwości dziecka.
- **Nauka poprzez zabawę** – działania mają naturalny i angażujący charakter.
- **Stopniowe rozszerzanie zasobu słów** – dziecko przechodzi od znanych wyrazów do nowych treści.
- **Angażowanie emocji dziecka** – bliskość materiału wzmacnia motywację do nauki.

Przykłady zastosowania:

- podpisywanie prac dzieci ich imionami,
- rozpoznawanie imion kolegów i koleżanek,
- układanie wyrazów z liter,
- dopasowywanie podpisów do obrazków.

Metoda ta rozwija motywację do czytania i wspiera rozwój językowy dziecka.

ORGANIZACJA I FORMY REALIZACJI PROGRAMU

Program wychowania przedszkolnego „Drogo-wskaz nauczyciela przedszkola” zakłada realiza-cję treści edukacyjnych z wykorzystaniem różni-cowanych form organizacyjnych, dostosowanych do potrzeb oraz możliwości rozwojowych dzieci. Obejmuje łączenie pracy indywidualnej, zespoło-wej i zbiorowej, a także wykorzystywanie zarówno działań kierowanych przez nauczyciela, jak i aktywności podejmowanych z inicjatywy dzieci.

Program zakłada organizowanie procesu edukacyj-nego w sposób ciągły, z wykorzystaniem różnorod-nych sytuacji dnia codziennego jako naturalnych okazji do uczenia się. Szczególną rolę przypisuje się zabawie jako podstawowej formie aktywności dziecka, sprzyjającej jego wszechstronnemu roz-wojowi, kształtowaniu samodzielności oraz kom-petencji społecznych.

PRACA Z CAŁĄ GRUPĄ (ZAJĘCIA ZBIOROWE)

Zajęcia z całą grupą organizowane są w celu reali-zacji treści programowych wymagających wspól-nego działania, integracji oraz przekazywania no-wych wiadomości i umiejętności. Umożliwiają one:

- wprowadzanie nowych zagadnień i pojęć,
- kształtowanie umiejętności współdziałania w grupie,
- rozwijanie kompetencji społecznych i komuni-kacyjnych,
- budowanie poczucia przynależności do grupy.

Zajęcia te mają charakter aktywizujący i angażują dzieci do wspólnego działania, rozmowy oraz wy-miany doświadczeń.

PRACA W MAŁYCH ZESPOŁACH

Praca w małych grupach sprzyja rozwijaniu umie-jętności współpracy, komunikacji oraz odpowie-dzialności za wspólnie wykonywane zadanie. Umożliwia:

- indywidualizację pracy,
- lepsze dostosowanie zadań do możliwości dzieci,
- rozwijanie umiejętności negocjacji i współdzia-łania,
- wzajemne uczenie się dzieci od siebie.

Forma ta pozwala nauczycielowi na bliższy kon-takt z dziećmi oraz obserwację ich funkcjonowania i postępów rozwojowych.

PRACA INDYWIDUALNA Z DZIECKIEM

Praca indywidualna ma na celu wspieranie roz-woju dziecka zgodnie z jego indywidualnymi po-trzebami i możliwościami. Obejmuje:

- wspomaganie dzieci wymagających dodatko-wego wsparcia,
- rozwijanie uzdolnień i zainteresowań,
- korygowanie trudności rozwojowych,
- dostosowanie tempa pracy do możliwości dziecka.

Realizowana jest zarówno w sytuacjach planowa-nych, jak i spontanicznych w ciągu dnia.

ZABAWA JAKO PODSTAWOWA FORMA AKTYWNOŚCI DZIECKA

Zabawa stanowi podstawową i naturalną formę działalności dziecka w wieku przedszkolnym. Peł-ni funkcję:

- poznawczą – umożliwia zdobywanie wiedzy o świecie,
- społeczną – rozwija umiejętności współdzia-łania i komunikacji,
- emocjonalną – pozwala wyrażać uczucia i prze-życia,
- wychowawczą – kształtuje postawy i normy społeczne.

Program zakłada tworzenie warunków do różno-rodnych form zabawy: swobodnej, tematycznej, konstrukcyjnej, ruchowej oraz dydaktycznej.

ZAJĘCIA I ZABAWY KIEROWANE PRZEC NAUCZYCIELA

Zajęcia kierowane mają na celu realizację określonych treści programowych oraz rozwijanie konkretnych umiejętności. Nauczyciel:

- planuje przebieg zajęć,
- dobiera metody i środki dydaktyczne,
- inspiruje dzieci do działania,
- wspiera proces uczenia się.

Zajęcia te mają charakter aktywizujący i uwzględniają potrzeby oraz możliwości rozwojowe dzieci.

ZAJĘCIA I ZABAWY PODEJMOWANE Z INICJATYWY DZIECI

Program zakłada istotną rolę aktywności własnej dziecka. Dzieci mają możliwość:

- samodzielnego wyboru aktywności,
- podejmowania inicjatywy,
- rozwijania zainteresowań,
- tworzenia własnych pomysłów zabaw i działań.

Nauczyciel wspiera i towarzyszy dziecku, pełniąc rolę obserwatora, przewodnika i doradcy. Tworzy warunki sprzyjające samodzielnemu działaniu, współpracy oraz rozwijaniu sprawczości i kreatywności dziecka.

SYTUACJE EDUKACYJNE ORGANIZOWANE W CIĄGU CAŁEGO DNIA

Proces edukacyjny realizowany jest w sposób ciągły, w różnych sytuacjach dnia codziennego. Obejmuje:

- zajęcia dydaktyczne,
- zabawy dowolne,
- czynności porządkowe i organizacyjne,
- kontakty społeczne,
- spontaniczne sytuacje edukacyjne.

Każda sytuacja może stanowić okazję do uczenia się oraz rozwijania kompetencji dziecka. Dzięki temu dziecko zdobywa doświadczenia w naturalnych i bliskich mu sytuacjach, ucząc się samodzielności, współpracy oraz odpowiedzialności za własne działania.

CZYNNOŚCI SAMOOBSŁUGOWE I SYTUACJE ŻYCIA CODZIENNEGO

Codziennie czynności pełnią ważną funkcję wychowawczą i edukacyjną. Obejmują:

- ubieranie się i rozbieranie,
- spożywanie posiłków,
- dbanie o higienę osobistą,
- utrzymywanie porządku w otoczeniu.

Sytuacje te sprzyjają rozwijaniu samodzielności, odpowiedzialności oraz kształtowaniu nawyków prozdrowotnych.

POBYT NA ŚWIEŻYM POWIETRZU

Aktywność na świeżym powietrzu stanowi nieodłączny element pracy przedszkola. Obejmuje:

- zabawy w ogrodzie przedszkolnym,
- spacer,
- wycieczki,
- obserwacje przyrodnicze.

Sprzyja rozwojowi fizycznemu, wzmacnianiu zdrowia oraz poznawaniu środowiska przyrodniczego.

UROCZYSTOŚCI PRZEDSZKOLNE I WYDARZENIA OKOLICZNOŚCIOWE

Uroczystości i wydarzenia okolicznościowe stanowią ważny element życia przedszkola. Umożliwiają:

- rozwijanie kompetencji społecznych i emocjonalnych,
- kształtowanie tożsamości kulturowej i narodowej,
- prezentowanie umiejętności dzieci,
- integrowanie społeczności przedszkolnej.

Różnorodność form i organizacji realizacji programu wychowania przedszkolnego „Drogowskaz nauczyciela przedszkola” zapewnia wszechstronny rozwój dziecka, umożliwia indywidualizację pracy oraz sprzyja aktywnemu uczestnictwu dzieci w procesie edukacyjnym. Program tworzy warunki do harmonijnego rozwoju oraz przygotowania dziecka do dalszej edukacji.

WARUNKI REALIZACJI PROGRAMU – PRZESTRZEŃ EDUKACYJNA, STREFY STAŁE I CZASOWE

Realizacja programu wychowania przedszkolnego wymaga świadomej organizacji przestrzeni edukacyjnej zarówno w budynku przedszkola, jak i poza nim. Przestrzeń ta powinna sprzyjać podejmowaniu przez dzieci różnorodnych aktywności, wspierać ich samodzielność, inicjatywę oraz poczucie bezpieczeństwa.

Zgodnie z założeniami podstawy programowej wychowania przedszkolnego przestrzeń edukacyjna powinna być organizowana w sposób umożliwiający dzieciom wszechstronny rozwój, podejmowanie aktywności zgodnych z ich zainteresowaniami oraz zdobywanie doświadczeń poprzez działanie, eksperymentowanie i współpracę.

W organizacji przestrzeni przedszkolnej wskazane jest tworzenie **stref stałych** oraz **stref czasowych**.

STREFY STAŁE

Strefy stałe to wyodrębnione, odpowiednio wyposażone i dostępne każdego dnia przestrzenie edukacyjne, które wspierają rozwój kluczowych obszarów aktywności dziecka. Umożliwiają dzieciom samodzielny wybór działań, rozwijanie zainteresowań, podejmowanie aktywności zgodnych z własnymi potrzebami oraz uczenie się poprzez doświadczenie.

Do stref stałych należą w szczególności:

- **Strefa czytelnictwa.** Powinna być przytulnym, spokojnym i estetycznie zorganizowanym miejscem w sali przedszkolnej, dostosowanym do potrzeb wszystkich dzieci. W jej wyposażeniu warto uwzględnić książki w różnych formatach, między innymi książki obrazkowe, dotykowe, książki z dużą czcionką, a także utwory w języku obcym nowożytnym. Strefa ta sprzyja rozwijaniu zainteresowań czytelniczych, kompetencji językowych oraz stwarza warunki do wyciszenia i odpoczynku.
- **Strefa budowania i konstruowania.** Powinna umożliwiać dzieciom swobodne podejmowanie działań konstrukcyjnych i technicznych. Należy zapewnić dostęp do różnorodnych klocków, materiałów konstrukcyjnych oraz prostych narzędzi do majsterkowania, a także bezpieczną przestrzeń do pracy. Istotnym elementem tej strefy jest miejsce do prezentowania wykonanych konstrukcji. Nauczyciel ustala zasady bezpiecznego korzystania z materiałów i narzędzi oraz czuwa nad ich przestrzeganiem.
- **Strefa działań artystycznych.** Jest przestrzenią umożliwiającą podejmowanie różnorodnej aktywności twórczej. Powinna być wyposażona w materiały plastyczne, naturalne i recyklingowe, instrumenty muzyczne, w tym instrumenty perkusyjne, stroje oraz rekwizyty do zabaw teatralnych. Ważnym elementem tej strefy jest możliwość prezentowania prac dzieci, co wzmacnia poczucie sprawczości, buduje wiarę we własne możliwości oraz motywuje do dalszej aktywności twórczej.
- **Strefa odpoczynku i wyciszenia.** Stanowi ważny element przestrzeni przedszkolnej wspierający dzieci w regulacji emocji i przetwarzaniu bodźców sensorycznych. Powinna być dostępna dla wszystkich dzieci oraz wyposażona w elementy sprzyjające wyciszeniu, takie jak miękkie siedziska, pufy, poduszki, słuchawki wyciszające, lampki o ciepłym świetle oraz zabawki sensoryczne. Strefa ta umożliwia dziecku odpoczynek, wyciszenie oraz odzyskanie równowagi emocjonalnej. Sprzyja również rozwijaniu umiejętności rozpoznawania własnych potrzeb oraz korzystania z bezpiecznych sposobów regulowania emocji.

- **Strefa odkrywania świata nauki i przyrody.** Umożliwia dzieciom poznawanie zjawisk przyrodniczych poprzez obserwację, eksperymentowanie i samodzielne działanie. Każde dziecko powinno mieć możliwość swobodnego korzystania z tej przestrzeni, bez nieuzasadnionych ograniczeń czasowych. Strefa ta sprzyja rozwijaniu ciekawości poznawczej, samodzielnego myślenia oraz zainteresowania światem przyrody i nauki.

STREFY CZASOWE

Strefy czasowe mają charakter elastyczny i są organizowane w zależności od aktualnych potrzeb edukacyjnych, realizowanej tematyki lub zainteresowań dzieci. Mogą być tworzone i modyfikowane przez nauczyciela wspólnie z dziećmi.

Do stref czasowych można zaliczyć między innymi:

- przestrzenie do realizacji projektów edukacyjnych,
- miejsca przeznaczone do aktywności ruchowej lub sensorycznej,
- przestrzenie pracy w małych grupach,
- strefy eksperymentów i doświadczeń,
- strefy wystaw tematycznych.

Strefy te umożliwiają indywidualizację procesu edukacyjnego oraz aktywne angażowanie dzieci w planowanie i organizowanie własnej aktywności.

ORGANIZACJA CODZIENNYCH SYTUACJI

Istotnym elementem realizacji programu jest odpowiednia organizacja codziennych sytuacji wychowawczo-edukacyjnych, w tym spożywania posiłków, odpoczynku, czynności higienicznych oraz aktywności spontanicznych dzieci.

W ciągu dnia należy zapewnić dzieciom czas na spokojne spożywanie posiłków, sprzyjające rozwijaniu samodzielności, w tym posługiwaniu się sztucami oraz kształtowaniu prawidłowych nawyków żywieniowych. Ważne jest umożliwienie dzieciom samodzielnego komponowania posiłków oraz tworzenie atmosfery wolnej od presji i pośpiechu.

PRACA W GRUPACH ZRÓŻNICOWANYCH WIEKOWO A REALIZACJA PROGRAMU

W wielu przedszkolach tworzone są grupy zróżnicowane wiekowo, tzw. grupy mieszane. Z powodu zbliżającego się niżu demograficznego, a także ze względów gospodarczo-ekonomicznych takie oddziały zaczynają formować się coraz częściej.

Praca w grupach mieszanych wiekowo jest wyzwaniem dla nauczyciela. Warto jednak pamiętać, że nawet w grupie przedszkolaków urodzonych w tym samym roku, są dzieci, między którymi jest prawie rok różnicy (dziecko urodzone na początku stycznia i dziecko urodzone na koniec grudnia). Poza tym dochodzą indywidualne możliwości wychowanków. Nawet dzieci urodzone w tym samym roku znajdują się często na różnych poziomach rozwoju. Dlatego warto wykorzystać proponowane w tym rozdziale zasady, metody i formy pracy w codziennej praktyce.

INDYWIDUALIZACJA PRACY

Model edukacji mieszanej jest doskonale znany w placówkach stosujących metodę Marii Montessori. Grupa zróżnicowana wiekowo jest grupą wyjątkową pod względem potencjału jakim dysponuje. Dzieci uczęszczające do takiej grupy są na różnych etapach rozwoju. Dzięki temu mogą się wzajemnie od siebie uczyć. Właśnie funkcjonowanie w takim gronie daje możliwość zbudowania silniejszych relacji i ukształtowania postaw emocjonalno-społecznych.

Praca w grupie mieszanej wymaga od nauczyciela świadomego wprowadzenia modyfikacji w sposobie realizacji zajęć, a także doboru do nich odpowiednich pomocy dydaktycznych. Przede wszystkim należy jednak zwrócić uwagę na planowanie czasu przeznaczonego na naukę i zabawę. Tak, żeby każde dziecko mogło jak najlepiej wykorzystać swój potencjał i jednocześnie czerpać radość z pobytu w przedszkolu.

Prowadzenie grupy mieszanej w sposób szczególny wymaga od nauczyciela indywidualizacji pracy. Nauczyciel nie powinien prowadzić zajęć głównych w taki sposób, że wszyscy wykonują te same ćwiczenia. Warto podzielić grupę na podgrupy i organizować zajęcia na dwóch lub trzech poziomach. Ponadto należy pamiętać, że proces dydaktyczno-wychowawczy w grupie przebiega ciągle, w każdej sytuacji i w każdej chwili przedszkolnego dnia. Taką chwilą jest czas zabawy.

Młodsze przedszkolaki od pierwszych dni pobytu powinny być zapoznawane z zestawem zabawek, który jest dla nich odpowiedni, z którego mogą swobodnie korzystać. Warto także zaznaczyć, które zabawki są dedykowane dla starszych przedszkolaków. Nie jest to równoznaczne z wprowadzeniem całkowitego zakazu zabawy tymi zabawkami, a raczej koniecznością uświadomienia dzieciom starszym możliwości wspólnej zabawy z maluchem, podczas której pełnić będą rolę instruktora.

Przebiegające w ten sposób zabawy są bardzo dobrą okazją do uspołecznienia wychowanków. Dzieci starsze uczą się cierpliwości i wyrozumiałości, rozwijają swoją postawę opiekuńczą. Dla młodszych jest to moment równie ważny, podczas którego wiele się uczą, zaspokajają ciekawość i okazują wdzięczność za uzyskane wsparcie.

PODZIAŁ OBOWIĄZKÓW

Organizując pracę w grupie mieszanej, warto również wdrożyć przemyślany podział obowiązków i wymagań w zakresie samoobsługi, zabaw, zajęć, dyżurów i prac porządkowych. Inny zakres prac mogą mieć dzieci młodsze, a inny dzieci starsze. Wprowadzone zasady i reguły przedszkolaki powinny przede wszystkim rozumieć, akceptować i stosować. Ważnym zadaniem nauczyciela w tym zakresie jest uświadomienie dzieciom starszym, że

nie należy wyręczać maluchów w wykonywaniu czynności, np.: związanych z samoobsługą. Wyręczanie może doprowadzić do tego, że maluchy przyzwyczajają się do korzystania z ciągłej pomocy i nie będą podejmować prób samodzielnego wykonania określonych czynności. Warto jasno wskazać i wyjaśnić starszym przedszkolakom, jak pomagać maluchom, nie wyręczając ich w pracy.

Wymagania w zakresie prac porządkowych również należy dostosować do wieku i możliwości dzieci. W tym przypadku również należy zwrócić uwagę starszaków, że pełnią rolę pomocników dzieci młodszych, nie wyręczają ich jednak w obowiązkach.

Bardzo lubianą i chętnie podejmowaną przez dzieci przedszkolne formą prac społeczno-użytecznych są dyżury. Zakres prac podczas dyżurów również powinien uwzględniać możliwości wychowanków. Ważne jest wyjaśnienie dzieciom, na czym polegają dyżury, jaki jest zakres obowiązków dyżurnego w poszczególnych obszarach oraz uświadomienie dzieciom, jakie powinno być ich zachowanie, reakcja na polecenia dyżurnego. Stosując ogólnie znaną prawidłowość, że najlepiej uczymy się od innych, dobrym rozwiązaniem będzie włączanie maluchów do pełnienia obowiązków dyżurnego wraz ze starszymi przedszkolakami, którzy w takiej drużynie spełnią rolę nauczyciela. Dzieci w wieku przedszkolnym są dobrymi obserwatorami. Poprzez obserwację nie tylko poznają świat, ale także uczą się wykonywać różne czynności. Warto więc wykorzystać tę cechę dzieci również w opisanej sytuacji.

UCZENIE SIĘ OD SIEBIE NAWZAJEM

Planując zajęcia w grupie zróżnicowanej wiekowo, powinniśmy mieć świadomość, że rozwój dziecka nie zawsze jest adekwatny do jego wieku, a różnice indywidualne często bywają duże. Organizując zajęcia na kilku poziomach bierzmy pod uwagę nie tylko wiek dziecka, ale przede wszystkim ogólny rozwój i zaobserwowane predyspozycje przedszkolaka.

Zajęcia w grupie mieszanej powinny być zróżnicowane, istotny jest bowiem adekwatny dobór treści, środków dydaktycznych i czasu, a to wszystko ze względu na indywidualne możliwości poznawcze i poziom umiejętności każdego wychowanka.

Niektóre zajęcia i zaplanowane czynności możemy zrealizować z całą grupą, różnicując poziom przygotowanego zadania. Przykładem takich zajęć jest aktywność plastyczna, w trakcie której wykonywane są przez dzieci prace o zróżnicowanej trudności (inna tematyka, wielkość płaszczyzny, technika, inne środki plastyczne). Podczas planowania takich zajęć warto również wykorzystywać możliwości uczenia się dzieci od siebie nawzajem. Zaproponujmy im tworzenie wspólnej pracy w małych grupach lub w parze ze starszakiem. Będzie to wspaniała okazja do współpracy.

Najwięcej obaw wśród nauczycieli wzbudza organizacja zajęć, których celem jest przygotowanie do nauki czytania. Zajęcia można zorganizować w taki sposób, że w części pierwszej (trwającej około 10 minut), biorą udział wszystkie przedszkolaki z grupy. W tej części warto zaproponować działania, w których aktywnie uczestniczyć będą dzieci młodsze, a ich zadaniem będzie, np.: wysłuchanie opowiadania, rozwiązanie zagadki, wypowiedź na temat pokazanego obrazka, policzenie elementów, a to wszystko dostosowane do ich możliwości percepcyjnych. Kolejną formą organizacyjną, którą powinniśmy zaproponować dzieciom może być zabawa w „kąciku cichej zabawy” lub przy stoliku przy wsparciu pomocy wychowawcy bądź woźnej oddziałowej. Cicha zabawa zorganizowana w tej samej sali i w tym samym czasie, gdy dalej trwa zajęcia, ma dodatkową zaletę – uruchamia się u dzieci uwaga mimowolna. Młodsze przedszkolaki przyglądają i przysłuchują się zajęciu, zdarza się nawet, że podchodzą, aby zobaczyć, co się tam dzieje. W ten naturalny sposób przyswajają nową wiedzę, a nawet umiejętności w zakresie i momencie wybranym przez siebie.

Wszechstronny rozwój i radość dziecka wymagają podjęcia przez każdego nauczyciela ogromnego wysiłku, ciągłej obserwacji, stałej refleksji i poszukiwania coraz lepszych rozwiązań w zakresie planowania i realizacji działań dydaktyczno-wychowawczych, zwłaszcza w grupie zróżnicowanej wiekowo. Należy jednak pamiętać, że podjęty wysiłek zaowocuje, a praca w grupie zróżnicowanej wiekowo może przynieść wiele korzyści dla dzieci.

INDYWIDUALIZACJA PRACY Z DZIECKIEM W WIEKU PRZEDSZKOLNYM – SPECJALNE POTRZEBY EDUKACYJNE

Organizacja wychowania przedszkolnego powinna uwzględniać zróżnicowane potrzeby oraz możliwości rozwojowe dzieci. Każde dziecko rozwija się we własnym tempie, posiada indywidualne predyspozycje, zainteresowania oraz doświadczenia, dlatego proces edukacyjny wymaga elastycznego dostosowania metod, form pracy i organizacji środowiska edukacyjnego.

Szczególnego znaczenia nabiera to w pracy z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, zarówno wymagającymi dodatkowego wsparcia, jak i dziećmi szczególnie uzdolnionymi.

POJĘCIE INDYWIDUALIZACJI W EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ

Indywidualizacja polega na dostosowaniu metod, form pracy, organizacji przestrzeni oraz treści edukacyjnych do możliwości i potrzeb konkretnego dziecka. Jak podkreśla W. Okoń, „indywidualizacja nauczania polega na takim organizowaniu procesu dydaktycznego, aby uwzględnił różnice indywidualne między uczniami”²⁷.

W wieku przedszkolnym indywidualizacja ma szczególne znaczenie ze względu na intensywny rozwój poznawczy, emocjonalny, społeczny i fizyczny dziecka. Odpowiednio organizowane wsparcie na tym etapie może wpływać na budowanie poczucia bezpieczeństwa, samodzielności oraz gotowości do podejmowania kolejnych doświadczeń edukacyjnych.

SPECJALNE POTRZEBY EDUKACYJNE I EDUKACJA WŁĄCZAJĄCA

Specjalne potrzeby edukacyjne obejmują dzieci:

- z niepełnosprawnościami,
- z trudnościami w uczeniu się,
- z zaburzeniami rozwojowymi,
- z deficytami emocjonalno-społecznymi,
- szczególnie uzdolnione.

Organizacja pracy w przedszkolu powinna uwzględniać założenia edukacji włączającej, zgodnie z którymi wszystkie dzieci – niezależnie od swoich możliwości i potrzeb – uczestniczą we wspólnej edukacji oraz mają zapewnione warunki sprzyjające aktywnemu uczestnictwu w życiu grupy.

Jak wskazuje UNESCO, „edukacja włączająca to proces zwiększania uczestnictwa wszystkich uczniów w życiu szkoły oraz zmniejszania wykluczenia w edukacji”²⁸.

Zadaniem nauczyciela jest:

- rozpoznawanie potrzeb i możliwości dzieci,
- dostosowywanie metod i form pracy,
- organizowanie atmosfery bezpieczeństwa i akceptacji,
- wspieranie samodzielności dziecka,
- współpraca z rodzicami oraz specjalistami.

Edukacja włączająca wspiera poczucie bezpieczeństwa, akceptacji i aktywnego uczestnictwa dziecka w życiu grupy.

²⁷ Okoń W., *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2004.

²⁸ UNESCO, *Guidelines for Inclusion: Ensuring Access to Education for All*, Paris 2005.

DZIECKO ZDOLNE JAKO DZIECKO ZE SPECJALNYMI POTRZEBAMI EDUKACYJNYMI

Dziecko szczególnie uzdolnione również wymaga odpowiednio organizowanego wsparcia oraz indywidualnego podejścia. Jak zauważa J. Renzulli, „uczeń zdolny to taki, który wykazuje ponadprzeciętne zdolności, twórczość oraz zaangażowanie w wykonywane zadania”²⁹.

Dziecko zdolne może przejawiać między innymi:

- szybsze tempo uczenia się,
- dużą ciekawość poznawczą,
- rozwinięte myślenie logiczne,
- bogate słownictwo,
- kreatywność i samodzielność działania.

Brak odpowiednio organizowanych działań wspierających może prowadzić do obniżenia motywacji, znudzenia, frustracji oraz trudności w funkcjonowaniu społecznym.

ORGANIZACJA PRACY Z DZIECKIEM O ZRÓŻNICOWANYCH POTRZEBACH EDUKACYJNYCH

Indywidualizacja pracy z dzieckiem polega na tworzeniu warunków umożliwiających aktywne uczestnictwo w proponowanych działaniach oraz rozwijanie własnych możliwości i zainteresowań.

W pracy z dziećmi nauczyciel może stosować między innymi:

- dostosowanie stopnia trudności zadań,
- zadawanie pytań otwartych i problemowych,

- organizowanie sytuacji sprzyjających samodzielnemu poszukiwaniu rozwiązań,
- umożliwianie dzieciom wyboru aktywności,
- organizowanie działań projektowych, badawczych i eksperymentów,
- wykorzystywanie różnorodnych metod i środków dydaktycznych.

Działania nauczyciela powinny obejmować także wspieranie rozwoju emocjonalnego i społecznego dzieci, budowanie poczucia własnej wartości oraz rozwijanie umiejętności współpracy i funkcjonowania w grupie rówieśniczej.

WSPÓŁPRACA I ORGANIZACJA ŚRODOWISKA EDUKACYJNEGO W PROCESIE INDYWIDUALIZACJI

Skuteczna indywidualizacja pracy wymaga współpracy nauczyciela z rodzicami oraz specjalistami wspierającymi rozwój dziecka. Nauczyciel prowadzi systematyczną obserwację dzieci i na jej podstawie dostosowuje organizację pracy do ich potrzeb i możliwości.

Środowisko przedszkolne powinno być miejscem bezpiecznym, akceptującym różnorodność oraz wspierającym rozwój każdego dziecka. Odpowiednio organizowana przestrzeń edukacyjna, dobór metod pracy oraz atmosfera wzajemnego szacunku sprzyjają budowaniu samodzielności, poczucia sprawczości i aktywnego uczestnictwa dzieci w życiu grupy.

²⁹ Renzulli J. S., *What Makes Giftedness? Reexamining a Definition*, „Phi Delta Kappan” 1978.

WSPÓŁPRACA Z RODZICAMI

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego podkreśla znaczenie współpracy przedszkola i nauczyciela z rodzicami oraz ich aktywnego udziału w procesie wychowania i edukacji.

Współdziałanie to sprzyja tworzeniu spójnego środowiska wychowawczego, ukierunkowanego na dobro wychowanka i realizację celów wychowania przedszkolnego.

Środowisko rodzinne i przedszkolne w istotny sposób wpływają na rozwój przedszkolaka. To w tych przestrzeniach poznaje on świat, rozwija zainteresowania, zdobywa doświadczenia społeczne i emocjonalne oraz uczy się funkcjonowania w relacjach z innymi.

Dla rodziny i przedszkola nadrzędną wartością pozostaje dobro wychowanka. Rodzicom, opiekunom i nauczycielom zależy na harmonijnym, wielokierunkowym rozwoju oraz osiągnięciu zamierzonych efektów wychowawczych i edukacyjnych. Z tego względu współpraca z rodzicami stanowi niezbędny element wspierania rozwoju.

Podstawa programowa wskazuje, że rodzina jest pierwszym i najważniejszym środowiskiem wychowawczym. To w niej małe dziecko zdobywa

pierwsze doświadczenia społeczne, emocjonalne i kulturowe, które wpływają na dalszy rozwój i sposób funkcjonowania w edukacji. Dlatego środowisko rodzinne powinno być aktywnie włączane w realizację zadań przedszkola.

Współpraca między rodzicami a przedszkolem powinna opierać się na partnerstwie, dialogu, wzajemnym zaufaniu oraz współodpowiedzialności za wychowanie i edukację. Taka relacja służy rodzinie, wychowankowi i nauczycielowi, a zarazem wzmacnia skuteczność oddziaływań wychowawczych i dydaktycznych.

W tabeli zamieszczonej w tym rozdziale przedstawiono przykładowe formy współpracy z rodzicami. Ich aktywne i dobrowolne uczestnictwo w życiu placówki wzmacnia poczucie współodpowiedzialności oraz sprzyja ich realnemu udziałowi w procesie wychowawczo-dydaktycznym realizowanym w przedszkolu.

Rodzina – w procesie wychowawczym istotna jest spójność oddziaływań przedszkola i środowiska rodzinnego osiągnięta dzięki partnerskiej współpracy; rodzina współuczestniczy w edukacji dzieci, a przedszkole kształtuje ten proces profesjonalnie i zapewnia wsparcie rodzinie w jej działaniach wychowawczych oraz opiekuńczych³⁰.

³⁰ Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 11 marca 2026 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym (Dz.U. z 2026 r. poz. 378).

PRZYKŁADOWY PLAN WSPÓŁPRACY Z RODZICAMI / OPIEKUNAMI

Tabela ma charakter przykładowy i może zostać dostosowana do organizacji pracy przedszkola, potrzeb grupy oraz specyfiki środowiska lokalnego.

Uwaga: W zależności od przyjętej koncepcji pracy przedszkola plan można rozszerzyć o działania całoroczne, takie jak bieżące konsultacje, kontakty informacyjne, współpracę ze specjalistami oraz udział rodziców w uroczystościach i przedsięwzięciach grupowych.

Forma współpracy	Proponowana tematyka	Cel	Adresaci	Termin realizacji
grupowe spotkania z rodzicami / opiekunami	realizacja programu adaptacyjnego	Wsparcie rodziców w przygotowaniu dzieci do przedszkola, pomoc w procesie adaptacji nowych przedszkolaków.	rodzice dzieci nowo przyjętych do przedszkola	czerwiec
	organizacja roku szkolnego	Zapoznanie z: • zasadami funkcjonowania przedszkola i poszczególnych grup, • obowiązującymi w placówce procedurami, • realizowanym zestawem programów.	wszyscy rodzice	wrzesień
	Rada rodziców	Współdział w planowaniu pracy placówki i realizacji założeń.	członkowie wybranej Rady rodziców	na bieżąco wg potrzeb
	roczne przygotowanie 6-latków	Gotowość szkolna – informacja o stopniu rozwoju fizycznego, intelektualnego, emocjonalnego i społecznego, który umożliwi dziecku prawidłowe funkcjonowanie w szkole. Wyniki wstępnej diagnozy – wskazanie kierunku pracy z dzieckiem. Przekazanie informacji o gotowości szkolnej dziecka 6-letniego.	rodzice dzieci 6-letnich	listopad kwiecień
	uroczystości, wydarzenia wynikające z kalendarza imprez przedszkolnych	Integracja społeczności przedszkolnej.	wszyscy rodzice	cały rok, zgodnie z kalendarzem imprez
	warsztaty	Włączanie rodziców w proces dydaktyczno-wychowawczy.	rodzice danej grupy	cały rok, zgodnie z zaplanowanym procesem dydaktyczno-wychowawczym
	zajęcia otwarte dla rodziców	Zapoznanie z metodami i formami pracy z dzieckiem. Umożliwienie obserwacji umiejętności, zachowań i osiągnięć dziecka.	rodzice danej grupy	cały rok, zgodnie z zaplanowanym procesem dydaktyczno-wychowawczym
indywidualne spotkania z rodzicami / opiekunami	konsultacje ze specjalistami	Spotkania z zespołem ds. pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Spotkania ze specjalistami z różnych dziedzin.	rodzice dzieci wymagających wsparcia / zainteresowani rodzice	listopad, styczeń cały rok – wg potrzeb

Forma współpracy	Proponowana tematyka	Cel	Adresaci	Termin realizacji
indywidualne spotkania z rodzicami / opiekunami	konsultacje indywidualne	Bieżące informowanie rodziców o potrzebach, osiągnięciach i postawach dzieci. Informowanie nauczyciela o zaobserwowanych uzdolnieniach i możliwościach dziecka. Przedstawianie propozycji zmian w funkcjonowaniu grupy / przedszkola.	zainteresowani rodzice	cały rok, zgodnie z wyznaczonym planem wg potrzeb
angażowanie rodziców / opiekunów w działalność na rzecz przedszkola i środowiska lokalnego	akcje edukacyjne i charytatywne	Angażowanie w realizację podjętych przez przedszkole programów i akcji np.: „Cała Polska czyta dzieciom”, „Góra grosza”, „Paczka dla bezdomniaczka”.	chętni rodzice	cały rok, zgodnie z zaplanowanym procesem dydaktyczno-wychowawczym
	zajęcia i zabawy prowadzone przez rodziców	Włączanie rodziców w proces dydaktyczno-wychowawczy: • prezentacja zawodów wykonywanych przez rodziców, • prezentacja swoich pasji i zainteresowań, • czytanie dzieciom.	chętni rodzice	cały rok, zgodnie z zaplanowanym procesem dydaktyczno-wychowawczym
	przedszkolne konkursy	Włączanie rodziców w proces dydaktyczno-wychowawczy.	chętni rodzice	cały rok, zgodnie z zaplanowanym procesem dydaktyczno-wychowawczym
	pomocne dłonie	Pomoc przy: • organizacji uroczystości i spotkań o charakterze rodzinnym, • pracach gospodarczych.	chętni rodzice	cały rok, zgodnie z zaplanowanym procesem dydaktyczno-wychowawczym i potrzebami doraźnymi
	„Przyjaciel Przedszkola”	Podziękowanie za zaangażowanie rodziców w prace na rzecz przedszkola podczas uroczystej gali związanej z zakończeniem przedszkola przez grupę 6-latków.	aktywni rodzice i pozyskani sponsorzy	czerwiec
przepływ bieżącej informacji	kącik dla rodziców	Umieszczenie w wyznaczonym miejscu ciekawych artykułów z zakresu psychologii, pedagogiki, porad wspomagających rodziców w procesie wychowania i edukacji własnych dzieci.	wszyscy rodzice	na bieżąco
	grupowa strefa rodzica	Prezentacja założeń pracy wychowawczo-dydaktycznej w obrębie danego miesiąca. Wystawa prac dzieci.	rodzice danej grupy	na bieżąco
	strona internetowa placówki	Wiadomości, ciekawostki i fotorelacje z bieżącej pracy przedszkola.	wszyscy rodzice	na bieżąco
	komunikatory internetowe	Informacje i komunikaty dotyczące danej grupy.	rodzice danej grupy	na bieżąco

GOTOWOŚĆ SZKOLNA DZIECKA

Zakończenie etapu wychowania przedszkolnego stanowi ważny moment w rozwoju dziecka. Jest to czas, w którym dziecko kończy okres funkcjonowania w znanym mu środowisku przedszkolnym i przygotowuje się do podjęcia nauki w szkole. Gotowość szkolna należy rozumieć jako rezultat wielokierunkowego rozwoju dziecka, umożliwiającego mu podejmowanie nowych zadań oraz odnajdywanie się w sytuacjach edukacyjnych właściwych dla kolejnego etapu kształcenia.

WSPIERANIE ROZWOJU DZIECKA

Wychowanie przedszkolne tworzy warunki sprzyjające osiągnięciu przez dziecko gotowości do podjęcia nauki w szkole. Organizowane sytuacje edukacyjne, zabawa oraz codzienne doświadczenia wspierają rozwój samodzielności, sprawczości, wytrwałości, umiejętności współdziałania i odpowiedzialności adekwatnej do wieku dziecka. Dziecko stopniowo uczy się planowania działania, podejmowania aktywności mimo trudności oraz funkcjonowania w różnych sytuacjach społecznych i edukacyjnych.

FUNKCJONOWANIE SPOŁECZNE I KOMUNIKACYJNE

Gotowość szkolna obejmuje zdolność dziecka do funkcjonowania w grupie, współdziałania z innymi, respektowania ustalonych zasad oraz podejmowania aktywności prowadzących do realizacji określonego celu. Istotnym jej elementem jest rozwój umiejętności komunikacyjnych, pozwalających dziecku wyrażać potrzeby, formułować wypowiedzi zrozumiałe dla otoczenia, słuchać innych oraz uczestniczyć w rozmowie. Ważne znaczenie ma również rozwijanie samodzielności w codziennym działaniu, organizowaniu własnej aktywności oraz stopniowym przejmowaniu odpowiedzialności za jej przebieg. Rozwijanie tych umiejętności sprzyja budowaniu poczucia bezpieczeństwa oraz pewności siebie w nowych sytuacjach edukacyjnych. Dzięki temu dziecko stopniowo przygotowuje się do aktywnego uczestnictwa w życiu szkolnym oraz podejmowania nowych wyzwań rozwojowych.

ROZWÓJ EMOCJONALNY I SPOŁECZNY

Szczególne znaczenie dla osiągnięcia gotowości szkolnej ma rozwój emocjonalny i społeczny dziecka. Przedszkole stwarza warunki do rozpoznawania, nazywania i wyrażania emocji własnych oraz dostrzegania emocji innych osób. Umożliwia także nabywanie doświadczeń sprzyjających rozwijaniu odporności emocjonalnej, radzeniu sobie z napięciem i trudnościami, akceptowaniu niepowodzeń jako naturalnego elementu uczenia się oraz podejmowaniu kolejnych prób mimo przeszkód. Dziecko stopniowo uczy się funkcjonować w relacjach z rówieśnikami i dorosłymi, uwzględniać potrzeby innych, respektować normy społeczne i podejmować działania służące dobru wspólnemu.

AKTYWNOŚĆ POZNAWCZA I RUCHOWA

W procesie osiągnięcia gotowości szkolnej istotną rolę odgrywa także rozwój poznawczy, językowy i ruchowy dziecka. Organizowane w przedszkolu sytuacje edukacyjne, zabawa, aktywność badawcza, twórcza i ruchowa umożliwiają dziecku zdobywanie doświadczeń potrzebnych do dalszego uczenia się. Dziecko rozwija ciekawość poznawczą, uczy się obserwować, porównywać, wnioskować, zadawać pytania i poszukiwać odpowiedzi. Doskonali również sprawność ruchową, koordynację oraz umiejętności samoobsługowe, które wspierają jego samodzielność i gotowość do podejmowania codziennych obowiązków.

ŚRODOWISKO PRZEDSZKOLNE

Znaczącą rolę w kształtowaniu gotowości szkolnej odgrywa środowisko przedszkolne, w którym dziecko doświadcza bezpieczeństwa, akceptacji i możliwości aktywnego działania. Odpowiednio organizowana przestrzeń, rytm dnia oraz różnorodne formy aktywności sprzyjają budowaniu poczucia stabilności, rozwijaniu odpowiedzialności, podejmowaniu inicjatywy i wzmacnianiu motywacji do uczenia się. Dzięki temu dziecko stopniowo

osiąga poziom rozwoju, który pozwala mu z większą pewnością i gotowością wejść w rolę ucznia.

EFEKTY DZIAŁAŃ PRZEDSZKOLA

Efektom wychowania przedszkolnego w tym zakresie jest dziecko, które w miarę swoich możliwości podejmuje aktywność, współdziała z innymi, komunikuje potrzeby i opinie w sposób zrozumiały, rozpoznaje i nazywa emocje, radzi sobie z trudnościami adekwatnie do wieku, respektuje zasady wspólnego funkcjonowania, rozwija samodzielność oraz wykazuje gotowość do podjęcia nauki w szkole.

Osiąganie gotowości szkolnej jest procesem długotrwałym, przebiegającym stopniowo w toku codziennych doświadczeń dziecka oraz działań podejmowanych w przedszkolu. Proces ten wymaga uważnej i systematycznej obserwacji rozwoju dziecka we wszystkich istotnych obszarach jego funkcjonowania. Prowadzona obserwacja pozwala rozpoznawać potrzeby rozwojowe i edukacyjne dziecka, odpowiednio wcześnie dostrzegać ewentualne trudności oraz podejmować działania wspierające, sprzyjające osiągnięciu gotowości do podjęcia nauki w szkole.

EWALUACJA PROGRAMU

Ewaluacja programu wychowania przedszkolnego ma charakter ciągły i wieloaspektowy. Jej celem jest monitorowanie stopnia realizacji założeń programu oraz ocena skuteczności podejmowanych działań wychowawczych, dydaktycznych i opiekuńczych w odniesieniu do potrzeb oraz możliwości rozwojowych dzieci.

Proces ewaluacji umożliwia analizę efektywności stosowanych metod i form pracy, a także rozpoznawanie obszarów wymagających modyfikacji lub doskonalenia. Istotnym elementem ewaluacji jest systematyczna obserwacja funkcjonowania dziecka w codziennych sytuacjach edukacyjnych, zabawie oraz kontaktach społecznych.

Ewaluacja programu prowadzona będzie poprzez:

- systematyczną obserwację dzieci oraz analizę ich rozwoju i osiągniętych postępów,
- diagnozę gotowości szkolnej i analizę osiągnięć dziecka,
- analizę wytworów działalności dzieci,
- rozmowy z dziećmi dostosowane do ich możliwości rozwojowych,
- analizę organizowanych sytuacji edukacyjnych i skuteczności podejmowanych działań,
- konsultacje i rozmowy z rodzicami dotyczące funkcjonowania dziecka,
- ankiety kierowane do rodziców,
- analizę dokumentacji nauczyciela,
- refleksję nauczyciela nad własną pracą i stosowanymi metodami,
- obserwację zajęć prowadzoną w ramach nadzoru pedagogicznego.

Wyniki ewaluacji należy wykorzystać do:

- doskonalenia i modyfikowania programu wychowania przedszkolnego,
- dostosowywania metod, form i organizacji pracy do potrzeb dzieci,
- podnoszenia jakości pracy przedszkola,
- planowania dalszych działań wychowawczych i edukacyjnych,
- wspierania wszechstronnego rozwoju dziecka oraz osiągania gotowości do podjęcia nauki w szkole.

BIBLIOGRAFIA

- Bogdanowicz M., *Metoda Dobrego Startu*, WSiP, Warszawa 1985.
- Brzezińska A. I., Matejczuk J., Nowotnik A., *Wspomaganie rozwoju dzieci w wieku od 5 do 7 lat a ich gotowość do radzenia sobie z wyzwaniami szkoły*, Edukacja 2012, nr 1.
- Chobocka E., *Rozwój sprawności ruchowej*, w: Al-Khamisy D. (red.), *Obserwacja dziecka w przedszkolu*, Raabe, Warszawa 2005.
- Dziamaska D., *Edukacja przez ruch*, WSiP, Warszawa 2010.
- Gniewkowski W., Olszewska I., *Metody twórcze w interpretacji Rudolfa Labana i Karola Orffa*, „Wychowanie w Przedszkolu” 1983, nr 5.
- Gniewkowski W., Włażnik K., *Wychowanie fizyczne*, WSiP, Warszawa 1985.
- Gruszczyk-Kolczyńska E., *Wspomaganie rozwoju umysłowego dzieci w wieku przedszkolnym*, Wydawnictwo Edukacja Polska, Warszawa 2015.
- Janiszewska B., *Diagnoza dojrzałości szkolnej u progu klasy 1. Karty ćwiczeń*, WSiP, Warszawa 2009.
- Kielar-Turska M., *Średnie dzieciństwo. Wiek przedszkolny*, w: Trempała J. (red.), *Psychologia rozwoju człowieka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011.
- Korczak J., *Jak kochać dziecko*, Wydawnictwo Jacek Santorski & Co., Warszawa 2012.
- Krzyżewska J., *Aktywizujące metody i techniki w edukacji wczesnoszkolnej*, Wydawnictwo AU Omega, Suwałki 1998.
- Kwiatkowski S. M., *Kompetencje kluczowe w edukacji*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2018.
- Kwiatkowski S. M. (red.), *Kompetencje przyszłości*, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2018.
- Majchrzak I., *Nazywanie świata. Odimienna metoda nauki czytania*, MAC Edukacja, Kielce 2004.
- Majchrzak I., *Wprowadzenie dziecka w świat pisma*, WSiP, Warszawa 1995.
- Okoń W., *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2004.
- Owczarek S., *Gimnastyka przedszkolaka*, WSiP, Warszawa 2001.
- Przychodzińska M., *Wychowanie muzyczne – idee, treści, kierunki rozwoju*, WSiP, Warszawa 1989.
- Renzulli J. S., *What Makes Giftedness? Reexamining a Definition*, Phi Delta Kappan 1978.
- Sherborne V., *Ruch rozwijający dla dzieci*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1997.
- Stasińska K., *Instrumentarium Carla Orffa w szkole*, WSiP, Warszawa 1986.
- Strauss B., *Aktywne słuchanie muzyki*, WSiP, Warszawa 1999.
- Szymczak A., Strzemieczna A. (red.), *Profil absolwenta i absolwentki. Droga do zmian w edukacji. Wersja zaktualizowana i uzupełniona. Etap I: przedszkola i szkoły podstawowe*, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2025.
- UNESCO, *Guidelines for Inclusion: Ensuring Access to Education for All*, UNESCO, Paryż 2005.
- Waloszek D., *Pedagogika przedszkolna – metamorfoza statusu i przedmiotu badań*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków 2006.
- Więckowski R., *Pedagogika wczesnoszkolna*, WSiP, Warszawa 1998.
- Żebrowska M. (red.), *Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1986.

AKTY PRAWNE

- Rada Unii Europejskiej, *Zalecenie Rady z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2018/C 189/01)*, „Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej” C 189 z 4 czerwca 2018 r.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 11 marca 2026 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, Dz.U. z 2026 r. poz. 378.

ANALIZA WSPÓŁPRACY Z RODZICAMI

Grupa: ..... Rok szkolny: .....

Nauczyciel: .....

Obszar współpracy	Co funkcjonuje dobrze?	Co wymaga wsparcia?	Planowane działania
Komunikacja z rodzicami			
Udział rodziców w życiu grupy			
Frekwencja na zebraniach i konsultacjach			
Spójność oddziaływań wychowawczych			
Reagowanie na potrzeby dziecka			
Włączanie rodziców w działania przedszkola			
Atmosfera współpracy i partnerstwa			

WNIOSKI DO DALSZEJ PRACY

Mocne strony współpracy oraz obszary wymagające poprawy

.....

.....

Obszary do rozwijania we współpracy z rodzicami

.....

.....

Kierunki dalszych działań

.....

.....

Data: .....

Podpis nauczyciela: .....

Pan / Pani

.....
(miejscowość, data)

.....
Dyrektor

.....
(nazwa placówki)

WNIOSEK O DOPUSZCZENIE DO UŻYTKU PROGRAMU WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO

Zespół nauczycieli w składzie:

.....
.....
.....
.....
.....

Na podstawie art. 22a ust. 1 i 6 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty wnioskuję o dopuszczenie do użytku programu wychowania przedszkolnego pt. „Drogowskaz nauczyciela przedszkola” autorstwa Ireny Gołdyn i Anny Lalik, opublikowanego przez Klett Polska.

Program jest zgodny z podstawą programową wychowania przedszkolnego określoną w rozporządzeniu Ministra Edukacji z dnia 11 marca 2026 r.

Analiza programu wskazuje, że:

- treści programowe zostały dostosowane do potrzeb i możliwości dzieci w wieku przedszkolnym;
- uwzględniono cele wychowania przedszkolnego, zadania przedszkola, osiągnięcia dziecka oraz warunki i sposób realizacji wynikające z podstawy programowej 2026;
- program wspiera rozwój dziecka w sferze poznawczej, społecznej, emocjonalnej, etycznej i fizycznej;
- program jest poprawny pod względem merytorycznym i metodycznym.

Wniosek dotyczy roku szkolnego .....

.....
(podpisy nauczyciela / nauczycieli)

Erasmus+

Klett Polska jest liderem rynku w prowadzeniu międzynarodowych projektów edukacyjnych Erasmus+ opracowywanych zgodnie z założeniami Komisji Europejskiej. Wraz z partnerami przygotowuje materiały edukacyjne oraz platformy online ze szkoleniami, z których nauczyciele mogą swobodnie korzystać.

ZGODNE Z POTRZEBAMI DZIECI I NAUCZYCIELI

WYRÓŻNIAJĄCE PLACÓWKĘ

MIĘDZYNARODOWE

BEZPŁATNE

BEZ SPRAWOZDAŃ

POSE

Zabawy ruchowe w zdrowym stylu!

- poprawa jakości wychowania fizycznego w przedszkolach
- pozytywny wpływ na korygowanie wad postawy u dzieci

KINE

MATHE

Edukacja matematyczna w ruchu!

- popularyzacja kinestetycznego podejścia do nauczania matematyki
- zbudowanie pozytywnego nastawienia do matematyki i podniesienie kompetencji dzieci

Wspieramy personel żłobków w dążeniu do poprawy jakości i skuteczności wczesnej edukacji!

- udoskonalenie procesu wychowawczo-edukacyjnego dzieci do 3. roku życia
- rozwój kompetencji personelu żłobków i podniesienie rangi wczesnej edukacji dzieci

ZGODNY Z NOWĄ PODSTAWĄ PROGRAMOWĄ

Drogowskaz nauczyciela przedszkola. Program wychowania przedszkolnego zgodnie z aktualnymi przepisami prawa oświatowego stanowi opis sposobu realizacji celów wychowania oraz treści nauczania ustalonych w Podstawie programowej wychowania przedszkolnego, określonej w rozporządzeniu Ministra Edukacji z dnia 11 marca 2026 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnościami intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym (Dz. U. z 2026 r. poz. 378).

Przyjęte w **Programie** założenia, treści edukacyjne oraz formy i metody pracy ukierunkowane na wszechstronne wspieranie dziecka w zakresie wszystkich obszarów rozwojowych. Idea **Programu** jest wypadkową praktycznych doświadczeń w pracy z przedszkolakami, współczesnych koncepcji pedagogicznych odzwierciedlonych w literaturze pedagogicznej oraz obowiązującego prawa.

Drogowskaz nauczyciela przedszkola jest podstawą pracy z seriami:

fb.com/klett dla przedszkoli

klett.pl

klett_dla_przedszkoli

www.klett.pl/ksiegarnia

9 788383 396842

Klett Polska sp. z o.o.

ul. Polska 114, 60-401 Poznań

Infolinia: 61 626 90 90, doradcy@klett.pl,

www.klett.pl

Klett